cijena 30 d
broj 70
SIRIUS
BIBLIOTEKA
TVENE FANTASTIKE
73
Scott W. Schumack:
PERZEFONA I HAD
i druge najljepše sf pripovijetke

Scott W. Schummack: Perzefona i Had

Persephone and Hades

Preveo Gavrilo Vučković

Evo kako se rađaju legende.
Dvadeset tri sata od dvadeset četiri Carver ju je progonio. Puzao je tiho kroz labirinteke hodnike i umjetne pećine Nekropolisa, naoružan, budan za zasjede, i iznad svega mrzeći je.
Danas, tjedan dana poslije njezina oživljavanja i dva dana otkako je počeo njihov rat, pretraživao je stambeni horizont u kome je nekada prebivalo osoblje Centra. Svojevremeno se pokušavalo blagim bojama i cvijećem u loncima učiniti ovu sekciju domaćom i udobnom. Mutno svjetlo koje je Carver koristio u odjeljku za spavanje rugalo se bojama, a rat je ubio cvijeće bas kao i ljude. I tako je stambeni horizont bio sablasni grad praznih gostinskih odaja, restorana i prostorija za rekreaciju; nekoga drugoga ispunila bi jezom nagomilana sjećanja, ali Carver je dvije godine bio sam u Nekropolisu i jedino čega se plašio bio je neuspjeh.
Kretao se niz hodnik, zastajući povremeno da prisloni mikrofon uz svaka vrata i oslušne bilo kakav šum koji bi mogao ukazati na njezinu prisutnost. Prvih sedam odavalo je tišinu, ali osma, od glavnog salona, uzvratila su nejasnim štrapotom i šumom kretanja Možda je to bio neki robot za kućne poslove, glupavo zauzet pospremanjem odaje za ljude koji je više nikada neće koristiti, ali kada je Carver pojačao napon začuo je disanje. Postojalo je samo nešto u Nekropolisu što je moglo disati.
Kontrolirajući se napeto, spremio je pištolj za ošamućivanje — koji je prethodno bio podešen na široki snop i visoki napon — i slomio kontrolni snop vrata jednom rukom. Vrata su se otvorila i on upade u prostoriju, gazeći tiho po podu pokrivenom pločicama jer su mu

stopala imala donove od gume. Ona je bila upalila svjetlo u ovoj prostoriji, ali njegove se oči odmah prilagodiše. Nije obraćao pažnju na prazne stolove i stolice, tamnu kocku holovizije, mali bar, i usredotočio je svoju pažnju i svoj pištolj na nju.
Posljednja žena na Zemlji sjedila je za dugačkim stolom u centru prostorije i jela.
— Zdravo, Bobe — rekla je mirno; nije učinila nikakav pokret da pobjegne ili izbjegne njegovu liniju vatre.
— Ne mičite se, gospođice Armendez. — Carverov glas bio je hladan i jednoličan dok je prilazio stolu.
— Koliko sam puta zatražila od tebe da me zoveš Carol? Privuci stolicu i sjedi. — On je stajao nepomično na drugoj strani stola. — Oh, u redu — reče ona. — Ne možeš. Žalim.
Gledajući malu crnoputu ženu sa svoje visine od dva metra, Carver reče:
— Ustanite polako. — Brzim pogledom premjerio je stol i nije opazio nikakvo oružje; poslužavnik, posuđe i krčag za vodu bili su od plastike, a hrana ga nije zanimala.
— Želiš da plešeš? — upita ona ustajući — Sigurna sam da bismo se složili.
— Budite mirni, molim. — Ona je imala na sebi tamnoplavi radni kombinezon od samta, ali kad je prešao svojim detektorom metala preko nje nije pronašao ništa.
— Mogu li sjesti? — obratila mu se dok je on povlačio svoj detektor. Nije dočekala dozvolu, i Carver umalo što nije ispalio pištolj u nju prije no što je vidio da se ponovo latila jela. Obuzdao se i odložio oružje; ona mora biti pri punoj svjesti za ispitivanje, i ne može mu umaći, a još manje mu može naškoditi.
— Gospođice Armendez...
— Carol — reče ona stavljajući žlicu riže u usta.
— Gdje je traka? — Glas mu je bio čeličan, oštar i tvrd.
Odjednom se uozbiljila. Odložila je žlicu, zavalila se u plastičnoj stolici i digla pogled prema njemu.
— Dobit ćeš traku onda kad ja dobijem ono što želim.
— Gospođice Armendez, rekao sam vam nekoliko puta da je to što zahtijevate nemoguće. Ta je traka od vitalne važnosti za Plan. Recite mi dobrovoljno, ili ć,u vas prisiliti.

Ona izdiže jednu crnu obrvu.
— Droge? — Njezina lijeva ruka dohvati rub poslužavnika.
— Nemam drugog izbora — uzvrati on. Stol je bio širok jedan metar, ali Carverova ruka broj tri bila je dugačka sto i pedeset centimetara kad bi se potpuno ispružila. Ispružena, ona sunu u blistavom srebrnom luku prema njezinu desnom ramenu, držeći u svojoj paukovskoj šaci sa šest prstiju jednu potkožnu iglu sa sprejom. Ali igla nikada nije stigla do nje.
Jer onog istog trenutka kada je on prestao govoriti, ona je skočila iza stola, odgurnuvši s treskom stolicu prema zidu, a lijevom je rukom podigla poslužavnik i hitnula ga prema njegovoj ruci u pokretu; tanki metalni ud tresnu na plastičnu površinu stola. Desna joj ruka dohvati krčag za vodu, i dok je hitro jurnula prema vratima, baci krčag na njegovo valjkasto, bijelo tijelo.
Krčag odskoči od tvrdog metalnog kostura koji je pridržavalo njegovih šest ruku i druge priključne naprave, prosuvši mu bistru tekućinu po rukama i nogama. Glava slična kutiji za cipele okrete se na tankom, cjevastom vratu da bi pogledom ispratila ženu.
— Ne možete pobjeći! — odjeknu mu glas iz zvučnika koji je bio smješten ispod crvenih fotoćelijnih očiju.
Propeo se na svoje četiri noge s višestrukim zglobovima i krenuo za njom, ispruživši svih pet preostalih ruku — broj tri je mlitavo visjela — da bi je pograbio dok je pritrčavala vratima. Nakon tri koraka dvije mu prednje noge klonuše, i on posrnu da bi sljedećeg trenutka s treskom pao na pod. Njegova ruka broj dva petljala je oko pištolja za ošamućivanje koji se nalazio u navlaci na kuku, ali nikako nije uspijevao kontrolirati svoje prste, i vrata se zatvoriše za vitkom, trčećom prilikom prije no što je stigao opaliti. Hipersonik se nekorisno razli po vratima, a onda pištolj ispade iz mlitave ruke.
Pokušao je ustati. Njegovi žirosi se napregnuše, ali jedino mu je uspjelo tresnuti po susjednom stolu kad mu se jedna od nogu izvukla ispod njega. Ležeći poleđuške na podu s prezagrijanim servomotorima, prinio je ruku broj jedan svojoj glavi zakićenoj senzorima i ustanovio da su mu zglobovi šaka i prstiju razlabavljeni. Kiselina, pomislio je. Tijelo mu je bilo obloženo tvrdom keramikom, a udovi načinjeni od legure otporne na koroziju, ali zglobovi ruku i nogu bili su od tanke, osjetljive, metalne tkanine. Proklinjući je tiho,

posljednji čovjek na Zemlji počeo je miljeti prema vratima pomoću preostalih ruku i nogu.

* * *

Treći svjetski rat trajao je dva mjeseca i bio dotad neviđen pokolj. Uništio je gotovo sav život na Zemlji, sav život na Luni, i gotovo sve ljudske artefakte u Sunčevu sistemu. Tjednima poslije toga Carver je bio u kontaktu s jednim od malobrojnih preostalih satelita, jednom sondom bez posade za istraživanje resursa. Kroz njezine senzore široka spektra vidio je kratere koji su označavali nekadašnje gradove, izgorjele šume i pjenom pokrivene oceane. Ustanovio je da je od svih djela ljudskih ruku ostao netaknut samo Sjevernoamerički centar za skladištenje odloženog života, i da je od svih ljudi jedino on ostao u životu.

U toku dvije godine bio je sam u minijaturnom gradu ukopanom ispod sjeverne Nevade koji je počeo nazivati Nekropolisom — gradom smrti. Nekada bi to ime bilo netočno, jer iako je pedeset tisuća ljudskih bića, što su spavala u specijalnim grobnicama, kupajući se u tekućem dušiku na sedamdeset osam stupnjeva Kelvina, bilo daleko od života, ona su bila podjednako daleko i od smrti. Ali bolesnici koji su čekali napredak medicine, kriminalci koji su bili prognani u budućnost, avanturisti koji su čekali da novi svjetovi evoluiraju — svi su oni zauvijek umrli s ostatkom čovječanstva kada je glavni kompjuter Centra privremeno poludio od eksplozije tempirane elektronske bombe prokrijumčarene u toku rata. Spavači su umrli čak i ne otkravivši se kada je bolesni mozak naredio hitno masovno oživljavanje bez odgovorajućih zaštitnih mjera. Osoblje Centra umrlo je kad je druga bomba ubacila živčani plin u ventilatore; kvar kompjutera paralizirao je sistem za filtriranje.

Jedini preživjeli bio je dr Robert Wayne Carver, direktor istraživanja, kiborg ATS-495, koji nije disao već pet godina, i čiji su jedini zamjenljivi dijelovi, mozak i kičmeni stup, bili ugrađeni u gotovo nerazorivu keramičku kuglu tik iznad njegova nuklearnog »srca«. Carver je uspio lobotomizirati poludjeli mozak, ali tek pošto je ovaj nanio veliku štetu Centru. Sljedeće dvije godine utrošio je na popravke i planove — na pravljenje **Plana**. S obzirom na to da je nastupio kraj svijeta, stvari su se odvijale prilično dobro, ili je on tako bar govorio sebi prije nego što se pojavila Carol Armendez.

Stvari su se odvijale dobro i prvih pet dana poslije njezina dolaska; Carver ju je smjestio u stambenom nivou, vješto odgovaraona njezina smiješna pitanja, i svojski se trudio da je ignorira.
Potkraj petog dana, pošto je popravio uređaje u pomoćnoj tvornici za fuziju, vratio se u blok u kome su bile uskladištene serije stanica i ustanovio da je nestala njegova jedina traka za sekvencu revitalizacije sperme. Pošto je gotovo potpuno ispreturao odjel tragajući za njom, sjetio se da nije sam i odmah shvatio da je ona uzela traku, vjerojatno iz ljubomore na ono što joj je on ispričao o svome snu — Planu.
Nije se odazvala preko interfona u svojoj sobi, i upravo kad se spremao otići u kontrolni centar i iskoristiti složeni sigurnosni sistem da bi je locirao, njegov interfon je počeo zujati.
* * *
Njezino smeđe lice bilo je hladno i mirno na trideset centimetarskom ekranu, a kratko podšišana crna kosa dobro se slagala s tamnom kestenjastom bluzom koju je nosila, ali Carver to nije zapazio.
— Gospođice Armendez, gdje je traka?
— Smiri se, Bobe — uzvrati ona. — Ona je na sigurnom mjestu gdje je ti nikada nećeš naći. Razgovarajmo o poslu.
Njegov umjetni glas gotovo se zagrcnu.
— Posao! Ta je traka od vitalne važnosti za budućnost čovječanstva, i ja je moram odmah dobiti. Jeste li poludjeli?
— Zar je lud onaj tko želi živjeti?
— Da li vi opet počinjete s tim? — upita Carver. Dok je govorio, mozak mu je brzo radio: zid iza nje bio je obojen zeleno, što je značilo da se nalazi ha horizontu u kome je bio odjel sa stanicama. Vrata koja je mogao vidjeti na rubu ekrana nosila su broj 73, što je značilo da je bila udaljena svega pet minuta hoda. — Ne moram to slušati — rekao je, prekinuvši interfon. Ona ga je odmah ponovo nazvala, kao što se i nadao, i on se odazva. Ovaj put isključio je vizualnu transmisiju samoga sebe, tako da ga je ona sada mogla samo čuti.
— Zar ne mogu vidjeti tvoje lijepe crvene oči? Nije važno. Kao što sam htjela reći: ti si odgovoran za moju situaciju, pa je li onda previše što tražim da mi pomogneš?
Dok je govorila, Carver izvuče minijaturni radio-prijemnik iz torbice

za opremu i pričvrsti ga uz okvir svog interfona. Koristeći se prijemnikom kao relejom, mogli su nastaviti razgovor dok se on kreće svuda po horizontu, a ona pri tom uopće neće saznati da je napustio odjel sa stanicama.
Trudeći se da priguši trijumf u svome glasu rekao je:
— Nastojim da vam olakšam situaciju... i baš zato sam odlučio razgovarati s vama, ali o toj stvari smo ranije već govorili. — Dok je napuštao odjel sa stanicama, izvadio je injekciju sa serumom za umirenje i aktivirao svoj odašiljač. — Rekao sam vam i ranije: nisam imao pojma da je bilo koja od novih kapsula za samostalno zaleđivanje bila stavljena u upotrebu prije rata, pa zato nisam mogao znati da je jedna kapsula preživjela privremeni kvar kompjutera.
Dok je govorio, kretao se niz hodnik prema njoj, nastojeći da bude što tiši.
— Kad sam ubacio u kompjuter program za oživljavanje, nisam znao da postoji neki spavač koji će ponovo oživjeti. Jednostavno sam ga upotrijebio samo da provjerim strujno kolo.
Morao ju je zadržati kod interfona i tako uljuljkati u neopreznost.
— Ipak, ti si me oživio — uzvrati ona. — Osudio si me na propast.
— Bilo je to konstatiranje činjenice, ne ogorčenost.
— Nitko nije bio više od mene iznenađen kada me je kompjuter obavijestio da je posljednji spavač uspješno oživio i da me čeka u bolničkom odjelu. Da sam znao za vas, gospođice Armendez, nikada vas ne bih oživio. — Sada je.između njih preostalo još samo nekoliko metara i dva-tri ugla.
— Shvatit ću to kao znak tvoje uviđavnosti — Glas iz prijemnika bio joj je nešto tiši. — Ali i dalje očekujem od tebe da mi pomogneš ostati u životu.
— To ne mogu učiniti. — Zastao je; ona se zacijelo nalazi odmah iza sljedećeg ugla i još govori u zidni panel s interfonom, uopće ne sluteći da je on tako blizu — Vidio sam vaš dosje, gospođice Armendez. Vaša biokemija čini vas vrlo podložnom kanceroznim virusima; sva je prilika da biste u toku sljedećih pet godina dobili ozbiljan, smrtonosan rak. Mogla bi vas spasiti samo transplantacija mozga u jedno novo tijelo, a to je nemoguće.
Provjerio je injekciju i napeo opruge na svojim nogama za skok iza ugla koji će ga odbaciti do nje.

— Vas se ne može ponovo zalediti; nikada nijedno ljudsko biće nije to preživjelo po drugi put, i ja vam tu ne mogu pomoći. Bio sam voljan da vas pustim da ovdje živite udobno. Dopustio bih vam čak da se koristite robot-kirurgom u odjelu za stanice da vam olakša bol kad dođe vrijeme. Ali ne... — Pripremio se za skok. — Vi ste se pokušali ispriječiti Planu. Htjeli ste mi se suprotstaviti.
— Da, učinila sam to.
On skoči kao neki grabežljivi pauk bijela trbuha, raširivši svoje srebrne ruke da je zgrabi ili da joj prepriječi bijeg, i s rukom broj pet spremnom da zarije injekciju kao boksač koji zadaje sving-udarac. Vidio je jasno hodnik u kratkoj sekundi dok je visio u zraku; dugi zelenkasti hodnik koji je, vijugajući, nestajao u tami; vrata Laboratorija broj 73 još čvrsto zaključana; panel s interfonom, taman i nekorišten; ali nije bilo nikakva traga Caroli Armendez.
— Gdje ste? — povikao je u radio i audio-sistem dok se spuštao na tlo. Jeka zvuka odbila se kroz hodnik. Pitao se kako se uspjela prebaciti na drugi interfon, a da on to ne opazi.
— Ja sam s tvojom dragocjenom trakom, Bobe. Naći ćeš i traku i mene kad mi budeš spreman pomoći.
— Ne bih vas spasio čak i kad bih mogao. — Prišao je vratima i otvorio ih, bacio pogled u mračan laboratorij, a onda se uputio ka sljedećima. — Vi ste inferioran uzorak niže inteligencije; saznao sam da je tako kad sam pročitao vaš dosje, a ova glupost to samo potvrđuje. Zar doista vjerujete da mi možete prkositi i ispriječiti se na putu ljudske sudbine? — Premjeravao je ostali dio hodnika svojim infracrvenim senzorima, ali od Carole nije bilo ni traga.
— Vjerujem — odgovorila je ona mirno i prekinula vežu.
* * *
Carver je otišao do završne stanice konvejera u dnu hodnika i tu uprogramirao pokretnu stazu da ga odveze gore u glavnu kontrolnu prostoriju. Dok je kabina jurila kroz vakuumski tunel na svojim magnetiziranim tračnicama, razmišljao je o onome što se dogodilo. Djevojka je glupa ako vjeruje da će mu umaći svojim drskim riječima i trikovima; fizički i umno on je superiorniji, a osim toga imao je na raspolaganju sve resurse Nekropolisa. Pogriješio je što je pokušao sam da je uhvati, jer u Centru je postojalo tisuću raznih mjesta za sakrivanje, a osim toga, morao je priznati, bila je

životinjski lukava. Bio bi mu dovoljan samo trenutak rada da je locira iz kontrolnog centra pomoću sigurnosnog sistema infracrvenih tragača, a zatim još trenutak da pošalje malu armiju robota-poslužitelja da je uhvate. Jedna injekcija seruma istine, i ona bi rekla gdje je traka. Onda bi je se oslobodio — bezbolno, razumije se — da bi izbjegao buduće nevolje, a poslije toga Plan bi se nastavio ostvarivati.

Prvo što je opazio kad je ušao u kontrolni centar bilo je da je razoren. Ekrani monitora bili su smrskani u komadiće, kontrolni pultovi izobličeni, a fina elektronska kola razbacana po podu. Očigledno, nešto je eksplodiralo.

To mora da je učinila ona, ma koliko izgledalo nemoguće. Vrata su bila načinjena tako da omoguće ulazak samo Carveru i robotima za održavanje; ona čak nije mogla uprogramirati ni kabinu konvejera da je doveze u kontrolni centar.

Koračao je kroz krš i udarao nogama nekorisne dijelove elektronske memorije. Kontrolna prostorija bila je improvizirana poslije rata; proći će mjeseci dok je popravi, a tko zna što će ona učiniti za to vrijeme. Nekropolis sam po sebi nije bio oštećen, jer će djelomično popravljeni glavni kompjuter održavati cio kompleks u redu, a roboti će nastaviti svoje cikluse održavanja. Ono što je nestalo bila je Carverova sposobnost da drži u svojoj vlasti sve snage Nekropolisa. Raspršila mu se nada da će je lako uhvatiti. U toku jednog sata, otkako je otkrio krađu trake, svrgnula ga je kao kralja Nekropolisa, pretvorila u budalu i spustila na svoj nivo, jer bez kontrolnog sistema za reprogramiranje robota bio je sam baš kao i ona.

Što je još gore, ona je zadržavala Plan, i to sve zato što nije željela mirno umrijeti. Potpuno šokiran, shvatio je da je počinje mrziti; koliko li je vremena prošlo otkako je mrzio bilo što?

Nejasno svjetlucajući fotoćelijama tumarao je po prostoriji, i tamo, u ruševinama svoje moći, odlučio da je uhvati, uzme traku od nje, i ubije ju.

Od tada ju je progonio neprekidno.

* * *

Pošto se odvukao na horizont sa skladištima i tamo popravio svoja oštećenja rezervnim dijelovima, Carver se vratio u odjel gdje su bile serije stanica. Svoj glavni štab smjestio je tu ne samo zbog toga što je

kontrolni centar bio nekoristan nego i zato jer je ovaj odjel bio vitalno važan za Plan.
Tu je u hladnjacima bilo uskladišteno na milijarde sperme i jajašaca, ne samo ljudskih nego i od gotovo svih životinjskih vrsta koje su postojale prije rata. Uz njih, tu su bile i stanice biljaka pogodnih za kloniranje i hidrofoničan rast. Laboratoriji odjela bili su opremljeni za egzogenetsko rađanje, ili rađanje iz »epruvete«: u dato vrijeme i u odgovarajućim prilikama ovaj kompleks će biti u stanju da ponovo zasije cijelu Zemlju ljudskim, životinjskim i biljnim životom.
Plan: on će pričekati dok tlo ne postane ponovo pogodno za život; bit će potrebno možda stotinu ili više godina da se radioaktivna prašina razasuta širom svijeta raspadne, da se oštećena atmosfera stiša, i da se nemirna kora prestane komešati. Onda, poslije tog stoljeća planiranja i priprema, moći će početi vraćanje života na Zemlju.
Bez roditelja, prva generacija nove ljudske vrste neće znati nijednog mentora osim Roberta Carvera. Ponovna izgradnja Zemlje predstavljat će velik zadatak: bit će potrebna disciplina, jako vodstvo, nadljudska volja i inteligencija. Carver je znao da samo on može osigurati sve to. Bio je, praktički, besmrtan i nerazoriv; njegovu ćeliju atomske energije moglo se beskonačno dugo puniti iz fuzijskog reaktora Centra, a u kemijski kontroliranoj životnoj sredini mozak mu je bio pošteđen starenja.
On će biti otac čovječanstva, vodič i (tko to zna?) na kraju, možda, i bog. Generacije i generacije neće znati ni za jedan drugi postojani elemenat osim za njega. On će vratiti život na Zemlju i čovječanstvo veličini. Ništa nije moglo omesti Carverov Plan, a najmanje Carol Armendez.
Jedan poziv ga je čekao na interfonu u kontrolnoj prostoriji uskladištenih stanica kad je ušao. Treperavo svjetlo na komunikacijskom pultu izazvalo je bijes u njemu, pa umalo nije polomio prekidač aktivirajući ekran.
— Šta želite, do vraga? — rekao je kad su joj se glava i ramena ocrtali na ekranu. Zid iza nje bio je od neobrađena crna kamena; novi tuneli?, pitao se u nedoumici.
— Zaboga, ne padaj u vatru! Samo sam htjela vidjeti jesi li dobro; na kraju, mi smo potrebni jedno drugom — Vladala se s onom istom neozbiljnošću koju je već ranija zapazio i koje se užasavao.

Želio je smrskati ekran metalnom rukom, ali je nastavio govoriti: već godinama nije osjetio takav gnjev, i morao ga je nekako istutnjiti.
— Gospođice Armendez, uvjeravam vas da mi nitko nije manje potreban od vas. Ne bih vas poštedio čak i da ste mi dali tu traku.
— Stvarno? A zašto ne? On gotovo poče drhtati.
— Zato što ste inferiorni, neproduktivni, degenerirani, namijenjeni smrti, i zato što ste opasni za moje planove.
Ona postade ozbiljna, napući zamišljeno usne i reče:
— Prihvatit ću jedan dio toga što si rekao... pitanje »smrti«. Živim na pozajmljeno vrijeme, i eto zašto ga trošim na ovakav način. Ali ono ostalo! — Ponovo se osmjehnula. — Najobičnije koještarije, Carveru! Jer u toku protekla dva dana nisam radila ništa drugo nego te vukla za nos, a ti još inzistiraš da sam glupa. Ono što zapravo hoćeš reći jest da sam žena, upola Meksikanka upola Indijanka, a ne limene strašilo poput tebe. Znaš što ja mislim, Bobi? Dvije godine što si ih proveo usamljen u ovome groblju samo sa strojevima i sudbinom čovječanstva na svojih šest ramena učinile su te malo luckastim. Toliko si opijen vlastitom svemoći, sveznanjem i sve-bilo-čime da više ne možeš misliti pravilno. Uzmi svoj slavni Plan, na primjer...
— Što je s njim? — prekide je on, ljut na sebe što postaje zainteresiran za njezine riječi.
— Rekao si da ga ja ometam. Kako?
— Ukrali ste traku za koju bi mi bile potrebne godino da je nadomjestim, godine koje su mi potrebne za druge zadatke. Ne pokušavajte to poreći.
— I ne pokušavam, ali čemu se toliko žuriš? Morat ćeš pričekati nekih stotinu godina da Zemlja postane ponovo naseljiva. Kad bi bio racionalan, utrošio bi možda jedan mjesec da popraviš sigurnosni sistem, a onda bi me uhvatio za svega nekoliko sati, ali ti nisi racionalan; ti želiš tu prokletu traku sada. Te godine samoće, Bobe, doista su te poremetile. — Ona se naže naprijed, tako da joj lice postade krupnije na ekranu. — Ti misliš da si bog. Ne možeš podnijeti da bilo što krene pogrešno s tvojim velikim Planom, jer ako bi nešto krenulo, ti bi se raspao na komadiće.
— Prestanite — viknu on. — Prestanite!
— Priznaj to, Bobe — reče ona blago. — Kad bi bio upola

supermen, kako si tvrdio dok si govorio o svojoj slavnoj viziji, ti bi me do sada već uhvatio i raskomadao. Bio si izvan ljudskog roda toliko dugo da si potpuno izgubio uvid u sposobnost normalnog ljudskog bića. Imaš sreću što ja nisam odlučila da uništim tebe.
— Prokleta kujo, sada ću vas ubiti Nije mi potreban sigurnosni sistem ili bilo što drugo! Ljudska sudbina je u mojim rukama, sudbina je na mojoj strani, i ja ću trijumfirati!
— Heil — reče ona podrugljivo i prekide vezu. Prostorija se ispuni Carverovim kricima nemoćna gnjeva. Morao je koračati po okrugloj kontrolnoj prostoriji nekoliko minuta da bi se smirio, a pomisao na san nikada mu nije izgledala manje utješna.
Nije pio, jeo, obavljao fiziološke potrebe ili spavao, ali spavanje je još bilo potrebno njegovu zdravlju. Elektronska kola koja su povezivala njegove senzore s mozgom mogla su kontrolirati i njegov centar spavanja tako da izazovu jedan sat snivanja, što je predstavljalo ekvivalent za osam sati spavanja. Taj je sat uvijek provodio u odjelu sa serijama stanica, jedinom mjestu u Nekropolisu u koje je imao puno povjerenje. Ovaj put snovi su mu bili samo košmar o jednoj temi: što, ako ona ima pravo?
* * *
U Nekropolisu nije bilo ni dana ni noći, nego samo postojani hladni odsjaj kemilita, ili blistavija svjetlost neona, ali Carver je, pogodnosti radi, smjestio svoje snivanje u ponoćni sat i datirao svaki novi dan poslije buđenja. Trećeg dana četvrtog svjetskog rata zapečatio je odjel sa serijama stanica i vratio se na stambeni horizont da završi svoja istraživanja.
Znao je da Carol po svoj prilici neće biti tamo poslije njihova jučerašnjeg sukoba, ali što bi se drugo i moglo očekivati od nje nego da učini neočekivano? Bar tako je uvjeravao sebe dok je koračao mutno osvijetljenim hodnicima.
Sada je nosio laserski pištolj umjesto ošamućivača — tražio je krv. Za trakom će tragati kasnije, sada je želio nju...
Nije ju pronašao.
Bilo je mnoštvo tragova, iz snack-bara nestala je fantastična količina hrane, iz radionica su bila odnijeta razna oruđa, a iz skladišta veća količina odjeće. Očigledno, ona se spremala za opsadu.
Pravi šok je naišao dok je pretraživao prostoriju u kojoj je boravila

pet dana poslije svog. oživljavanja. Gomila audio-vizualnih traka ležala je na stolu, a kad je jednu pregledao ustanovio je da nije posrijedi neka jeftina literatura, kao što je očekivao, nego tom s naslovom »Termoaktivne osobine plastičnih eksploziva«. Bilo je možda dvadesetak traka iz biblioteke Centra, mapa Centra, tekstova s područja elektronike i kemije, i »Osnovni principi ratne bune i protubune«.
Ono najgore bilo je skriveno ispod njezina jastuka: priručnik za kiborge. Propustivši traku kroz očitavač pokraj kreveta, našao je elektronske markere na tekstu koji su označavali slabe točke njegova tijela: vrat, potiljak, zglobove... Prvi put u toku dvije godine osjetio je nervozu.
Možda ju je potcijenio; ona se pripremala za ovaj sukob od samog početka. Morao je priznati tu mogućnost, makar zbog vlastitog opstanka. Duboko uznemiren, napustio je prostoriju, digao pogled s poda pokrivenog plavim pločicama i skamenio se.
Na zidu preko puta bila je ispisana velikim crnim slovima, vjerojatno pomoću raspršivača za boju, riječ Njuškalo! Boja je još bila vlažna. Bacio je pogled lijevo i desno duž hodnika svojim infracrvenim i teleskopskim lećama, ali nije ništa opazio. Njegov napeti pogled polako se diže prema rešetki ventilatora na zidu iznad poruke i tri metra iznad poda. U toku svog lova nikada ih nije pregledao, nikada čak ni uzeo u razmatranje, zato što su bili suviše mali za njega...
Rascijepio je rešetku munjom iz lasera, a onda nekoliko minuta poigravao fotonskim mačem duž šahta pod jakim naponom, sve dok se metal nije zažario. Ispruživši ruku broj šest, koja je na vrhu imala minijaturnu TV kameru povezanu s njegovim vizualnim sistemom, stajao je na »vrhovima prstiju« i razgledao unutrašnjost ventilatora. Ugledao je pravi krš od cijevi i istopljenih žica, ali nije bilo izgorjela mesa, i njemu postade jasno da se ponadao uzalud.
Ventilatori su bili prava prometnica za nju: za svega nekoliko minuta mogla je stići do bilo kog mjesta u Centru a da se ne koristi konvejerima ili čak da se ne koristi nekim senzorom. Mogla ga je potajno pratiti svuda u jednom podsvijetu u koji on nikada ne bi mogao ući.
Bio je to koristan, lako uočljiv trik, ali on ga je zaboravio. Koliko li sam drugih stvari zaboravio? pitao se.

Sada je shvaćao da je ona imala pravo — izgubio je kontakt sa čovječanstvom. Sa svim svojim znanjem, moći i besmrtnošću on nije bio dorastao jednoj jedinoj ženi. Ona ga je mogla svakog časa ubiti... Zašto to nije učinila? Što li je željela od njega? Znala je da je on nije mogao spasiti od konačne, neopozive smrti. »Potrebni smo jedno drugom«, rekla je. Nije mogao zamisliti zašto.

Dok se vraćao konvejerskom kabinom prema dubinama Nekropolisa i odjelu sa stanicama, prestrojavao je svoje misli. Još je smatrao da je mora uhvatiti, makar samo zbog trake, ali živu; ako bi je suviše izazivao, mogla je promijeniti svoje mišljenje da joj je potreban. U njemu mržnja poče ustupati mjesto strahu, i klici poštovanja.

* * *

Dani su postali tjedni, ali još je nije mogao naći. Pretražio je sve horizonte Centra, i onda ponovo počinjao pretragu. Pronašao je mnoge tragove njezine prisutnosti, jednu prostoriju u kojoj je spavala, skladište koje je opljačkala, strujni priključak gdje je ponovo napunila baterije, ali uvijek je bila jedan ili više koraka ispred njega.

Tumaranje ga je odvodilo na mjesta gdje već mjesecima nije bio, i nešto je počelo da se dešava s njegovom percepcijom sebe samoga i okoline; sjećao se zašto je Centru dao ime Nekropolis. Bez ljudi, kompleks je bio sablastan grad — dojam koji su pojačavali poluosvijetljenost i znaci oštećenja izazvani ratom. Nekropolis: što su bile divovske pećine za zamrzavanje ako ne groblja, sa svojim praznim kovčezima i tijelima pridodatim skladištima organske materije Centra u jednoj sterilnoj nekrofagiji. Radioaktivna pustinja gore iznad grada imala je više života od ovog groblja.

Samo su se roboti kretali ovdje, izvršavajući tupavo naređenja koja su im ostavili mrtvi ljudi. Carver je počinjao da u njima vidi hodajuće mrtvace, sablasti onoga što je Centar nekada bio, karikature živih bića i, što je bilo najgore od svega, neki od njih su nalikovali na njega.

Jednom je ugledao svoj odraz u staklenoj pregradi na administrativnom katu, i šokirala ga je vlastita insektoidna neljudska prilika. Što je on postao ako ne čelično čudovište s mozgom jednog mrtvog čovjeka koje je progonilo posljednju ženu kroz ovaj grad smrti?

Čeznuo je da je ponovo ugleda, makar samo zato da bi osvježio svoje sjećanje na ljudski lik. Takva morbidnost nije ga uznemiravala još od dana rata, a znao je i zašto. U toku protekle dvije godine bio je zauzet Planom i brigom o Centru. Sada je njegov rad na Planu bio obustavljen, a bez kontrolnog centra nije više mogao smatrati sebe produžetkom strojevnog kompleksa. Bio je mali čovjek u golemoj praznoj školjki.

Imao je dvije nove obrane protiv tih osjećaja. Najprije je ojačao vjeru u svoju sudbinu; možda je počinio neke greške — ali to nije bilo važno, jer je jedini on razvio Plan, i jedini on će ga ispuniti. Jedini će on spasiti čovječanstvo. Nikakva količina sumnje, ništa što bi ona mogla kazati, neće mu to oduzeti. Druga obrana bile su njegove aktivnosti u toku ostatka dana.

Dvadeset dva sata na dan on ju je progonio, a zatim se vraćao u odjel sa stanicama na jedan sat snivanja, i jedan sat slušanja onoga što mu je ona govorila. Jednom, otprilike tjedan dana poslije njihova posljednjeg susreta, počela ga je pozivati preko interfona na razgovor, i on je slušao. U početku je uvjeravao sebe da to čini samo zato da bi pratio njezino kretanje — svaki put ga je pozivala s drugog mjesta — i nagovori je da se preda. Postepeno je počeo priznavati, iako samo sebi, da jednostavno čezne da vidi i čuje ljudsko biće.

U početku je govorila o budućnosti, dajući mu sugestije u vezi s njegovim planovima, i potežući stvari koje on nije uzimao u obzir. »Jesi li siguran da smo samo mi preostali? Trebalo bi da pretražiš površinu, pa čak i ako ne pronađeš ništa mogao bi pokušati da tamo gore popraviš kompjuterske centrale i tvornice robota. Mogao bi iskoristiti vrijeme, koje moraš čekati da prođe, da sve resurse planeta staviš sebi na raspolaganje«. Već joj je poodavno prestao oponirati. Sada je slušao i priznavao vrijednost njezinih sugestija. Međutim, Plan je ostajao samo njegov.

Jednog dana počela je govoriti o sebi. Htio je isključiti Interfon, ali, iz nekog nedokučivog razloga, nije to učinio. Znao je o njoj samo ono što je stajalo u dosjeu u odjelu memorije; prikazala mu je svoj život, i on se čudio kako ju je mogao nazvati inferiornom.

* * *

Proživjela je dvadeset osam godina u New York Cityju potkraj dvadesetog stoljeća. Prebrodila je pobune izazvane glađu, rasistički

rat i inverziju temperature od 50 stupnjeva Celzija. Nekako je uspjela sačuvati život i smisao za humor u jednoj od najsurovijih sredina u ljudskoj historiji, ali nije tražila od Carvera nikakvo suosjećanje, nego samo da joj prizna sposobnost da preživi s jednom mjerom dostojanstva. Prešutno, on je to učinio.
Školovala se i stekla praksu u radu na kompjuterima — monotono dirinčenje, ali korisno. — u jednoj od vodećih poslovnih firmi. U dvadeset petoj godini, kada je, prema statistikama za Amerikance srednjih slojeva, već imala više od polovine svoga života iza sebe, liječnici su je identificirali kao neizlječivo sklonu raku.
Pune je tri godine prosjačila, pozajmljivala, varala, zarađivala i krala novac koji je bio potreban da se podmićivanjem kupi jedna postelja u Centru za odlaganje života. Zaleđena, mogla je dočekati razvoj medicine koja će je izliječiti prije nego što joj tijelo počne proždirati samo sebe.
Imala je sreću: Centar je nadživio rat, kapsula je nadživjela kvar kompjutera, a ona je nadživjela ponovno rađanje. Sada će prihvatiti svaku sljedeću stvar onakvu kakva je.
(Htio ju je upitati što će joj biti sljedeće, što ona pokušava učiniti i kakve su joj namjere, ali mu ona nije dala vremena na to.)
Priznala je svoje zločine, perverzije i poroke vođene iz dosade i bijede, ali nije tražila oproštaj, nije davala nikakva opravdanja. Prikazala je svoj život bez ikakva komentara, i on je uhvatio sebe kako joj se počinje diviti.
Zatražila je od Carvera da joj priča o sebi. On se malo odupirao i popustio je tek kad se podsjetio da je ona bila (zaleđena prije no što je njegov slučaj dobio publicitet.
Rođen i odgajan u jednom od novih gradova koji su nikli na Zapadnoj obali poslije atomske desalinizacije vode, nikada nije oskudijevao ni u čemu. Roditelji su mu bili rukovodioci u Sjevernopacifičkoj fuzijskoj elektrani, i dobio je najbolju moguću izobrazbu, probio se na propulzivnom polju biofizike, dobio Nobelovu nagradu, zaradio velik novac, dobio žarko željeni posao u firmi »Sjevernoamerička bionika«, i u dvadeset petoj godini razbolio se od raka izazvanog radijacijom poslije jedne teške laboratorijske nesreće.
Dospio je u projekt za kiborge, koji je financirala vlada, i tu je njegov

zdravi mozak bio transplantiran u potencijalno besmrtno mehaničko-elektroničko tijelo. Postao je kiborg, kibernetski organizam, »čovjek-stroj«. Odatle se uzdigao do svoje najveće slave kao direktor istraživanja u Centru za život.
Stvorio je serije stanica, posljednju liniju obrane čovječanstva. Zaleđena plazma klica značila je da nijedna vrsta neće morati ponovo da izumre, i da će buduće ljudsko potomstvo biti pošteđeno od mutirajućeg utjecaja narkotika i radijacije. Postao je najslavniji od dvadeset svjetskih kiborga: dr Robert Waine Carver, besmrtnik, gospodar života, vrhovni simbol čovjekove pobjede nad životom i smrću. Onda je izbio rat.
— Jadno čudo od djeteta: nimalo ne iznenađuje što si stekao kompleks boga — rekla je ona kad je završio. — Žudiš da ponovo stekneš svu tu moć i slavu.
Tada je on probio jednom rukom ekran.
— Prokleti da ste — prošaptao je.
Odjednom se sjetio da je jedna od traka u njezinoj prostoriji bila popularna biografija Roberta Carvera. Žena je udarala na njegov ego, i njegove emocije. Još je imao emocija, bez obzira na to što su mu žlijezde umrle s tijelom. Imao je pamćenje i uvjetne reflekse — »fosilizirane osjećaje« — koji su mogli da budu ponovo stimulirani i ponovo doživljeni. Zaboravio ih je u toku proteklih godina samotnog života, ali razgovor s njom, razmišljanje o njoj ponovo su ih probudili.
Zar je to tako gadno? pitao se. Ono što je upravo osjetio bio je žestok izljev plahovitosti, duboko različit od ranijih hladnih, glagoljivih nastupa bijesa. Zar nije bilo dobro ponovo postati ljudsko biće? Mržnja prema njoj i strah već su se miješali s poštovanjem, čak divljenjem, i nejasno, gotovo podsvjesno, pitao se da li bi još mogao voljeti.
Ostatke svog gnjeva iskaljivao je namještanjem klopki. Na raskrsnicama tunela postavljao je bombe za ošamućivanje s elektronskim vizualnim okidačima. Pravio je kaveze i namještao ih da vise sa stropa u većim prostorijama, podešenih tako da padnu ako ona uđe u infracrveni snop. Čak je kopao rupe po hodnicima i pokrivao ih plastičnim sagovima da bi se potpuno uklopile u okolni pod. Sve klopke bile su povezane s alarmnim uređajima u kontrolnoj

prostoriji odjela sa stanicama.
Jedino što je želio bilo je da razgovara s njom licem u lice, da sazna što ona želi i, ako je moguće, dobije njezinu pomoć. Klopke nisu nikada ništa ulovile, osim u dvije specijalne prilike.
* * *
Popravio je svoj interfon sutradan pošto ga je razbio, i oni su nastavili komunicirati kao da se ništa nije desilo, s tom razlikom što su sada monolozi ustupili mjesto dijalozima.
— Nikada nisam mogao shvatiti kako ste digli u zrak kontrolnu prostoriju. Možete li mi sada reći?
— Naravno. Privezala sam bombu na jednog robota za održavanje prije no što se popeo gore konvejerom. Jadna glupa naprava odnijela je bombu u prostoriju i eksplodirala zajedno s njom.
— A kako je došlo do one podvale s interfonom u laboratoriju 73?
— Lako. Bila sam u prostoriji 63, samo jedan horizont iznad tebe. Malo boje obavilo je sav posao.
— Jeste li stvarno pročitali sve one trake?
— Nisam. Samo one o tebi i centru, a ponešto i o eksplozivima i elektronici da bih mogla izvesti neke trikove koji će te impresionirati; sve ostalo je bilo samo dekoriranje izloga.
Smijao se zajedno s njom, bez obzira na to što je humor bio na njegov račun. Poslije izvjesnog uvježbavanja njegov umjetni grkljan mogao je proizvesti prilično pristojan smijeh.
Igrali su šah preko interfona, i on je uvijek pobjeđivao. Zatim su prešli na poker, i stvari su se obrnule. Ustanovio je da je memorirao svaki centimetar njezina strogo izvajanog smeđeg lica.
Nikada je nije pitao kakvi su joj planovi — nije želio uništiti ono što su imali. Razonodio se bolje nego u toku mnogih minulih godina, a kad ona jednog dana umre, kao što je znao da će morati, sjećanje na nju okrepljivat će ga još desetljećima. I kad on najzad postigne svoj veliki trijumf, kad stvori novo čovječanstvo, još će je se sjećati.
Sada je rijetko napuštao odjel sa stanicama i provodio je vrijeme u svojim planovima, svojim snovima, i razmišljanjima o njoj. Povremeno je odlazio u šetnju, nenaoružan i ne krijući se, i baš na jednoj od takvih šetnji napokon ju je pronašao.
Tumarao je kroz jednu od velikih pećina, kupolu od stijene promjera nekoliko stotina metara, koja je bila izdubljena u zemlji nuklearnom

eksplozijom da bi se u njoj smjestile kapsule za zaleđivanje. Jedna velika geodesijska metalna mreža ispunjavala je pećinu, poput srebrne prašume ili trodimenzionalne paukove mreže. Na svakom presjeku metalnih konopaca nalazila se crna valjkasta kapsula. Konopci koji su dovodili tekući dušik od rezervoara i kontrolne impulse iz kompjutora visili su poput raskidanih vena, a povremena pojava robota-poslužitelja samo je činila da prostorija izgleda još pustija.
Stojeći u središtu pećine i gledajući u paučinu, Carver je osjećao kako ga obuzima silna tuga koju je poricao još od završetka rata. Ovdje je bila posljednja čovjekova postaja do besmrtnosti, a rat ju je razorio kao i tolike. druge ljudske snove.
Krajičkom jedne od svojih fotoćelija ugledao je vitku, u plavo odjevenu priliku kako iskače iza jednog nekorisnog stroja i nestaje u izlaznom tunelu. Hitro se okrenuo prema njoj i povikao:
— Gospođice Armendez! Stanite! Molim vas! — projurio je kroz otvor tunela, gotovo se saplevši o pitonski debeli kabl za cirkulaciju.
— Neću vam ništa! — Pojavio se iza jednog ugla u mračnom prolazu. — **Aaaaggghhhh!**
Upao je u jednu od svojih vlastitih jama, zadobivši prijelom ruke i nekoliko opružnih zglobova. Uspravljajući se, opazio ju je kako stoji na rubu i gleda dolje prema njemu,
— Gospođice Armendez — povikao je. — Zašto ste pobjegli? Ja vam ne bih naškodio. — Vidio je konopac koji je visio sa stropa, izvan njegova domašaja, i kojim se ona koristila da se prebaci preko jame. — Što želite od mene?
Skoro mjesec dana viđao joj je samo lice na teleekranu; sada se sjećao koliko je lijepo bilo ljudsko tijelo. Ali kad je progovorila, lice i glas kao da su joj bili modelirani prema njegovu licu i glasu.
— Želim život, doktore Carveru.
— Ne shvaćam kako bih vam ga mogao dati — rekao je nemoćno.
— Ništa; osim potpuno novog tijela ne bi vas moglo spasiti, pa čak i kad bismo imali jedno za transplantaciju, ono bi odbacilo vaš mozak. Pođite sa mnom; moj robot-kirurg ne može vas izliječiti, ali može olakšati stvari. — Sada je molio. — Pomozi mi da isplaniram čovjekovu budućnost. Carol, volim te. — Bio je šokiran, a onda sam preplavljen radošću. Rekao je da voli, i to je bila istina. Mrzio je ime

u dosjeu, plašio se neprijatelja, poštovao ličnost, i sada volio ženu.
— Carol, volim te!
— I ja tebe volim. Ti mi možeš dati život: život u jednom tijelu koje neće odbaciti moj mozak. Ti možeš od mene načiniti kiborga kao što si ti. — Klekla je pored ruba jame. — Roberte, želim dijeliti tvoju besmrtnost. Želim ti pomoći u ponovnom stvaranju čovječanstva.
— Što? — Novopronađeni osjećaji uskovitlali su se u njemu.
— Ti možeš sastaviti novo tijelo od rezervnih dijelova i uprogramirati tvog kirurga za operaciju. Znam da možeš. Bilo je to očigledno od početka, ali ti si bio preblizu rješenju da bi ga vidio.
Nije ju htio slušati, jer je pokušala srušiti posljednju barijeru što je stajala između njih:
— Ne! To je moje. Ja sam izgradio odjel sa stanicama; to je moj svijet. Ja imam pravo da budem... spasitelj, samo ja. Zašto bih to dijelio s tobom?
Ona mu se izgubila s vidika.
— Ti mi kaži — rekla je i bacila nešto dolje k njemu. Uhvatio je predmet, vidio da je to traka, i odbacio je u stranu. Zaboravio je na nju prije više dana: bio je budala kad je mislio da je nezamjenjiva. Jedino što je želio bila je žena.
— Carol, vrati se! Dat ću ti sve samo ne to!
Ali jedino što je čuo bio je sve slabiji šum njezinih koraka.
Jedan sat kasnije uspio se izvući iz jame. Ona ga nije pozvala interfonom tu večer, niti sljedećih večeri. Tri je dana mozgao o njezinim riječima, ne napuštajući odjel sa stanicama. Na kraju je odgovorio na vlastito pitanje.
Dvije godine usamljenosti u Nekropolisu gotovo su ga izludjele; što bi tek učinilo jedno stoljeće? Zar ne bi postao neljudsko čudovište, nesposobno da uči svoju djecu? Bio mu je potreban suputnik, besmrtnik poput njega, drugi kiborg koji bi mogao razumjeti njegove hladne osjećaje. Dvoje ljudi bili bi kadri sačuvati jedno drugom duševno zdravlje i isplanirati budućnost. Bio mu je potreban netko — bila mu je potrebna ona.
* * *
Počeo je sanjariti. Kad zajedno ponovo izgrade svijet, u toku tisuću ili pet tisuća godina, on će se vratiti genetičkim istraživanjima. Uz pomoć svoje djece, on će naučiti kako se stvaraju tijela koja neće

odbacivati implantirane mozgove, tijela koja će se moći dodirivati, osjećati i voljeti. Oni će ponovo postati ljudska bića u svijetu koji su izgradili.
Želio je otrčati k njoj i ispričati joj o svome snu — snu koji ih je mogao održati stoljećima, ali nije imao prilike za to.
On ju je odbacio, i sada je iščezla zauvijek. Nikada je neće pronaći, i ona će umrijeti sama u nekom mračnom tunelu, nikada i ne saznavši koliko je žudio za njom.
Izgubio sam je, razmišljao je. Izgubio sam svoju dušu. Htio sam da budem Bog, i zbog moje taštine izgubljeno je čovječanstvo. Provest ću cijelu vječnost razmišljajući o njoj. Osjećao je potrebu da zaplače, ali mu je njegova besmrtnost to uskraćivala.
Četvrtog dana otkako ju je izgubio, počeo je sumnjati da će je ikada pronaći.
Sutradan je upala u jednu od njegovih zamki.
Pošto je isključio alarm, otišao je polako na horizont sa skladištima, do prostorije u kojoj je čekala. Stajala je mirno u kavezu koji je pao sa stropa, na čistom prostoru među sanducima zaliha. Zurila je u njega bezizražajno, dok je stajao ispred nje kao neki produžetak metala i plastike oko njih.
— Isplanirala si sve ovo, zar ne? — reče on najzad. Ništa nije odgovorila. — Cijela ova groteskna igra bila je jedan gambit da me vratiš ljudskim osjećajima, prisiliš me da prođem kroz mržnju, strah, smijeh i ljubav; načiniš od mene ono što si željela iz povjerenja i ljubavi. Isplanirala si sve to od samog početka.
— Morala sam da nekako preživim, Roberte — uzvratila je ona tiho. — Volim te, i želim ti pomoći.
— Ona stvar s jamom bila je posljednji, završni potez, zar ne? Htjela si da me vidiš licem u lice i navedeš me da napokon sagledam bit stvari. — On uzdahnu. — Sada to shvaćam, ali ostaje ipak da si ti pobijedila. Nije mi važno da li si iskrena ili nisi. Možda još manipuliraš sa mnom, a možda je točno sve što si rekla. Jedino što znam jest da ne mogu živjeti bez tebe. — Premještao se na svojim diskolikim stopalima kao neki školarac, a onda dodao: — Idem da donesem neki plamenik i otvorim taj kavez.
— Ne trudi se — reče ona, vadeći minijaturni laserski rezač ispod svog džempera. Dok je rasijecala rešetke (njegove zamke kao da nisu

bile kadre nikada ništa uloviti osim njega samoga, zapazio je) nastavila je govoriti. — Postoje neke stvari koje bih željela učiniti prije operacije... okupati se posljednji put, najesti se dobre hrane i slično. Sljedećeg tjedna mogli bismo to obaviti. Moći ću ti pomoći pri programiranju i montaži; proučila sam odgovarajuće priručnike.
— Naravno da jesi — reče on.
Počela se provlačiti kroz rupu koju je isjekla i zgrabila njegov snažni metalni kostur da se osloni kad je iskoračila. Sada je stajala odmah do njega, dižući pogled ka njemu.
— Znaš, Roberte — rekla je — ovo je prvi put da smo dodirnuli jedno drugo.
On je privuče k sebi. Uskoro će to biti metal o metal, ali jednog će dana biti živo tijelo o živo tijelo.
Pa, mislio je Carver, sljedećih stotinu godina bar bi trebalo da bude zanimljivo.
Sveca mu, mislila je Carol Armendez, s roditeljima-bogovima kao što smo mi, novi ljudski rod će stvarno biti nešto drugo.
Oboje su imali pravo.
* * *
I eto kako se rađaju legende.

Stjepan Breber: Robot-čovjek

Brojao je sekunde do isteka svog života: petnaest, četrnaest, trinaest... Poput kobre gmizala je sekundarka prema preostalim dvjema kazaljkama što su se već skoro poklopile na dvanaestoj uri. Pokušao je ne gledati u golemi sat na zidu, ali... Prokletstvo! Za njegovim pogledom putovala je i ura; po podu, po stropu, zastala je na glavi odurnog policajca što je rukom milovao veliki sklopnik... osam, sedam, šest... Crni sklopnik, a iznad njega natpis: »Pažnja! 10.000 volti«. Osjetio je kako mu hrptenicom gmiže gujavica. Tješio se: neka, neka! Pregazit će je milijuni elektrona što će navrijeti iz velike elektrode koja mu je pritiskala tek ošišanu ćelu. Sjurit će se gomila elektriciteta prema sondama stegnutim na znojnim rukama i nogama. Spržit će gujavicu, pretvoriti je u prah, u dim! Nije mogao a da se ne nasmije: gujavica s naredničkom šapkom, s opeglanom plavom uniformom, gujavica s rukom na golemom plavom sklopniku, a na glavi joj ura... tiri, tri, dva... Sada je već sve gotovo. Tri će se kazaljke idućeg trenutka poklopiti, a on je nemoćan, ovako sapet na električnoj stolici, gdje će sada u nekontroliranim, divljim trzajima mišića dočekati kraj. Možda, ipak, psihokineza, besmrtnost! Odurna glupost, jer... jedan, nula... Podne!

Grom mu prostruji tijelom. Osjeti kovitlac u mozgu, miris spržena mesa. U isti mu je mah prokuhao i želudac, dok mu je na usta pokuljala para. On je kuhan, pečen. Zagrize vlastiti jezik. Mmmm... Ukusno! Nešto mu zasmeta u grlu. Kihne gromko. Izleti gujavica, crna, jezivo se smijući. Da, i sa šapkom na glavi u ulaštenoj uniformi i s urom čija sekundarka ponovo gmiže prema ostalim dvjema kazaljkama. Koliko još? Oblak se nadima, grom će svakog trenutka. Opet podne! Prasak!

Robert osjeti udarac u glavu. Refleksno skoči i grčevito se rukama prihvati za čelične poluge. Nasloni oznojeno čelo na hladan metal i teško dišući pokuša shvatiti što se to zbiva s njim. Da, bio je to gadan

san: smrt na električnoj stolici. Prokletstvo! Električna stolica...
Pogleda sat na zidu kaznionice i ustanovi da je spavao svega devet minuta. Kakvih devet minuta? Strahota! Pomisli, kako je u njegovoj situaciji pravi pothvat odspavati i toliko. Za sve to vrijeme uporno je nastojao odagnati najzloslutniju misao koja ga je stalno progonila, ali nije uspio.
Svanuo je i posljednji dan njegova života. Čekala ga je smrt, egzekucija na električnoj stolici. Zaključi kako protekli san i nije bio slučajnost. Zapravo, tih devet minuta bilo je i jedino vrijeme što je prespavao u posljednja tri dana. A tako je ludo, od svega najviše, žudio za snom. Umor mu se uvukao u kosti, u svaki djelić tkiva, u misao. Postalo mu je naporno i razmišljati, a bio je prisiljen. I nije znao o čemu da misli: o zločinu, koji mu je izgledao tako dalek i stran, ili, možda, o riječima suca: — »...za počinjena djela osuđeni ste na smrt«, ili o svome životu, kojeg se sjećao svega nekoliko godina unatrag...
Pomisli kako bi bilo najbolje ne razmišljati ni o čemu, a to je nemoguće. Bilo bi dobro da, možda, prije samog pogubljenja poludi, ako već i sada nije lud.
Duboko uzdahnuvši, gorko se nasmiješi. Osjećao je da sažaljeva samog sebe, iako je to nerado priznavao. Spoznao je kako mu u svijesti tavore dvije ličnosti: jedna koja osjeća, koja mu je toliko draga, ali daleka i nedohvatljiva, i druga, što ga razara, navodi na zlodjeia, pokreće ga, i kojoj se ne može oduprijeti. Uzalud je prizivao svijest, pamet, spoznaju o nekom osobnom moralu. Poput lutke na koncu poskakivao je upravo onako kako ga je navodila ona druga ličnost.
Razmišljajući o sebi, često se našao u slijepoj ulici. Nije znao odakle je, tko je, od kada živi, tko su mu roditelji. Jednostavno, bio je sam i preplašen samim sobom.
Uvijek bi na kraju samoispovijesti zaključio da je lud i da je samo pitanje vremena kad će to otkriti na licima onih s kojima je komunicirao. A trenutak kada je poludio vjerojatno datira od onog trenutka od kada se i sjeća toka svoga života — otprilike otprije tri godine. Vjerojatno se tada iz normalnog, razumnog svijeta, preselio u ovaj svoj sadašnji — mentalno neuravnoteženi. Pa ipak, život, kakav jest da jest, bio mu je drag i ovo iščekivanje smrti postalo mu je

nesnošljivo. Poput najcrnje noći nadvila se nad njim električna oluja koja će mu spaliti meso, pougljeniti kosti, izbrisati svijest zauvijek. Zraka sunca došuljala se kroz neku pukotinu i pripila na vlažan, smrdljiv pod ćelije. Robert se trgne iz razmišljanja i krene prema svjetlosti. Sagne glavu pod samu zraku i podigne pogled. Komadić sunca što se navirivalo kroz pukotinu zaslijepi ga. Osjeti uzbuđenje, neku toplinu što mu se razmiljela grudima. Duboko uzdahne i protegne se koliko je dug i širok, a onda se mlohavo sruči na pod. Ležao je neko vrijeme opušteno, a onda, osjetivši glad, pogleda na sat. Sekundarka je gmizala... Sjeti se sna. Urlikne nemoćno, zarivši prljave prste u gustu, crnu kosu. Krik se razliježe kaznionicom.
Na ulazu se začuje lupa vrata i Robert se brzo podigne s poda.
— Nisam trebao izgubiti prisebnost. Sada će me opet narednik propustiti kroz šape — pomisli, uz grižnju savjesti.
Međutim, nije bio narednik. Dvojica stražara uvodila su u susjednu ćeliju čovjeka.
— Nova žrtva — pomisli Robert. — Sretnik, živjet će ipak dulje od mene.
Dok je jedan stražar otključavao metalnu bravu ćelije, drugi je podupirao vrhom cijevi automata leđa pridošlice.
— Ubaci ga! — drekne prvi stražar pošto je otvorio rešetkasta vrata ćelije. Na te riječi drugi stražar podigne stopalo do visine stražnjice čovjeka sputanog lisicama i naglim udarcem ubaci ga u ćeliju. Ovaj zatetura i, kako su mu ruke bile svezane na leđima, udari glavom o kameni zid i ostane ležati, vjerojatno onesviješten.
Prvi se stražar okrene prema Robertu:
— I tako kolega 14983, kao što vidite, dobili ste društvo. Uskoro će vam stići i zasluženi doručak, a za ručak slijedi nekoliko tisuća volti napona.
Uz gromoglasan smijeh čuvari se udaljiše.
Robert od gađenja iskrivi lice, a onda, vukući noge po istrošenom, strašno prljavom podu, krene prema susjednoj ćeliji. Interesirao ga je došljak. Naime, osjetio je potrebu da s nekim razmijeni dvije-tri riječi. Želio je da mu netko bude u blizini, možda će ga osloboditi misli o smaknuću.
Zatvorenik je ležao skvrčen na podu, leđima okrenut Robertu. Glava mu se podvila pod prsa, dok su mu ruke bile lisicama stegnute na

leđima. Robert spazi lokvu krvi na podu, pod samim zatiljkom zatvorenika.
»Svinje«, pomisli. »Nemaju ni trunke samilosti. Zapravo, možda bi bilo bolje da jadnik izdahne ovdje na miru. Gadi mi se i sama pomisao na električnu struju i na onaj blesavi stolac. Kažu: najlakša smrt. Pih! Obična glupost. Zapravo, smrt je smrt, i samo budala i luđak biraju sredstvo: ja ću se nožem, ja ću revolverom, ja bih se mogao objesiti, ja... A ja sam luđak i meni će biti oprošteno što između milijun načina smrti mrzim ovaj! Mogu zamisliti elektrone na blaženom proputovanju kroz svoje tkivo. Kao da ovi odurni policajci znaju da sam alergičan i na samu misao o struji... a još kad se sjetim onog sna, pa gujavice...«
— Svinjarija! — nesvjesno urlikne Robert.
— Svinjarija! — začulo se potmulo krkljanje iz susjedne ćelije.
Čovjek se pridigao na lakat i okrenuo prema Robertu. Bio je starac, sijede kose, dubokih bora. Dva sijeda brka natopila je krv iz nosa i prelijevala se preko usana prema bradi, gdje je, kap po kap, otjecala prema podu.
— Podignite glavu, iskrvarit ćete! — zabrinuto posavjetuje Robert starca.
Starac je širom otvorenih očiju motrio Roberta. Gledao je tako neko vrijeme, a onda mu se krvave usne stope u neki blaženi smiješak. Odjednom se okrene prema zidu i ispljune krv iz usta.
— Iskrvarit ću? Ha, ga! Iskrvarit ću. — Starac se podrugljivo nasmijao. — Što mislite, Roberte, je li to u ovoj situaciji gubitak ili dobitak? Ha?
— Da, imate pravo. Ja sam isto... Hej! Nebesa ti! Robert? — Robert je zijevao u čudu. Starac je znao njegovo ime. — Vi mi znate ime?
Starac kimne glavom, te se ponovo okrene prema zidu i ispljune krv. Zatim se teškom mukom izvrne na leđa i zauzme poluležeći položaj. Zabaci glavu tako da je ipak jednim okom mogao vidjeti Roberta.
— Kao što vidiš, Roberte, ja još ne mislim umrijeti. Prije sutrašnje stolice čeka me još jedan mali zadatak. Uostalom, svatko bi želio što dulje živjeti. Vjerojatno i ti misliš tako. Znam da, usprkos smrti što te danas čeka, još gajiš neku nadu da te neće danas posjesti na električnu stolicu.
Robert se strese na ove riječi.

— Da. Možda, ipak, danas... A volio bih više da me i kuhaju živog, da mi kap po kap puštaju krv, nego što će me prostrijeliti strujom.
— Vidiš sine, tvoje je ponašanje sasvim normalno — mirno je govorio starac. — Tebi krv ništa ne znači, jer u svome tijelu nemaš ni za jednu kap. S druge strane, opireš se bilo kakvom električnom poremećaju koji bi se zbio u tvom organizmu. Kao što meni ova krv znači život, tako i tebi tvoji električni krugovi, milijuni električnih krugova, predstavljaju život. Zato se nemoj čuditi što ti smrt na električnoj stolici pada teško.
— Čekajte! — uznemirio se Robert — ja jesam lud, to možete i sami uočiti, ali ipak razumijem neke stvari. Ako ne znam što se zbivalo sa mnom od rođenja pa do prije tri godine, ne znači da možete sa mnom tjerati šegu. Uostalom, u istom smo položaju i to vaše ponašanje samo je, potvrda da spadate ovdje. A ako baš hoćete, ja svoj boravak i skori završetak u ovom ćumezu mogu opravdati. Je li vam jasno?
— Oporavdati? Nemaš se ti za što opravdavati. Nemaš. Čudim se sam sebi što uopće pokušavam s tobom zapodjenuti razgovor na razini osjećaja jer znam da su ti osjećaji umjetni. Zamisli, molim te, kako bi ti razgovarao s ovom klupom ovdje? Da, glupo pitanje. E, vidiš, upravo tako ja moram s tobom. A razlika između tebe i klupe, iako ste obične, nežive, bezosjećajne stvari, jest u tome što je tebi pridodana sposobnast umjetnog osjećanja. Možda sam upravo tu pogriješio. — Starac se ugrize za donju usnu i zabuljivši se u strop nastavi: — Želio sam savršenog robota. Sada ga imam. Ha, ha! Imam ga živog uoči njegove skore smrti, uoči pregaranja njegove nadstrujne zaštite. A poslije ćemo samo promijeniti osigurač i Robert će opet oživjeti. Pridružit će se svojoj mlađoj braći, mojim sinovima i vratit će se u gardu koja iz dana u dan raste brojčano i intelektualno. Ne, to nije san, to je realnost, čista, saglediva i protumačiva realnost. Stvorio sam umjetnu inteligenciju, novu populaciju, nov oblik života. Mrtvog života!
Starčeve su oči svjetlucale luđačkim sjajem. Vilice je stisnuo u grču, tako da se čuo škrgut zuba.
— Budalo glupa! — dreknuo je na Roberta. — Ti si robot! Jedan od nekoliko stotina što se sada sami razmnožavaju u novosagrađenim laboratorijima. Usadio sam vam sve ljudske osjećaje, kompletni ljudski mozak i pustio da se dalje sami razmnožavate. Dvojica

konstruiraju trećeg, deset puta složenijeg od njih. Taj će dalje... A ja? Ja im više ne trebam. Već je i drugi robot kojeg sam vlastoručno izradio bio mnogo pametniji od mene. Ja sam ostao glupan nad glupanima prema tim umjetnim savršenstvima. Razumiješ? To je nezamislivo! Robot što se smije, plače, urliče! Robot koji spava, sanja, koji jede hranu, ne da bi naknadio energiju već da zavara svog dvojnika, svog najljućeg neprijatelja, čovjeka. Sve se svodi na to da se cijeli taj proces nastajanja populacije robota izvede tako da nitko od ljudi ne posumnja. A onda, kada budu u stanju da istrijebe tog sisivca s vrha Darwinova stabla, krenut će u boj. Jasno, ako se te budale u međuvremenu sami ne istrijebe. Roberte, ovdje sam zato da ni kap sumnje ne kane među ljude, a osim toga želim razgovarati s tobom, jer ti si prvi, prvenac, prototip. Prvo si moje čedo i jedino koje je gluplje od mene. Bila je to greška. Loše sam kopirao čovječje gene. Zapravo, prekopirao sam ih kod tebe predobro. Usadio sam ti osjećaje dobrote, humanosti, ljubavi. To je bila greška!
— Zaveži! — prodera se iz petnih žila Robert. Zagnjurio je glavu u šake, odjurio u najdalji kut ćelije i spustio se na koljena. Glavom se odupro o zid.
»On je totalno lud«, pomisli. »Ne zna što govori. I zašto baš danas, danas kad moram umrijeti, kad će mi, kako kaže onaj luđak biti uništena strujna zaštita. Ne znam samo zbog čega sam izgubio živce dok je starac trabunjao. I ja da sam robot!? Hm. Napravljen prije tri godine i pušten da živim? Stvarno, možda... Pa ipak osjećam otkucaje srca, umor u tijelu, strah pred smrću. Krv mi kola žilama... Hej! Krv? Starac je rekao da u meni nema krvi.«
Robert se polagano uspravi i pođe prema ćeliji gdje je starac, sada već oslonjen na zid, klimao zaneseno glavom lijevo-desno fiksirajući neku točku na podu. Krv mu je prestala teći. Robert progura nos kroz rešetke, grčevito se uhvativši za njih.
— Kažete da u mojem tijelu nema krvi? — upita tiho. Kao da nije čuo pitanje, starac počne zaneseno pričati klimajući i dalje glavom.
— To nije bila nauka. Intuicija je to, nadahnuće. Tog trenutka geni mog intelekta su se, prema teoriji vjerojatnosti, rasporedili u najidealniju kombinaciju. Zamisli, stvoriti umjetnu inteligenciju bez puno mudrovanja, umnog naprezanja, slijedeći tek neku svijetlu točku u mrklom svemiru. I stalno konvergirati prema njoj, težiti i

znati da će jednog dana biti dostignuta. Prateći samo unutarnja čula, ono što je nalagala svijest, ili, možda, neka izvanzemaljska civilizacija. To je lako moguće. Zbog toga i ona točka, što mi se pričinjala u daljini svemira, vjerojatno nije bila slučajnost. Osjećam se kao oružje u nečijim rukama. Nadolaze mi lude zamisli: uništiti na Zemlji svaki oblik života, razoriti ovaj planet. Sve se vrti oko uništenja, razaranja i totalne likvidacije čovječanstva. Roberte, ja mislim da nisam Zemljanin. Isto kao što se ti krivo osjećaš čovjekom, mada si robot, tako je i sa mnom. Ti si danas saznao tko si, što si i odakle si, a ja td neću saznati nikada. Svjestan sam samo svoga cilja: na bilo koji način ukloniti čovjeka s ovog planeta. Ne znam razlog ni povod, ali osjećam da moram. I na kraju, eto, smatram da sam i uspio. Stotine robota već šeću među ljudima, pričaju s njima, rade, pomažu im, da bi jednog trenutka stanice njihovih memorija zatitrale na uzbunu. Tek tada će krajnji cilj biti ispunjen, mada sam ja svoj već ispunio, iako ne savršeno. Ti si moja greška. Umjesto strašne mržnje prema čovjeku, tvoja je memorija ispunjena podacima za koje nikada nisi smio znati. Zapravo, ti si napol čovjek, a napol robot. Ona prva polovica je i moj skromni prilog čovječanstvu, a meni, ako sam i ja čovjek, alibi da nisam sva svoja djela usmjerio na uništenje srodnika. A tebi moram zahvaliti što si dokazao da kod tvoje konstrukcije nisam potpuno pogriješio.. Onaj masakr u dječjem vrtiću bio ti je fenomenalan. Eto, u krivo ti se vrijeme uključio alarm za napad. Pa svejedno, ti si svoje izvršio. Ubio si čak i više no što će morati svaki robot kad za to dođe vrijeme, čekaj! Ne pokušavaj se derati. Da ti još samo kažem da te ove žace ne mogu uništiti, te, ako im ne bude ništa sumnjivo kod tvoje egzekucije, završit ćemo obojica ovdje: ja bez života, a ti bez osigurača. To sam i želio, da umrem kraj tebe jer ipak, znaš, ti si... A oni su me potpuno odbacili, jer misle da sam čovjek. Kao i ostale ljude jednog bi me dana jednostavno usmrtili. Ubili bi svoga oca, a to ne smijem dopustiti. I zato je bolje ovako.
Starac je zašutio, oborivši glavu na prsa.
Robert je još stezao metalne šipke tako da su ga zaboljeli zglobovi. Buljio je u starca, a za sve to vrijeme na licu mu je titrala neka nevjerica, neodlučnost. Napokon se odmakao od rešetaka i tromim korakom približio daščanom krevetu u kutu. Duboko uzdahnuvši,

opružio se na daske.
»Nevjerojatno!«, pomisli. »Mogu li vjerovati ovoj priči? Pa to je obična glupost, to je obična... Uostalom, dokazat ću tom senilcu tko sam i što sam.«
Polagano, neodlučno, primaknuo je kažiprst lijeve ruke ustima. Držao je prst neko vrijeme pred nosom, a onda ga naglo gurnuo u usta i zagrizao. U isti je tren osjetio oštru bol te je refleksno izvadio prst iz usta. Idućeg trenutka ostao je zapanjen. Razjapljenih usta i širom otvorenih očiju buljio je u svjetložućkastu tekućinu što je miljela niz prst. U ustima je osjetio bljutav, kiselkast okus.
Dugo je Robert ležao mirno na daskama pokušavajući sabrati misli. Na skoru smrt potpuno je zaboravio. Htio ili ne htio, morao se pomiriti sa činjenicom da je robot, neživa gomila mesa, a vjerojatno je i to neka umjetna materija, i vjerojatno pun elektroničkih komponenti, isprepletenih žičica i pun one smrdljive tekućine. Postalo mu je nevjerojatno, kako do danas nije opazio na svome tijelu ništa sumnjivo. Istina, u posljednje tri godine nije bio kod liječnika, nije se čak nikada ni ozlijedio, i za sve to vrijeme poistovjećivao se sa čovjekom bez imalo sumnje. Pomisli kako je prava šteta što mu se nije ništa dogodilo, jer bi liječnici, vjerojatno, ustanovili da imaju posla s robotom. On bi danas zacijelo bio slobodan i, što je najvažnije, ne bi nikada počinio zločin o kojemu je najmanje volio razmišljati. Bio je to taj fatalni trenutak njegova kratkog života. Uopće nije tada bio svjestan što radi. Vođen nekim unutarnjim nagonom, koji je bio jači i od njegove bezgranične.volje, uletio je s revolverom u dječji vrtić i... I zašto baš u dječji vrtić? Sjećao se cike djece, širom otvorenih očiju koje su plamtjele u strahu, a onda krvi. Krv mu je ostala u naročitom sjećanju.
S gađenjem i mržnjom pogleda u susjednu ćeliju. Bilo mu je jasno da on nije kriv. Izvršavao je što mu je nalagala memorija, ugrađena mržnja prema čovjeku. Promatrajući starca na podu, sine mu ideja...
* * *
Bilo je vrjieme doručka. Kuhar je nosio oveći pladanj na kojem su se nalazile dvije porcije, nekoliko komadića kruha i dvije žlice. Iza njega, s automatima o ramenu, koračala su dvojica policajaca očito ne mareći za svoju dužnost. Omanji, debeljuškasti upravo je ispričao dobar vic i obojica su pucala od smijeha. Prekinuo ih je prasak

pladnja o pod, zveket žlica i razbijenih porcija. Kuhar je naglo ustuknuo i, upirući prstom prema ćelijama, zavrištao:
— Ugušit će ga! Pucajte!
Policajci su munjevito strgnuli automate s ramena i, repetirajući ih, pojurili prema ćelijama.
Ali starcu više nije bilo pomoći. Leđima je kao prikovan podupirao rešetke, dok su ga oko vrata, u grčevitom stisku obuhvatile Robertove ruke. Pomodrjelo mu je lice, umrljano svježom krvlju, djelovalo zastrašujući, a krv je i dalje otjecala iz gotovo rastrganih nosnica.
Sljedećeg se trenutka golemom kaznionicom rasprostre zvuk ispaljenog rafala koji se pri kraju stopio s bolnim urlikom pogođenog. Nakon toga prostorija je utihnula. Robert je još stezao rukama vrat mrtvog starca, da bi naglo objema rukama prekrio izrešetani stomak. Čuli su se još tupi udarci dvaju tijela o pod.
U dvoranu je nahrupilo desetak policajaca uz gromoglasnu dernjavu, a za njima je dojurio i narednik, raskopčane košulje i s jednom cipelom u ruci. Prišao mu je policajac, iz čijeg se automata još dimilo.
— Htio ga je udaviti! — raportirao je uzbuđeno. — Bio sam prisiljen pucati u ubojicu.
— I bolje je tako — turobno odmahne narednik i nastavi vezati cipelu. — Dakle, dečki, iduća smo dva dana slobodni, a i stolica će se odmoriti od smrdljivih turova ovih bitanga: Je li stari mrtav?
— Jest — kratko odgovori kuhar koji se nadnio nad mrtvo starčevo tijelo.
Narednik priđe mrtvacu s druge strane rešetaka. Rober. tovo je tijelo bilo izvaljeno na bok, dok mu je izrešetani stomak bio sav krvav. Prisutni nisu opazili kako mu se ispod prsiju stvara lokva svijetložućkaste tekućine.
— Pokrite ih i odnesite u krematorij! — naredi narednik.
Dotrčala su dvojica noseći pokrivače i dvoja nosila. Podigli su tijela na nosila, pokrili ih i odnijeli u krematorij. U praznoj ćeliji ostao je samo kuhar, koji je, po naređenju; čistio zatvor od krvi. Zastao je načas, promatrajući neobičnu lokvu, te vrškom cipele razmazao sluzavu tekućinu, zatim je, uz čuđenje, obrisao i tu lokvu.
— Svašta — komentirao je izlazeći iz ćelije.

* * *

Krematorij se nalazio izvan visokih zidova kaznionice, u šumarku, koji je, zapravo, bio pretvoren u groblje na kojem su pokapali ostatke osuđenika na smrt. Tu su spaljivani najokrutniji zločinci koji su svoj život završavali na električnoj stolici. A groblje je bilo bez ijednog spomenika, ikakvog kamena, pa i najmanjeg natpisa koji bi odavao tko je sve, i koliko ih je tu pokopano.

U unutrašnjosti krematorija, na kamenim postoljima, dva su tijela čekala spaljivanje. Međutim, plahta koja je pokrivala jedno od dva tijela, počela se micati.

Robert osjeti nedostatak zraka. Pažljivo je osluškivao već nekoliko minuta i za sve to vrijeme do uha mu nije dopro nikakav sumnjivi zvuk. Odluči da skine plahtu s glave. Ukazala se unutrašnjost prostrane dvorane, a slijeva je ležalo još nečije pokriveno tijelo.

— Bravo, robote — pomisli Robert uz kiselkast osmijeh. — Takvoj podvali ne bi se dosjetio ni najpromućurniji živi lopuža. Najteže je bilo namamiti starca do rešetaka, a ostalo je išlo lako. Sada sam i oceubojica. Ubio sam čovjeka kojem dugujem život, bolje reći, besprijekoran rad. Najgore je što me boli, a znam da me nema što boljeti. Umjetan osjećaj boli... Hm... No, nije bitno. Vjerojatno nisu otkrili moju »životnu tekućinu«, a i maskiranje sa starčevom krvlju dobro sam izveo. Samo, imao sam i sreće jer mi meci nisu oštetili nijedan vitalan spoj. Sad još samo da kidnem odavde.

Polagano je spuzao s kamenog postolja i krenuo prema izlaznim vratima. Bila su zaključana. Okrenuo se prema prozoru i požurio da izađe. Međutim, na podu je spazio trag svjetložućkaste tekućine što mu je uporno kapala iz »rana«. Brzo priđe plahti kojom je bio pokrit i iscijepa par krpa te njima začepi rupe na tijelu. Osjećaj boli, koji je ponirao iz glavne memorije smještene u unutrašnjosti lubanje, bio je potisnut u drugi plan. Prozor je bio visoko, međutim, on se svejedno spretno uspentrao i skočio van. Doskočivši na tlo, osvrnuo se, a onda potrčao prema obližnjem šumarku. U trku je osjetio kako ga snaga uopće nije izdala i da mu, usprkos umoru, tijelo radi poput stroja koji u sebi ima neki tajni izvor energije.

Pripijen uz drvo, teško dišući, grozničavo je razmišljao. Što sad? A zapravo, bio je svjestan što želi postići. Onaj ugrađen osjećaj dobrote i humanosti ovaj je put, umjesto mržnje prema čovjeku, zvonio na

uzbunu. Više nije nimalo sumnjao u starčeve riječi. Trebalo je što prije upozoriti ljude na strašnu opasnost koja im prijeti. Samo, treba se dosjetiti na koji način da ih uvjeri u istinitost upozorenja. Najlakše bi bilo da među ljudima otkrije jednog robota i da tako dokaže ljudima da oni stvarno postoje, a onda da ih upozori na opasnost. Bit će to iskupljenje za onaj masakr, a možda će ga poslije toga i osloboditi. Pomisli kako je sve to glupost. Ta on je ipak samo stroj i zbog čega bi mu uopće trebala sloboda? Pa ipak, iako je znao da je robot, i dalje je razmišljao i radio kao čovjek. Zaključi kako je starac imao pravo kada je rekao da je tijelom robot, a duhom čovjek. I Robert osjeti u isti trenutak osjećaj za koji do danas nije znao — osjećaj ponosa.

— A sada ću morati dobro glumiti čovjeka — pomisli i krene iz šumarka, s nadom da će uskoro stići među ljude.

* * *

Već pola sata Robert je promatrao čovjeka za susjednim stolom. Ne, više nije bilo sumnje... Kretnje tog neznanca bile su toliko neobične, toliko neprirodne, a i jelo je žvakao tako nezainteresirano, kao da je znao da mu to jelo ništa ne znači. Očito ga ni okolna zbivanja nisu zanimala jer je sve vrijeme buljio u neku točku na svojem stolu.

»Mora da je robot«, pomisli Robert. »Samo bi se robot bez osjećaja za sklad boja mogao tako odjenuti. Tko je još vidio obući žuti kaput i plave hlače. Opazio sam da ga i ljudi čudno pogledavaju. Pričekat ću da se sakupi više ljudi pa ću ga raskrinkati«.

Čudno odjevena prilika u jednom momentu pogleda prema Robertu. Ovaj osjeti u tom pogledu neku hladnoću, odbojnost.

»Možda su mi roboti na tragu«, pomisli Robert prestrašeno. »Morat ću brzo i vješto raskrinkati ovog potencijalnog ubojicu. Hm. Robot protiv robota... To će biti prvi sukob pripadnika naše nove populacije. Uostalom, ako bi roboti stvarno uništili ljude, vjerojatno bi se počeli, isto kao i ljudi, sami međusobno uništavati. Možda će, da bi uništili neprijatelja, izmisliti i neku novu inteligenciju ili možda... Ali, prvo će morati istrijebiti ljude, a to baš neće ići lako. Neće!«

Robot za susjednim stolom ponovo je fiksirao pogledom Roberta. Gotovo ga je gutao hladnim pogledom. Robert zaključi da je sada pravi čas. Skoči prema susjednom stolu s nožem u ruci. U posljednji

je čas spazio iznenađujući pogled žrtve, koja se, po svemu sudeći, nije nadala da će biti napadnuta. Osjetio je strah u njenim očima, a krik koji je ispustio napadnuti, bio je toliko prirodan...
Robert čvrsto stegne nož u ruci i zabode ga neznancu u trbuh. Izvadio je noš i zamahnuo ponovo. Međutim, zastao je u pola pokreta...
Niz oštricu noža kapala je krv. Kap po kap otjecala je prema podu. Robertu se smračilo pred očima. Kroz izmaglicu je vidio još kako se čovjek ruši sa stolice i kako mu iz trbuha kulja krv. Osjetio je kako ga grabe nečije šake. Posljednje što mu je registrirala svijest bilo je škljocanje lisica.
U suprotnom kutu bifea, nepoznata, također čudno odjevena prilika, žurno je ispisivala komadić papira:
»Vrhovnom poglavaru Trećeg ciklusa svijesti robota! Izvršeno je sve po naređenju. Predstavnik Prvog ciklusa svijesti, Robert, u rukama je našeg neprijatelja, koji će ga uskoro uništiti. L1847 je dobro obavio zadatak i vjerojatno će ga pokopati neprijatelj. Do novog naređenja! X183«
* * *
Robert pogleda u sat na zidu. Sekundarka je polagao kružila, približavajući se znamenci na vrhu. Bilo je dvadeset sekundi do dvanaest. Hladnokrvno je sjedio na električnoj stolici, očekujući skoro uništenje. Osjećao je hladan metal na nogama, rukama i tjemenu. Ravnodušno je promatrao policajce, koji nisu mogli sakriti čuđenje zbog Robertove mirnoće.
— Uopće to nije nikakav strašan osjećaj — mislio je Robert. — Bit će mi uništena zaštita i to je sve. A ovi jadnici ovdje umirat će pravom smrću. Umirat će u strahu pred svojom kataklizmom, u strahu od onih za koje nisu ni sanjali da postoje. Jadnici... Moram im pomoći. Moram! Dužan sam im to, zbog one djece i nevina čovjeka iz bifea.
Tri je sekunde preostalo do podne, kada se Robert proderao iz petnih žila:
— Ljudi! Ja sam robot!
Idućeg se trenutka samo opustio na stolici i ostao tako nepomičan, dok je kazaljka instrumenta na komandnoj ploči titrala oko vrijednosti od 10.000 volti.

Ljudi su razjapljenih usta, u čudu, buljili u tijelo na stolici, ne vjerujući da se ne trza divlje pod tako visokim naponom, da mu kroz uši i usta ne izbija para, ne vjerujući da ne osjećaju miris sprženog mesa...

Frederik Pohl: Djed vrag

Grandy Devil

Preveo Zoran Milović

Mahlon je stvorio Timothyja, i Timothy je stvorio Nathana, i Nathan je stvorio Rogera, i dani njihovih godina na Zemlji bili su dugi. Ali onda je Roger stvorio Orvillea, a Orville je bio pravi vrag. On je stvorio Augustusa, Waynea, Waltera, Benjamina i Carla, a Carl je bio moj otac, i čini mi se da je to otišlo malo predaleko, jer tada je negdje Gideon Upshur upao unutra s namjerom da preuzme stvar u svoje ruke.
Upravo sam bio s Lucille u salonu, i ljubio je, kad se začulo zvono na ulaznim vratima, što moja djevojka nije dočekala s prevelikim oduševljenjem. Pred vratima je bio krupan čovjek preplanula lica. Tapkajući nogama po tlu otresao je snijeg sa čizama i zapiljio se vatrenim plavim očima u mene pitajući:
— Orvie?
— Zovem se George — rekoh.
— Obrisi ruž s lica, Gtorge — reče čovjek i ušeta ravno u kuću.
Lucille je žurno sjela i počela namještati kosu. Pogledao ju je samo jednom, a onda je mirno skinuo kaput, presavio ga preko naslona stolice pored kamina i sjeo.
— Maje Ime je Upshur — reče. — Gideon Upshur. Gdje je Orville Dexter?
Sve do tog trenutka razmišljao sam kako da ga izbacim, ali me njegovo pitanje okanilo takvih razmišljanja. Bilo je to prvi put u posljednjih godinu dana da je netko došao, tražeći Orvillea Dextera, i već smo ponovo počeli normalno disati.
— To je moj djed, Upshure. Što je učinio ovaj put? — rekoh.
— Ti si njegov unuk? I još me pitaš što je učinio ovaj put? —

pogledao me je i zatresao glavom. — Gdje je on sada?
— Djeda Orvillea nismo vidjeli posljednjih pet godina — rekoh mu istinu.
— I ne znate gdje je sada?
— Ne znamo. Nikada nikome ne govori kamo ide. Ponekad nam čak ne kaže ni onda kada se vrati.
Starac naškubi usne. Nagnu se prema naprijed, preko Lucille, i nalije čašu viskija iz boce koja je stajala na stoliću pored kauča.
— Kunem se — reče, visokim, prodornim staračkim glasom — ovi su ti Dexteri prava napast i opasnost. Odi kući.
Govorio je Lucillei. Ona ga mrko pogleda i otvori usta, ali ja je prekinuh prije nego je počela govoriti.
— Ona je moja zaručnica — rekoh.
— Ha! — odvrati stari. — U to ne sumnjam. No, ništa se ne može učiniti, već moram pričekati Orvillea. Da li je krevet u gostinjskoj sobi spremljen?
— Gospodine Upshur, nije riječ o tome da nam nije drago upoznati djedova prijatelja, ali sam bog zna kad će se on vratiti kući. Možda dođe sutra, možda za šest mjeseci, možda za nekoliko godina — protestirao sam.
— Čekat ću — odvrati on preko ramena, penjući se uza stepenice.
Prvih nekoliko tjedana i nije bilo tako loše što je boravio u kući. Telefonirao sam o svemu tome stricu Wayneu. Vijest ga je bila prilično uzbudila.
— Visoki starac, nezgodna, nagla karaktera? — upita stric. — Vrlo taman ten?
— To je on — rekoh. — Čini mi se da prilično dobro poznaje kuću.
— No, pa to nije ni odveć čudno.— Nekoliko je trenutaka strle Wayne šutio, a zatim reče: — Reći ću ti što da učiniš, George. Sakupi braću i...
— Ne mogu, striče Wayne — odvratih. — Harold je ti vojsci. O Williamu nemam pojma kamo je otišao.
Još nekoliko trenutaka s one strane žice bila je tišina, a onda se začu stričev glas:
— No, ne brini. Telefonirat ću ti čim se vratim.
— Ideš nekamo, striče Wayne? — želio sam saznati.
— Da, sigurno je da idem nekamo, Georg — odvrati on i spusti

slušalicu.
I tako, ostao sam sam s Upshurom u kući. Takve te stvari uvijek zadese jer si najmlađi.
Ni Lucille nije više željela dolaziti. Nekoliko sam puta otišao do njezine kuće, no bilo je suviše hladno da pođem »jaguarom«, a William je uzeo velikog »sedana« kad je odlazio, a najgore je bilo to što je Lucille odbijala da pođe sa mnom u džipu. I tako, sve što smo mogli bilo je da sjedimo u njezinu salonu, a majka joj je sjedila točno nasuprot sofi na kojoj smo mi bili, pletući i pomalo komentirajući o djedu Orvieu i onoj maloj iz Eatontowna.
Jednom riječi, bilo mi je doista drago kada su se otvorila kuhinjska vrata i u kuću ušao djed Orvie.
— Djede! — povikao sam. — Drago mi je da te vidim! Došao je jedan čovjek
— Tiho, George, tiho — reče on\ — Gdje je?
— Gore, na katu. Obično malo zadrijema nakon ručka, koji mu, usput budi rečeno, donosim gore, na poslužavniku.
— Ti mu nosiš ručak? A što je s poslugom?
— Pa... djede, nakon onoga u Eatontownu oni su... — nakašljah se.
— Nije bitno — žurno on upade. — Nastavi posao.
Završio sam struganje ostataka jela iz tanjura u odlagač za smeće i složio ih u stroj za pranje posuđa, dok je on sjeo, ne skidajući ogrtač, i gledao me.
— George — napokon on prekine tišinu. — Ja sam star čovjek. Vrlo star čovjek.
— Da, djede — odgovorih.
— Moj je djed stariji od mene. A njegov je djed stariji od njega.
— Pa, naravno — rekoh razborito. — Nikada se nisam sreo s njima, zar ne, djede?
— Nisi, George. Ne vjerujem mnogo da su posljednjih godina bili često kod kuće. Djeda Timothy bio je ovdje osamdeset šeste, ali čini mi se da se ti tada nisi ni rodio. Kad smo već kod toga, tada se još ni tvoj otac nije rodio.
— Tati je šezdeseta — rekoh. — Meni je dvadeset prva.
— Da, to je sasvim točno, George. Znaš, tvoj tata mnogo misli na tebe. Spomenuo te prije nekoliko mjeseci. Kaže da si zašao u godine kada bi već trebao nešto više saznati o nama, Dexterima.

— A što to, djede Orvie? — upitah.
— Do vraga, George, upravo zato sam i došao ovamo! Zar ne vidiš, da ti pokušavam nešto reći? Riječ je jednostavno o tome da je to jedna od onih stvari koje nije lako pretočiti u riječi.
— Mogu li ti pomoći? — upita Gideon Upshur s vrata. Djed Orvie ustade, ispravi se i progovori ledenim glasom:
— Gideone Upshure, bio bih ti prokleto zahvalan da se ne miješaš u obiteljske razgovore!
— Mladiću, to je i moja obitelj, ako si zaboravio. — odvrati Gideon Upshur. — A upravo to je i razlog zašto sam došao ovamo. Opomenuo sam rođaka Mahlona, ali me nije želio slušati. Opomenuo sam Timothyja, ali on je pobjegao u Ameriku... i pogledaj samo što je ovdje napravio!
— Čovjek ima pravo da se pobrine za nastavak svog imena i svoje loze — odvrati djed Orvie s ponosom u glasu.
— Da, ali samo jednom! Nikada nisam rekao da čovjek ne bi trebao imati sina, mada znaš da ja za sebe nisam ni toliko učinio, Orvie. Kamo bi dospio svijet kada bi svatko od nas imao troje ili četvoro djece, ovako kako to radite vi Dexteri? Četiri sada; šesnaest kada klinci odrastu; šezdeset četiri kada njihova djeca odrastu. Hej, pa za četiri ili pet stotina godina bilo bi nas nekoliko trilijuna, Orvie. Cio bi svijet bio prekriven šest slojeva debelo i to sve s besmrtnicima, nemirnim i nestrpljivim i ja...
— Tiho, čovječe! — zaurla djed Orvie. — Ne u prisutnosti maloga!
Gideon Upshur se isprsi i prodera se na djeda:
— Doći će ionako vrijeme kad će saznati! Upozoravam te, Orville Dexteru, ili ćeš popraviti svoje vladanje ili ću ga ja popraviti umjesto tebe. Nisam došao ovamo samo zato da bih razgovarao. Spreman sam poduzeti i ozbiljnije mjere, samo da znaš!

Ti... ti, smrdljivi prištu nijedan! — poče djed Orvie, ali onda me ugleda i poviče prema meni: — Van odavde, George! Da si odmah otišao gore u svoju sobu i da nisi izlazio dok te ne pozovem. A što se tebe tiče, ti, stari, glupi idiotu, spreman sam isto tako kao i ti, ako smo već do toga došli...
Izašao sam. Činilo se da će biti gužve i nisam bio suviše oduševljen idejom da djeda Orviea ostavim samog, ali naređenja su naređenja i

tu nema rasprave; tata me tome naučio. Zvuci koji su dopirali iz kuhinje nisu baš bili od onih, ugodnih uhu, no, malo-pomalo nestajali su i na kraju je zavladala tišina.
Dugo, dugo je u kući bilo tiho. Nakon nekoliko sati počeo sam se ozbiljno zabrinjavati. Sišao sam u prizemlje, prišao kuhinjskim vratima i polagano ih gurnuo.
Djed Orvie sjedio je za kuhinjskim stolom, gledajući u prazno. Upshura nigdje nije bilo.
Djed Orville pogleda prema meni i progovori umornim glasom:
— Uđi, George. Upravo ponovo dolazim k sebi.
— Kamo je otišao Upshur? — upitah.
— To je bilo u samoobrani — reče on žurno. Svakako je taj štakor preživio svoju nekorisnost.
Zabuljio sam se u njega.
— Da li se Upshuru nešto dogodilo? — upitah.
— George, ponekad mi se čini da moja stara krv postaje sve tanja. A sada, nemoj me više uznemiravati pitanjima, bar dok se malo ne odmorim — uzdahnu djed.
Naređenja su naređenja, kao što rekoh, Opazih da su vratašca na odlagaču za smeće otvorena pa priđoh da ih zatvorim.
— Čudno — rekoh. — Uopće se ne sjećam da sam ih zaboravio zatvoriti.
Djed Orville reče nervoznim glasom:
— Ne uznemiruj se zbog toga. Reci mi, George, nisu nam instalirane kanalizacijske odvodne cijevi iz odlagača, dok mene nije bilo ovdje, je li tako?
— Ne, nisu, djede — odgovorih. — Isti stari presušeni zdenac i septički tank.
— Da, to baš nije sjajno — progunđa on. — No, čini mi se da to i nije tako strašno važno.
Nisam ga slušao suviše pažljivo jer sam trenutak ranije opazio da je kuhinjski pod klizavo mokar i sjajan.
— Djede — rekoh. — Nisi morao brisati pod umjesto mene. Mogu ja to i sam srediti, bez obzira što je sva posluga otišla onda kad...
— Oh, ta zašuti već jednom o toj prokletoj posluzi — prasnu on razdraženo. — George, razmišljao sam o nekim stvarima. Ima mnogo toga šio ti treba rastumačiti, no sada baš nije najbolji trenutak

za objašnjavanje, a to bi, uostalom, morao učiniti tvoj otac a ne ja. On te poznaje mnogo bolje od mene. Iskreno govoreći, George, ne znam kako da složim stvari pa da ti sve bude jasno. Zar nikada nisi opazio nešto po čemu bismo se mi Dexteri razlikovali od ostalih ljudi?
— Pa, prilično smo bogati.
— Nisam mislio na to. Na primjer, ono kada te je pregazio kamion dok si bio mali. Nisi li onda posumnjao u neke stvari, hoću reći... nije li ti bilo malo čudno kako si se brzo uspio oporaviti?
:— Pa... ne, nije mi bilo čudno, djede — rekoh, razmišljajući o tome. — Tata mi je rekao da svi Dexteri uvijek vrlo brzo ozdrave. — Sagnuh se i pogledah ispod stola za kojim je sjedio djed Orvie. — Hej, pa to nalikuje na hrpu stare odjeće. Nije li to isto odijelo koje je nosio Upshur?
Djed Orville umorno slegnu ramenima.
— Ostavio je svoje odijelo tebi — objasnio mi je. — A sada, nemoj me više ništa pitati. Moram poći, a već sam i onako dosta zakasnio. Ako ti stric Wayne dođe ovamo, reci da mu zahvaljujem što me obavijestio da je Upshur ovdje. Pozdravit ću ti tatu, u tvoje ime, ako se uskoro budemo sreli.
Pa, to je bilo prošle zime. Volio bih da se djed Orvie uskoro vrati kući i oslobodi me problema koji mi je ostavio za vratom.
Lucille se još nije prestala ljutiti na mene, tako da sam se negdje sredinom veljače vjenčao s Alice. Volio bih da je netko od obitelji bio na svadbi, ali dogodilo se da baš tada u gradu nije bilo nikoga od mojih — a ni kasnije, kad smo već kod toga. No, nije to bilo ni toliko značajno jer već sam sasvim odrastao za takve stvari.
S Alice sam bio sretan od samog početka, a što je važnije, shvatio sam ono što su mi djed i Upshur pokušavali reći. Hoću reći, sve ovo o nama Dexterima.
Alice je vrlo zgodna djevojka i dobra domaćica, a to je prilično dobra kombinacija jer nismo uspjeli vratiti nijednog slugu. No, sve je to na neki način u redu, najviše zato što će je kućni posao sprečavati da ne izlazi prečesto.
Vrijeme postaje sve ljepše i imam prilično problema držeći je podalje od treće terase, gdje se nalazi presušeni zdenac i septički tank. Ako joj uspije da stigne do tamo, zacijelo će čuti buku.

Ne znam. Možda bi bilo najbolje da maknem kamen s poklopca septičkog tanka i pustim ga da iziđe. Ali, bojim se da je prilično ljutit.

Bojan Meserko: Nova utopija (ili Naš mali svijet)

Zena, kći i ja živimo u vrlo majušnoj sobi od jedva trinaest ili četrnaest četvornih metara — zaista malen sobičak za troje. Imamo i kuhinju koja je također vrlo malena, a kupaonica i zahod su u istoj prostoriji. Ne namjeravam se žaliti. Taj naš sobičak ne bismo promijenili ni za što na svijetu. Jer taj je sobičak vrlo velik. Ako ga želim obići, potrebno mi je otprilike tri sata laganog hoda. No, nemojte pomisliti da sam kakva životinjica ili kukac ili nešto slično. Ne, nipošto nisam. Ja sam čovjek od mesa i kosti kao i svaki smrtnik koji gazi ovu našu ljubljenu zemljicu. Ali moja je soba velika, golema, prostrana. Samo kad biste vidjeli što sve imamo u toj našoj dragoj maloj sobici!
Imamo vrlo mnogo obradive površine koja je zasijana samo travom. Imamo i voćnjak, a i malo vinograda. Više se ne usuđujem imati. Tu prije svega mislim na stoku. Prostora bi, istina, bilo za tisuću ovaca, krava, konja, svinja, kokoši i još koješta drugo. Ali, možete li zamisliti kako bih vodio konja po stepenicama u treći kat? To bi, vjerojatno, svi opazili i nastala bi panika, počela bi se istraživati cijela stvar, obavijestila bi se moja stanodavka koja stanuje odmah pokraj nas, susjedna vrata. Došla bi k nama i pitala što to znači da držim konja u stanu. Ja bih je pozvao u predsoblje i otvorio joj sva vrata i pitao je gdje vidi kakvog konja. Možda bih je i uspio prevariti, ali ostale ne bih. Zacijelo bi me raskrinkali. Zato. vidite, moram paziti što radim.
Kuća na mom posjedu je vrlo velika, čak bih mogao reći da je prevelika za nas troje. Zamislite: imamo sedam soba, dvije kuhinje, dvije kupaonice, dvije garaže i uz to još i bazen koji je također prilično velik. Kuća ima dvanaest puta petnaest metara, i isto toliko bazen koji je dubok metar i pol. Iza kuće moja žena ima malo vrta i u

njemu sije povrće — toliko da nam dostaje za svakodnevne potrebe. To je njoj istodobno i hobi i zabava. Kći ima dvije sobe i u njima drži svoje stvari i tu je stvorila sebi svoj posebni svijet igračaka i mašte. U početku smo s njom imali mnogo muke. Nikako joj nismo mogli objasniti da još živimo u tom sobičku, a da istodobno živimo i na posjedu. Neprekidno nam je zanovijetala pitanjima koja su bila brojna i vrlo precizna. Odgovarali smo joj koliko nam je omogućivalo znanje i koliko smo joj smjeli reći. Uvjeravali smo je da u školi ne smije nikome pripovijedati da se preselila i gdje živi, da mora uvijek govoriti da stanuje u sobičku a ne na posjedu. Zabranili srne joj da dovodi prijateljice u kuću jer da nemamo mnogo prostora — ludo, zar ne? Ona nas je gledala sumnjičavo i pitala kako to da nemamo mnogo prostora, a njoj smo dali čak dvije sobe i dodala da se sada njezine prijateljice imaju gdje igrati. Uzalud smo joj nadugo i naširoko tumačili da bi njezine prijateljice zacijelo pričale roditeljima ili nastavnicima da živimo na trećem katu i to u malom sobičku u kojem se nalazi velik posjed, da bi k nama navrlo mnogo ljudi koji bi nam postavljali sva moguća pitanja i da bismo zatim izgubili posjed, a i sobičak. Jadno dijete! Ne vjerujem da je malena nešto razumjela od sve te zbrke. Ali više nije ništa pitala. Mislili smo da će se ogorčiti i naljutiti. A dogodilo se suprotno. Postala je još vedrija, iz škole se vraćala trkom, bacala nam se u zagrljaj i odmah zatim nestajala u svojim sobama. Zaista smo sretna obitelj.

Ja imam vlastiti atelje. Tamo crtam, pišem, razvijam fotografije, sviram klavir i radim još mnogo drugih stvari na svom posjedu. Mnoge sam stvari dovukao na posjed. Sve mi polazi za rukom čega god se latim. Zaboravio sam nervozu i živciranje, nestalo je briga oko stana. Možda će nam tko odgovoriti na mnoge molbe što smo ih poslali u različite krajeve našeg grada, ali to više neće biti potrebno jer se ne namjeravamo seliti. Možda ću, kad budem imao više novaca, čak i otkupiti tu »rupu«. Poslije toga ni pred kim neću drhtati, radit ću ono što me bude volja i nitko neće smjeti ni pisnuti. Sve ću svoje snove i želje podrediti samo tom posjedu. Nikog više neću cijeniti i nikog se više neću bojati. A tada ću nabaviti i stoku. Noću ću je dovesti u svoj stan, kad me nitko ne vidi i ne čuje, a moje će se staje puniti. I sve će to ostati na mom posjedu, u mom sobičku. Dakako, nisam zaboravio ni na svoje dvije ženske koje žive sa

mnom.
Dužan sam vam objasniti svu tu zbrku poslije koje je moj sobičak postao posjed. Dogodilo se to prije nekoliko mjeseci kad samo se malo pripit vraćao kući. Napio sam se iz gnjeva i razočaranja. Mrzio sam sve oko sebe. Bio sam bez dinara, a imao sam i dugova. Bio sam nervozan, kod kuće sam se svadio sa ženom za svaku malenkost, sve mi je bilo nesnosno. Toga sam dana odlučio da ću ili oduzeti sebi život ili nekoga orobiti, da bih došao do novca. Poslije nekoliko čašica i, hm, trijeznog razmišljanja odlučio sam pričekati da neka odgovarajuća osoba izađe iz banke, a ja ću je slijediti, zatim ću je na nekom mirnom i skrivenom mjestu napasti i opljačkati. Ako pljačka ne uspije, ili ako napadnuti bude imao premalo gotovine, oduzeo bih sebi život. Što sam smislio, to sam i učinio.
Stao sam ispred banke i čekao odgovarajuću osobu. Takvu sam osobu zamišljao ovako: zastat će na vratima sa zadovoljnim smiješkom, zatim ću krenuti niz stepenice i pri tom će joj se zadovoljni smiješak postupno pretvarati u zabrinutost, nervozu, obazirat će se oko sebe i ubrzati korak da kome ne postane sumnjiva. Takvi ljudi ne uzimaju taksi ako nemaju vlastito prijevozno sredstvo jer ne vjeruju ni taksistima. Dok sam čekao, smišljao sam i mijenjao način napada i pljačke: od toga da pristupim dotičnom i da ga pod izgovorom da ga odnekud poznajem pozovem na piće, pa do toga da kupim nož te da tu osobu slijedim do kuće i pred vratima ubijem i opljačkam. Za vrijeme tog čekanja i razmišljanja još sam otišao u obližnju samoposlugu i kupio polalitarsku bocu hrabrosti — ruma. Čekajući pred bankom, potajice sam je praznio.
Popio sam gotovo sav rum kad je iz banke izašao visok muškarac u bijelom kišnom ogrtaču. Zastao je na stepeništu i ogledao se. Srce mi je počelo jače udarati. Odmah sam ga prepoznao: bio je to onaj moj, moja žrtva. Bila je to osoba o kojoj je ovisio moj život. Stavio sam bocu na tlo jer bi mi kasnije samo smetala, a bila je ionako već gotovo prazna. Pogledao sam ga pažljivije: osim što je bio obučen u bijeli kišni ogrtač, imao je i šešir, tamne hlače te svijetle cipele. Lice mu je bilo djelimice skriveno i jedino sam mogao vidjeti da je ćelav i da nema ni brkove ni bradu. Bio je srednje visine, ali vrlo širok u ramenima. Izgledao je kao priprost čovjek koji je upravo podigao svu svoju ušteđevinu i na stepeništu banke razmišljao u što da uloži

novac, ne pomišljajući pri tom da bi ga tko mogao napasti. Sigurnim se korakom spuštao stepenicama, zatim se uputio ulicom i prošao pokraj mene. Brzo sam počeo hiniti da sam mrtav pijan i da me ne zanima ništa drugo nego kako da održim ravnotežu. Prošao je mimo mene a da me nije ni pogledao.
Pustio sam ga da se udalji nekoliko koraka, a zatim sam krenuo za njim. Slijedio sam ga skoro pola sata. Išli smo svim mogućim ulicama u kojima je bilo ljudi, pa ga nisam mogao napasti. Ali, uskoro mi je sam pružio priliku. Ušao je u park i sjeo na neku staru klupu na osami, okruženu drvećem i grmljem. Sjedio je i gledao u nebo koje se polako smrkavalo. Dvaput sam prošao pokraj njega i promotrio kako bih mu se najlakše prišuljao. Vidio sam da mogu otići iza drveta koje mu je bilo iza leđa, uhvatiti ga za vrat i prisiliti ga da mi da sav novac.
Sve mi je to pošlo za rukom. Otišao sam iza drveta, uhvatio ga za vrat, zaprijetio mu da ću ga ubiti ako mi ne da sav novac i čekao sam što će mi odgovoriti. On je mirno sjedio. Preplašio sam se da sam ga možda prejako stisnuo i ugušio. Pustio sam ga i stao pred njega. Naši su se pogledi susreli. Prošla me jeza. Oči su mu bile žute i imao sam osjećaj da gleda kroz mene. Htio sam se okrenuti i pobjeći ali nisam mogao, stajao sam kao ukopan. Shvaćate, nisam se mogao ni maknuti.
Tako sam stajao i gledao u te njegove žute providne oči.
— Sjedni pokraj mene!
Sjeo sam, unatoč jakoj želji da pobjegnem.
— Zašto si me napao? Možda si me htio i ubiti?
Rekao sam mu da sam pijan i da ne znam što radim, počeo sam mu se ispričavati i moliti ga da me pusti. On me je samo gledao bez ikakvog izraza na licu.
— Zašto si se napio?
Počeo sam mu tumačiti da sam svakog dana pijan i da svaki dan nekoga napadnem, ne bih li ga opljačkao, ali da uvijek uzmem samo toliko koliko mi je potrebno da se još više napijem. Dakako, lagao sam da u njemu probudim samilost ili čak prezir, pa da me pusti otići.
— Ako ti dadem nešto od čega ćeš postati trijezan, hoćeš li mi reći zašto si se napio?

Naravno, odvratio sam mu potvrdno. On je izvadio iz džepa nekakvu bočicu, možda ampulu, i pružio mi je. Uzeo sam je i pri tom namjeravao ustati i pobjeći, ali nisam mogao pomaknuti nijedan dio tijela, osim ruke koja je, unatoč mom otporu, uzela ampulu i stavila mi je u usta. Počeo sam gristi i gutati, u ustima sam osjetio slani okus koji je bio vrlo ugodan. Neko vrijeme smo šutjeli, a u međuvremenu mi se u glavi počelo bistriti i uskoro sam bio trijezan kao da nisam popio ni kap.
— Dakle, zašto si se napio?
Postidio sam se, bilo mi je neugodno i počeo sam mu izlagati svoje probleme: kako sam bez dinara, kako se kod kuće svađam, pričao sam mu o svojoj kćeri, govorio mu o svim svojim teškoćama pred kojima sam bio tako nemoćan. On me je mirno slušao i nije me prekidao nego je gledao nekamo pred sebe. Uskoro sam prestao pripovijedati i zašutio. Tako smo neko vrijeme šutke sjedili zadubljeni svaki u svoje misli.
— Mogu li ti pomoći?
Trgnuo sam se. On da mi pomogne, on koga sam htio orobiti, a možda i ubiti? On bi meni pomogao...
— Vi Zemljani imate mnogo problema, a mi sa stanovima i drugim stvarima nemamo problema. Kod nas u jednom stambenom bloku živi i više od milijun ljudi i svatko ima svoju kuću i posjed. Svi žive u slozi i miru. Stambeni su blokovi isto tako veliki kao i vaši, možda čak i nešto manji...
S nevjericom sam ga pitao kako je to moguće i otkud je došao. Počeo je pripovijedati:
— Ja nisam odavde. Ja sam odande ... otamo gore... Ovdje sam zato da s vama uspostavim kontakt. Dakako, nisam jedini, nisam došao sam. Ima ih još nekoliko koji se nalaze u drugim krajevima vašeg planeta i isto tako pokušavaju uspostaviti kontakt. Poslije svakih nekoliko dana sastanemo se ha nekom mjestu i izvještavamo o svojim zapažanjima i uspjesima kojih do sada i nije bilo. Jer vi ste, očigledno, vrlo čudan soj. Odmah bi se pojavili sukobi i zavist i ništa se ne bi promijenilo. Mi znamo da kod vas vlada velika težnja za zemljom, a vi sve više smanjujete prirodni prostor za život, što i jest razlog neprestanim ratovima i međusobnom uništavanju. Naš je planet manji ali nas ipak ima deset puta više nego vas i svatko ima

svoj posjed na kojem gospodari. U našim stanovima ima isto toliko prostora kao i u vas, ali u jednoj sobi živi oko stotinu obitelji, svaka na svome posjedu. Mi, naime, imamo stroj koji smanjuje stvari. Stručni naziv i način rada neću ti objašnjavati jer ionako ne bi ništa razumio. Mogu ti samo opisati funkcioniranje tog aparata:
Iznad vrata naših stanova visi uređaj koji svaku stvar smanjuje na desetinku milimetra ili još manje. Svi su ti strojevi podešeni na jednaka smanjivanja tako da svi ljudi budu podjednako visoki. U svim se sobama nalazi plodna zemlja koju smo najprije temeljito pročistili. Na njoj raste sve kao i u normalnoj prirodi. Tu imamo sve moguće uređaje koji rade jednako kao i oni u svijetu normalne veličine. Ako netko želi posjetiti nekoga tko živi u drugom stanu, jednostavno prođe ispod smanjivača koji ga opet vrati u normalnu veličinu i on odlazi u drugi stan. Taj stan ima na ulaznim vratima abecedni popis stanara i zvonce kojim se pozove onog koga se želi posjetiti. Ne treba dugo čekati jer se automobilom brzo stiže do vrata i od tuda se ispod smanjivača ide otvoriti glavna vrata a zatim vodi gosta kući. Naravno, nikog ne silimo da stalno živi smanjen. Mnogi, možda i svi, rado bi živjeli nesmanjeni, ali kad su moji sunarodnjaci spoznali prednosti smanjenog života, svi su se radosno preselili na svoje posjede koje im je odredila naša vlada. U sobama su žarulje koje nadomještaju sunce i djeluju jednako kao ono. Prednost je i u tome što se svaka stvar iz velikog svijeta može prenijeti u mali i ona tu udesetorostruči svoju vrijednost. Ali ima i problema: nema kiše, ali imamo uređaje za natapanje. Stvari koje izrastu u malom svijetu ne mogu se prenijeti u veliki. Time mislim na žito i ostalo bilje koje je preneseno iz velikog u mali svijet i čija je iduća generacija pogodna samo za mali svijet i ne može se povećati. Tako je i sa stokom i njenim potomstvom. Sve se naše žene iz sigurnosnih razloga oplođuju u velikom svijetu i one u njemu i rađaju. Pravili smo i pokuse: žena koja je bila oplođena u malom svijetu, kad je došlo vrijeme poroda, imala je trudove ali se prostim okom nije vidjelo rađa li ili ne i zato smo je odveli u veliki svijet; imali smo i slučaj da je žena bila oplođena u velikom svijetu, a rodila je u malom svijetu: dijete je i u velikom svijetu ostalo maleno. No takve pokuse više nismo ponavljali. Obavijestili smo sve stanovnike i oni su se pomirili s tim da se sve žene koriste kontracepcijskim sredstvima, a

kad bračni par želi dijete, ide se oploditi u velikom svijetu. Trudnica može prelaziti iz maloga u veliki svijet bez posljedica, iako nam nije jasno zašto, ali to i ne istražujemo. Ne želimo ništa riskirati niti koga žrtvovati. Sa životinjama je, dakako, drugačije jer se stoka koja dođe u mali svijet ionako nikad više ne vraća u veliki. Svi ljudi sposobni za rad idu svaki dan jedan sat na posao, a kako nas ima mnogo, radi se gotovo cijeli dan u velikom svijetu. U malom svijetu nisu dopuštena naselja: svatko ima svoj posjedi i zemlju koja mu daje sve. Strogo je utvrđeno koliko tko smije imati zemlje, a nema je smisla ni nekome oduzimati, jer sve stječemo zajednički. Pronalaskom smanjivača nestali su svi sporovi i svi ratovi i međusobno uništavanje. Ni porodi više nisu ograničeni. Dakako, malo gledamo i u budućnost i pomalo sa strahom pomišljamo da bi se mogao naći netko, u generaciji onih koji proživljavaju mladost u malenom svijetu, tko bi nas osvojio i postao apsolutni gospodar obaju svjetova i tiranin. No u to je teško vjerovati, jer su mladi odgojeni u duhu koji ne dopušta ugnjetavanje bilo koga.

Pitao sam ga kako funkcionira smanjivač, jer mi je objasnio samo da smanjuje, ali ne i kako i što.

— To je vrlo jednostavno: smanjivač funkcionira tako da svoje zrake širi po unaprijed određenoj površini. Na primjer: na deset četvornih metara, ili na dvadeset. Ovisno o tome koliko je ta površina bila velika u ona vremena dok smo još gradili stanove prema financijskim mogućnostima kupca, što je, naravno, bila velika greška, ali ona je bila potpuno normalna za ta vremena patnje, nadmetanja i suparništva. Danas je uređeno tako da svima bude dobro i pravo. Tko želi putovati u druge sunčeve sisteme ili na planete, može ići onamo i boraviti koliko hoće i može se vratiti kad želi. Imamo i organizaciju — njeni smo članovi i mi koji smo ovdje na Zemlji — koja pokušava širiti i uspostavljati kontakte među civilizacijama. Naš je cilj i to da pokušamo drugim civilizacijama pokazati svrhu i korist od smanjivača kako bi ga usvojile i počele upotrebljavati. Mi bismo ga proizvodili i davali u zamjenu za određene stvari koje imaju te civilizacije, a mi ih nemamo. Naravno, tu zamjenu nudili bismo samo onim, civilizacijama koje ne bi mogle same proizvoditi smanjivače. Ostalima bismo jednostavno dali nacrte i one bi ga proizvodile same. Pokušavamo širiti dobrotu i humanost. Vi ste vrlo

agresivni i potpuno ste isti kao mi dok smo još bili bez smanjivača. Pokušat ćemo vam pomoći. Ali, javile su se teškoće koje smo, doduše, predvidjeli, a već sam ti objasnio kakve su. Mislili smo da će ih biti lako svladati. Donijeli smo premalo smanjivača a da bismo zadovoljili sve vaše potrebe. Možemo ih dati samo nekima, a vi još niste na onom stupnju tehničkog razvoja na kojem biste ih sami mogli proizvoditi prema našim nacrtima. Ni mi ih ne možemo sami proizvoditi u tolikim količinama. Vi biste ih mogli proizvoditi samo pod uvjetom da budete jedinstveni. Ja, pak, mogu pomoći samo tebi, svom potencijalnom ubojici. Dat ću ti smanjivač.

* * *

Nisam mogao vjerovati vlastitim ušima. Od radosti bih ga najradije zagrlio. Ni danas mi nije jasno kako sam odmah povjerovao njegovoj priči. Nisam ni pomislio da je luđak ili nešto slično. Imao sam mnogo pitanja, ali sam ih odmah zaboravio kad mi je rekao da će mi pokloniti smanjivač.

Krenuli smo prema mome stanu. Usput sam mu opisao veličinu sobe. Pitao sam ga što moram učiniti. Bio sam oduševljen. Najradije bih ga izljubio, zagrlio, ne znam što bih mu učinio samo da mu pokažem svoju zahvalnost.

Stigli smo u moj stan. Žena je mislila da ću se vratiti pijan. Počeo sam joj pripovijedati što se dogodilo, a on mi je pomagao sve objasniti. S nevjericom nas je gledala i kimala glavom. Rekao sam joj da pričeka idući dan. Nepoznati je kod nas prenoćio. Drugog je jutra moja žena otišla. Usput je odvela našu kćer u vrtić. Ostali smo sami. Pitao sam gosta što mu je sve potrebno da potpuno uspije njegov plan. Odvratio je da mu je potrebna samo zemlja. Otišao sam u sjemenarnu i kupio najbolju zemlju za cvijeće koju su imali. Vratio sam se kući. On je u međuvremenu već postavio namještaj uz zidove. Rekao mi je da posipam zemlju po sredini sobe, a ostalo da prepustim njemu. Učinio sam kako je rekao, Razvukao je zemlju po podu, približno u kvadratu od osam četvornih metara. Zatim je nekim predmetom, koji je jako podsjećao na baterijsku svjetiljku i koji je isijavao svjetlost, ozračio tu zemlju. Pri tom mi je objasnio da zemlju valja očistiti i raskužiti. Kasnije, kad je zemlja bila poravnana i dezinficirana, počeo je — stavivši neki predmet na oko — nešto slagati i raspoređivati. Tumačio mi je:

— Ovo je trava... ovo je kuća s gospodarskim zgradama, ovo je bazen... ovo je vrt... ograda.... šuma... povrtnjak. Ovo je jezero... Vrlo ste nalik na nas, pa zato mogu staviti ovdje sve što i mi stavljamo. Vrlo lagan posao. U kući je već sav namještaj i sve što vam je potrebno. Trava, drveće i ostalo je sa Zemlje jer smo već izvršili pokuse i utvrdili da je kod vas smanjivanje moguće. Žarulju sam već zamijenio. Tako, sad je sve u redu. Vaš namještaj ostavimo kakav jest već zbog vaše stanodavke koja će, ako slučajno naiđe, misliti da uređujete stan. Smanjivač sam postavio iznad ulaza u sobu. Ovdje u predsoblju možete bez brige primiti svakoga, ali nikoga ne puštajte dalje ako ne želite da se otkrije vaša tajna.
Otvorio sam vrata i oprezno pogledao prema smanjivaču. Bio je sličan kutiji za cipele: bijele boje, pravokutan, ništa naročito. Moj dobrotvor mi je rastumačio da se sve podešava tako da se skine poklopac. — Zašto ne uđeš i pogledaš svoj posjed?
Poslušao sam ga. Začuo sam oko sebe lagano šuštanje. Zatvorio sam oči. Neko sam ih vrijeme držao zatvorene.
— Otvori oči. Nalaziš se u svojoj sobi, na svome imanju koje je zaista tvoje, iako je po veličini namijenjeno najmanje stotini obitelji. Ja sam s tobom. Ovo je prvi pokus sa Zemljaninom i zanima me reakcija i uspjeh pokusa. Kao što vidim, sve je normalno. Kao i u nas. Evo automobila kojim ćemo se odvesti do tvoje kuće.
Otvorio sam oči. Stajao sam ne mekoj travi. Iznad mene sjalo je umjetno sunce-žarulja koje je bilo vrlo slično pravome. U daljini se vidjela šuma a pokraj nas se svjetlucalo jezero... Nekoliko koraka dalje stajao je automobil na nekoj čudnoj cesti što je vijugala oko jezera i pokraj šume u daljini. Sjeli smo u auto i odvezli se. Vozio sam polako i razgovarao o svome posjedu. Nekoliko sam ga puta pitao s nevjericom je li sve to stvarno i ne sanjam li. On se samo nasmiješio i kimao glavom. Dovezli smo se do pređiv ne kuće pred kojom je bio uređen vrt s bazenom. Utrčao sam u kuću. Unutra je sve bilo opremljeno, uređeno, bilo je predivno. Takve sam kuće viđao samo u četvrti u kojoj stanuju najbogatiji — bio sam ondje kad sam crtao njihovu djecu i tada mi je zastajao dah kad sam vidio što sve posjeduju ti ljudi. A sada sam to sve imao i ja. Osjećao sam se divno. Vratio sam se u vrt i ondje sam svog čudotvorca pitao što bi se dogodilo sa svim tim stvarima ako bi se smanjivač isključio sam ili

ako bih ga ja isključio.
— Smanjivač funkcionira besprijekorno i njegova trajnost nije ograničena. Mehanički ili kemijski ne može ga se uništiti, a isto tako ni umjetno sunce. To su predmeti koji su perpetuum mobile. Zato i ne pretpostavljamo da bi se mogli isključiti ili zatajiti. Ako bi se to dogodilo, vjerojatno bi se sve vratilo u prirodnu veličinu, no to nije dokazano. Ta su dva izuma i odviše savršena da bi se s njima moglo što dogoditi. Mi ih prilikom svakog prijenosa pažljivo osiguravamo, ali ne zbog možebitnog oštećenja i ne na našem planetu, nego to činimo samo zato da ne bi tko otkrio što imamo.
Zamolio sam ga da se vratimo u normalan svijet i da pričekamo moju ženu i kćerku. Dok smo se vraćali, divio sam se tom svijetu, činilo mi se kao da sam ovdje rođen i da je sve to odavno moje.
Kad smo se vratili u normalni svijet, počeo sam mu zahvaljivati, što je on odlučno prekinuo i ponovo istaknuo da za ovo ne smije nitko doznati i neka upozorim ženu i kćer da se negdje ne izbrbljaju.
Žena i kći vratile su se zajedno. Kad je žena vidjela namještaj složen uz zidove a usred sobe zemlju, počela nas je grditi da smo luđaci, budale i tko zna što još. Kći će opet, dijete kao dijete, otrčala kroz vrata prema zemlji i oduševljeno vikala da će se igrati. Nisam imao vremena da je zaustavim. Nestala je pred našim očima. Moja je žena skoro izgubila svijest. Utihnula je i problijedila i tužno me upitala gdje je mala nestala. Nježno sam je uzeo pod ruku i odveo je kroz vrata.
Kod automobila čekala nas je kći. Žena je doživjela još jedan šok. Zajedno s našim dobrotvorom odveo sam je do automobila i smjestio je. Na putu sam joj još jedanput sve ispričao, a ono što nisam znao, rastumačio joj je naš dobročinitelj. Obje su se počele oduševljavati i njihovo je oduševljenje raslo svakim prijeđenim »kilometrom«. A kad su vidjele kuću i ono oko nje, bile su presretne i oduševljene.
Žena je ispitivala našeg dobrotvora smanjuje li se sve što uđe kroz vrata. Odgovorio joj je potvrdno i dodao da se smanjuje sve što dođe pod djelovanje smanjivača, a ne samo ono što uđe krozvrata, da su vrata samo tehnička prepreka za pojedine stvari, a kod njih je već sve — dizala, vrata, prozori — prilagođeno dimenzijama koje su potrebne za život. Moja je kći pitala bi li i avion mogao ovuda letjeti. Odvratio joj je da bi, ali da to ne bi imalo smisla, jer bi tada sve

počelo biti kao i u velikom svijetu. Pitao sam ga što bi se dogodilo ako bih na nekom mjestu izašao izvan djelovanja smanjivača. Rastumačio mi je da je to nemoguće jer se iz područja smanjivača može izaći samo na onom kraju gdje smo u njega ušli, a posvuda drugdje djeluje sila koja odbija svaki predmet ili živo biće već na udaljenosti od nekoliko »metara«.

Ušli smo u kuću. Pitali smo ga kako bismo mu mogli uzvratiti za njegovo dobročinstvo. Odgovorio je neka mu dopustimo da se s ostalim svojim drugovima sastaje na tom posjedu, gdje će postaviti kuću i tamo razgovarati o svojim zapažanjima i mogućnostima uspostavljanja kontakta. Dakako, da sam mu to dopustio.

Sada svaki od njih ima svoju kuću i u njoj stanuje. Sve smo ih upoznali — ima ih sedmoro — postali smo dobri prijatelji. Oni sve rjeđe odlaze u ekspedicije i sve se više posvećuju uređivanju okolice kuće. Mene sve to nimalo ne smeta jer smo prilično daleko jedni od drugih. Dakako, to ne znači da se ne viđamo, svakog se dana kod nekoga sastajemo i razgovaramo. Oni oživljavaju sjećanja i hvale Zemlju.

U posljednje vrijeme, možda otprije četrnaest dana, češće su pred nama spominjali svoje obitelji — žene i djecu. Mislio sam, čak sam bio uvjeren, da namjeravaju otići. Bilo mi je žao, a i mojoj ženi. Nismo im to pokazivali. Ali sinoć su nas posjetili. Ponudio sam im da sjednu. Nisu htjeli. Jedan od njih je stupio naprijed i rekao u ime ostalih šest:

— Nama se ovdje veoma sviđa. Ali istodobno nas nešto vuče natrag na naš planet i to ne zbog samog planeta nego zbog naših obitelji: dugo već nismo bili zajedno. Gledamo tebe kako si sretan sa svojom ženom i djetetom i počeli smo ti malo zavidjeti... Odlučili smo da te upitamo kao vlasnika sobe, a mi ćemo skupiti toliko novaca da je otkupiš od stanodavke, da nam dopustiš da dovedemo naše obitelji... samo njih i nikoga više...

Bio sam presretan. I ne samo ja nego i žena i kći. Mala se radovala što će dobiti drugarice za igru, a žena što će imati prijateljice s kojima će moći razgovarati o ženskim stvarima. Nijemo, sa smiješkom na usnama, potvrdno sam kimnuo glavom.

A što bih drugo?

(Preveo: K. Poljak)

Ray Bradbury: Savana

The Veld

Preveo Zoran Milović

— George, htjela bih da pogledaš dječju sobu.
— Nešto nije u redu?
— Ne znam.
— No, onda, u čemu je stvar?
— Jednostavno bih željela da je pogledaš, to je sve, ili da pozoveš psihologa da je on pogleda.
— Što bi psiholog tražio u dječjoj sobi?
— Znaš ti vrlo dobro što bi psiholog tražio u dječjoj sobi.
Žena zastade usred kuhinje i pogleda pećnicu, zabavljenu vlastitim zujanjem, praveći večeru za četvoro.
— Riječ je jednostavno o tome da dječja soba nije više onakva kakva je bila.
— Dobro, hajdemo pogledati.
Prođoše holom svoje, zvučno izolirane, nove kuće tipa Sretni život koja ih je stajala trideset tisuća dolara. Ta ih je kuća odijevala i hranila i ljuljala da zaspe, svirala im i pjevala i bila im dobra. Njihovo približavanje u nekom je kutu uključilo prekidač i svjetlo u dječjoj sobi zatreperi kada stigoše na tri metra od ulaznih vrata. Istovremeno, iza njih, po hodnicima, svjetla su se gasila i palila nježnim i tihim automatizmom.
— Pa... — reče George Hadley.
Stajali su na slamnatom podu dječje sobe. Bila je to prostorija petnaest metara dugačka i isto toliko široka, a visoka gotovo dvanaest metara. Stajala je gotovo kao polovina ostalog dijela kuće.
— Ali, ništa nije i suviše dobro za našu djecu — govorio je tada George.

U dječjoj je sobi vladala tišina. Bila je prazna i pusta, poput proplanka usred prašume u vrelo podne. Zidovi su bili prazni i dvodimenzionalni. Sada, dok su George i Lydia Hadley stajali u sredini sobe, činilo se da se zidovi počeše lelujati i protezati u kristalnu daljinu, i nekoliko trenutaka kasnije pojavila se afrička savana u tri dimenzije, sa svih strana, u boji, stvorena kao stvarna, do posljednjeg zrnca šljunka i posljednje vlati trave. Strop se pretvorio u duboko i daleko nebo s vrelim, žutim suncem.
George Hadley osjeti kako mu po čelu poče izbijati znoj.
— Sklonimo se sa sunca — reče. — Ovo je malo prestvarno. Ali ne vidim da nešto nije u redu.
— Pričekaj trenutak, vidjet ćeš — reče žena.
Skriveni ventilatori počeše puhati vjetar, pun mirisa, na dvoje ljudi usred suncem spržene savane. Vreli slamnati miris lavlje trave, prohladni zeleni miris skrivene jame s vodom, teški miris životinja, miris prašine nalik na crvenu ljutu papriku. Trenutak kasnije čuše se i zvuci; dalek zvuk topota antilope na travnatoj ledini, šušteći lepet krila udaljenih strvinara. Jedna sjenka preleti nebom i zatreperi na podignutom, oznojenom licu Georgea Hadleyja.
— Gadne prilike — začu glas svoje žene.
— Strvinari.
— Vidiš, tamo su lavovi, tamo daleko, na. onoj strani. Sada su krenuli prema jami s vodom. Upravo su završili žderanje — reče Lydia. — Ne znam što.
— Neku životinju. — George podiže ruku da zaštiti poluzatvorene oči od svjetla koje je palilo. — Zebru ili malu žirafu, možda.
— Jesi li siguran? — u glasu žene osjećala se neka čudna napetost.
Ne, malo je prekasno da bih mogao biti siguran — odvrati on zabavljajući se. — Ništa tamo ne mogu vidjeti osim oglodanih kostiju i strvinara koji se spuštaju da dovrše ono što je ostalo.
— Jesi li čuo onaj vrisak? — upita ona.
Nisam.
— Prije, možda, jednu minutu.
— Žalim, nisam.
Lavovi su se približavali. I ponovo George osjeti divljenje prema mehaničkom geniju koji je zamislio i stvorio ovu sobu, čudo od efikasnosti, prodano za smiješno malu cijenu. Svaki bi dom trebao

imati jednu ovakvu sobu. Oh, s vremena na vrijeme iznenadila bi te njezina gotovo klinička preciznost, trgnulo bi te nešto, ujelo za srce, ali najveći dio vremena svi su se ludo zabavljali, ne samo sin i kćerka, već i ti sam, kada zaželiš da na trenutak skokneš u neku stranu zemlju, da u trenu promijeniš okolinu. Pa, eto je, tu je!
A sada su tu bili i lavovi, na možda jedva pet ili šest metara daljine, tako stvarni, tako grozomorno i zapanjujuće stvarni da si na ruci mogao osjetiti bockavo krzno, dok su ti usta bila puna ljepljiva prašna mirisa ugrijane kože, kože čija je žuta boja u tvojim očima postajala žuta, izvanredno fina francuska tapiserija, žuta boja lavova i spržene trave savane usred ljeta, i šum disanja lavljih pluća u tihom vrhuncu podneva, i zadah mesa iz dahtavih čeljusti iz kojih je kapala slina.
Lavovi su stajali i gledali u Georgea i Lydiju svojim stravičnim zeleno-žutim očima,
— Pazi! — zavrišti Lydia,
Lavovi jurnuše na njih.
Lydia se trgnu i pojuri. Instinktivno, George skoči za njom. Vani, u hodniku, sa zatvorenim vratima za sobom, on se smijao, a ona je plakala, i oboje su stajali zaprepašteni kako su reagirali.
— George!
— Lydia! Oh, moja draga, jadna, slatka Lydia!
— Zamalo nas uloviše!
— Zidovi, Lydia, sjeti se; kristalni zidovi, to su samo kristalni zidovi. Naravno, moram priznati da izgledaju stvarni: — Afrika u dnevnoj sobi — ali to su sve samo dimenzionalni superreaktori, superosjetljivi kolor-filmovi i mentalna filmska vrpca iza staklenih ekrana. To su samo ventilatori s mirisima i zvučnici sa zvukovima, Lydia. Evo ti moj rupčić.
— Bojim se — reče prilazeći mu. Zatim se privije uza nj, plačući. — Jesi li vidio? Jesi li osjetio? To je sve i suviše stvarno.
— Hajde, Lydia...
— Moraš reći Peteru i Wendy da više ne čitaju o Africi.
— Naravno... naravno — tješio ju je.
— Obećavaš?
— Naravno.
— I zaključat ćeš dječju sobu na nekoliko dana, dok mi se živci

smire.
— Znaš kako Peter zna biti težak kad je o tome riječ. Kada sam ga prije mjesec dana kaznio, zaključavajući mu dječju sobu, na samo nekoliko sati, sjećaš se kakav je napad bijesa dobio! I Wendy također. Oni žive za tu dječju sobu.
— Ima da se zaključa, i o tome više nema zbora.
— U redu. — Oklijevajući George zaključa velika vrata. — U posljednje vrijeme mnogo radiš. Potrebno ti je nekoliko dana odmora.
— Ne znam... ne znam — odgovori ona, brišući nos i sjedajući u stolicu koja se odmah poče ljuljati i umirivati je. — Možda nemam dovoljno posla. Možda imam previše vremena za razmišljanje. Hajde da zatvorimo i isključimo cijelu kuću na nekoliko dana i odemo nekamo na odmor.
— Želiš reći da hoćeš peći jaja za mene?
Baš to — kimnu ona glavom.
— I krpati mi čarape?
— Baš tako — potvrdi ona sa suznim očima i očajničkim kimanjem glave.
— I da čistiš kuću?
— Da, da... oh, da!
— Ali, ja sam mislio da smo mi kupili ovu kuću da ne bismo morali ništa raditi.
— U tome baš i jest stvar. Osjećam da ne pripadam ovamo. Kuća je sada i žena i majka i dadilja. Mogu li se ja nadmetati s jednom afričkom savanom? Mogu li ja okupati i istrljati djecu isto tako uspješno ili brzo kao što to može automatska trljajuća kupaonica? Ne mogu. I ne radi se tu samo o meni. I o tebi je riječ. I ti si u posljednje vrijeme očajno nervozan.
— Možda sam pušio previše.
— Čini se kao da ni ti ne znaš kamo bi sa sobom u ovoj kući. Svakog jutra pušiš malo više, i svakog poslijepodneva piješ malo više i svake ti večeri treba malo više sedativa da zaspiš. I ti se također počinješ osjećati nesigurnim i nepotrebnim.
— Stvarno? — zastade George i pokuša zaroniti u sebe i vidjeti što ondje, zapravo, ima.
— Oh, George! — gledala je pored njega, prema vratima dječje sobe.

— Ti lavovi ne mogu izaći iz sobe, zar ne?
On pogleda prema vratima i vidje kako podrhtavaju, kao da netko s druge strane skače na njih.
— Naravno da ne mogu — odgovori.
* * *
Večerah su sami. Wendy i Peter bili su na nekom specijalnom karnevalu plastike, na drugom kraju grada, i televizirali su kući da će zakasniti, a oni neka ih ne čekaju i neka večeraju sami. I tako je George, ošamućen, sjedio i gledao kako stol ispred njega izbacuje tople posude s hranom iz svoje mehaničke unutrašnjosti.
— Zaboravili smo kečap — reče George.
— Oprostite — reče sitni glas iz stola, i idući trenutak pred njima se pojavi posuda s kečapom.
Što se dječje sobe tiče, razmišljao je George, djeci neće štetiti ako neko vrijeme provedu izvan kuće. Suviše mnogo bilo čega nije dobro ni za koga. I bilo je sasvim jasno da su djeca provela malo previše vremena u Africi. To sunce. Mogao ga je osjetiti na vratu, i sada, poput vrele šape. I lavom. I miris krvi. Zadivljuje kako dječja soba hvata telepatska zračenja dječjeg mozga i stvara život da bi udovoljila svakoj njihovoj želji. Djeca su pomislila na lavove, i lavovi su bili tu. Djeca su pomislila na zebre, i zebresu bile tu. Sunce — sunce. Žirafe — žirafe. Smrt i smrt.
To posljednje. Ne osjećajući mu okus, žvakao je meso koje je stol isjekao za njega. Misli smrti. Oni su jako mladi, Wendy i Peter, da misle o smrti. Ili, ne, ti nisi nikada isuviše mlad, doista. Još davno prije no što si saznao što smrt doista jest, želio si je nekom drugom. Kada ti je bilo dvije godine, pucao si na ljude iz pištolja s kapslama. Ali ovo — duga, vrela, afrička savana — strašna smrt u Čeljustima lava. I ponovljena, iznova i iznova.
— Kamo ideš?
Nije odgovorio na Lydijino pitanje. Zaokupljen mislima, puštao je da se svjetla nečujno pale i gase, dok je mekim koracima prilazio dječoj sobi. Prisloni uho na vrata i posluša. U daljini začu se rezanje lavova. On otključa vrata i uđe. Trenutak prije no što je zakoračio unutra, začu udaljeni krik, a odmah zatim i još jedan lavlji urlik koji brzo nesta u tišini.
Zakorači u Afriku. Koliko je puta ove posljednje godine otvarao ta

vrata i nalazio iza njih Zemlju čuda, Alicu, Smiješnu kornjaču, ili Aladina i njegovu čarobnu svjetiljku, ili Jacka Tikvoglava iz Oza, ili doktora Dolittlea, ili kravu kako preskače preko Mjeseca koji je tako stvarno izgledao — sva ta zadivljujuća čudesa zamišljenog svijeta bajki i priča. Koliko je puta vidio Pegaza kako leti nebeskim svodom, ili fontane crvenih vatrometa, ili slušao zborove anđela kako pjevaju. Ali sada, ova žuta, vrela Afrika, ova pećnica s ubojstvima na vrelini. Možda Lydia ima pravo. Možda im je stvarno potrebno nekoliko dana odmora od ove fantazije koja je postajala malo i suviše stvarna za desetogodišnju djecu. U redu je da čovjek vježba mozak fantaziranjem, ali kad se vrludav dječji duh zadrži na jednom uzorku...? Sada mu se činilo da je iz daljine, posljednjih mjesec dana, ponekad začuo riku lavova, i osjećao njihov snažni zadah koji je dopirao čak do vrata njegove radne sobe. Ali, bio je zauzet i nije na to obraćao pažnju.

George Hadley stajao je sam na beskrajnoj afričkoj savani. Lavovi podigoše pogled s plijena koji su žvakali i zagledaše se u njega. Jedina mrlja, jedina greška u iluziji bila su otvorena vrata kroz koja je mogao vidjeti svoju ženu. Daleko dolje, u tamnom hodniku, poput uokvirene slike izdvajao se njezin lik u trpezariji, kako večera, zamišljena.

— Odlazite — reče lavovima.

Nisu otišli.

Sasvim je dobro znao na kojem principu djeluje soba. Emitiraš misli. Što god zamisliš, pojavi se.

— Hoću Aladina i njegovu svjetiljku! — reče.

Savana ostade, lavovi ostadoše.

— Hajde, sobo! Zahtijevam Aladina! — ponovi još jednom odlučnim glasom.

Ništa se nije dogodilo. Lavovi se oglasiše mrmljanjem.

— Aladina!

Vrati se na večeru.

— Šašava soba se pokvarila — reče ženi. — Uopće ne reagira.

— Ili...

— Ili što?

— Ili ne može reagirati — odvrati Lydia — zato što su djeca mislila o Africi i o lavovima i o ubijanju i suviše dugo, tako da je soba stekla

naviku.
— Može biti.
— Ili ju je Peter udesio da tako ostane.
— **Udesio**?
— Možda je uspio prodrijeti u mehanizam i promijeniti nešto.
— Peter se ne razumije u taj mehanizam.
— Pametan je on za svojih deset godina. Taj njegov kvocijent inteligencije...
— Ipak...
— Zdravo, mama. Zdravo, tata.
Hadlevevi se okrenuše. Wendy i Peter ulazili su na prednja vrata, obrazi su im bili rumeni, oči sjajne poput staklenih kuglica od plavog ahata, njihovi džemperi širili su miris ozona nakon leta helikopterom.
— Stigli ste baš na večeru — rekoše oba roditelja.
— Najeli smo se pečenih kobasica i sladoleda od jagoda —odvratiše djeca držeći se za ruke. — Ali svejedno, sjest ćemo i gledati vas.
— Da, ispričajte nam o dječjoj sobi — reče George.
Brat i sestra zatreptaše očima, a onda pogledaše jedno drugo:
— O dječjoj sobi?
— Sve o Africi i o ostalim stvarima — objasni otac s laž| nom razdraganošću u glasu.
— Ne razumijem — reče Peter.
— Vaša majka i ja upravo smo proputovali Afrikom sa štapom i konopcem; Tom Swift i njegov električni lav — odgovori George.
— U dječjoj sobi nema nikakve Afrike — jednostavno odgovori Peter.
— Hajde molim te, Peter. Znamo mi bolje ima li ili nema.
— Ja se ne sjećam nikakve Afrike — reče Peter Wendy.
— A ti?
— Ni ja.
— Otrči pa vidi, a onda nam dođi kazati.
Ona posluša.
— Wendy, vrati se! — reče George, ali ona je već otrčala. Kućna svjetla pratila su je poput roja svitaca. Prekasno, sjetio se da je nakon svoje posljednje inspekcije zaboravio zaključati vrata.
— Wendy će pogledati i reći što tamo ima — reče Peter.
— Ne mora ona meni govoriti. Ja sam sam vidio sve što se ima

vidjeti.
— Siguran sam da si pogriješio, oče.
— Nisam pogriješio, Peter. Pođi sa mnom.
Ali Wendy se već vratila.
— Nije Afrika — reče bez daha.
— Vidjet ćemo mi to — odvrati George, i svi zajedno pođoše hodnikom i otvoriše vrata dječje sobe.
S one je strane bila zelena, ljupka šuma, purpurna planina, čuli su se visoki, raspjevani glasovi, a Rima, divna i tajanstvena, skrivala se među drvećem dok su joj raznobojne trake leptira, poput oživjela buketa, talasali u dugačkoj kosi. Afrička je savana nestala. Lavovi su nestali. Sada je ovdje bila samo Rima, pjevajući pjesmu, tako predivnu pjesmu da je tjerala suze na oči.
George pogleda izmijenjenu scenu.
— Pođite u krevet — reče djeci.
Oni otvoriše usta.
— Ćuli ste me — reče on odlučnim glasom.
Odoše do zračne komore, gdje ih struja zraka poput žutog lista usisa na kat, do njihovih soba.
George prošeta raspjevanim proplankom i podiže nešto što je ležalo u blizini onog ugla u kojem su se ranije nalazili lavovi. Polako se vrati do svoje žene.
— Što je to? — upita ona.
— Jedan moj stari novčanik — odvrati George.
On joj ga pokaza. Na njemu je bio miris vrele spaljene trave i lavova. Vidjele su se kapljice sline, bio je izgrizen i ižvakan, zamrljan krvlju s obje strane.
Zatvori vrata dječje sobe i zaključa ih, a zatim još jednom provjeri.
* * *
Usred noći bio je još budan i znao je da je i žena isto tako budna.
— Misliš li da ju je Wendy preokrenula i promijenila? — upita napokon ona u mračnoj sobi.
— Naravno.
— Od savane je napravila šumu, a umjesto lavova stavila je Rimu?
— Baš tako.
— Zašto?
— Ne znam. Ali soba će ostati zaključana dok ne saznam.

— Kako se tvoj novčanik našao tamo?
— Ništa ne znam — reče on umjesto odgovora — ništa, osim da počinjem žaliti što smo djeci kupili tu sobu. Ako su djeca imalo neurotična, soba kao što je ova...
— Trebalo bi da im soba pomogne da se oslobode te neuroze na zdrav način.
— Počinjem se pitati da li je to baš sasvim tako — reče on, zagledan u strop.
— Dali smo djeci sve što su ikada poželjeli. Da li nam je ovo nagrada za to? Ta tajanstvenost, neposlušnost?
— Tko li je ono rekao »Djeca su poput saga, treba ih s vremena na vrijeme isprašiti«? Nikada na njih ni ruku nismo digli. Priznajmo: postala su nepodnošljiva. Dolaze i odlaze kad im se svidi; vladaju se prema nama kao da smo mi njihovi potomci. Razmažena su, a i mi smo isto tako razmaženi.
— Čudno se vladaju već nekoliko mjeseci, još od kada si im zabranio da odu raketom u New York.
— Nisu dovoljno stari da pođu sami na takav put. Objasnio sam im to.
— Svejedno, opazila sam da su se otada primjetno ohladnjeli prema nama.
— Mislim da ću sutra ujutro pozvati Davida McCleana da dođe i pogleda tu Afriku.
— Ali to sada više nije Afrika, to je Greed Manion i Rima.
— Predosjećam da će tamo dotad opet biti Afrika.
Trenutak kasnije začuše krikove.
Dva krika. Dva ljudska glasa vrištala su iz prizemlja. A zatim se začu rika lavova.
— Wendy i Peter nisu u svojim sobama — reče žena uzbuđenim glasom.
Ležao je u krevetu dok mu je srce lupalo.
— Ne — reče — provalili su u dječju sobu.
— Ti krikovi — zvuče mi poznato.
— Stvarno?
— Da, strašno su mi poznati.
I, mada su se kreveti vrlo mnogo trudili, dvoje odraslih nije zaspalo još čitav sat. Miris mačaka lebdio je u noćnom zraku.

* * *
— Oče? — upita Peter.
— Izvoli.
Peter je gledao u vrhove svojih cipela. Više uopće nije gledao u svoga oca, niti majku:
— Nećete zaključati dječju sobu zauvijek, zar ne?
— Zavisi.
— Od čega? — brao upita Peter.
— Od tebe i tvoje sestre. Ako malo prošarate ovu svoju Afriku nečim drugim, raznolikijim... Švedskom, možda, ili Danskom ili Kinom...
— Mislio sam da smo slobodni da se igramo i zabavljamo onako kako želimo.
— To je istina, ali u razumnim granicama.
— Što nije u redu s Afrikom, oče?
— Znači sada priznaješ da ste napravili Afriku, zar ne?
— Ne bih želio da se dječja soba zaključava — odvrati Peter hladnim glasom. — Nikada.
— Što se toga tiče, razmišljali smo o tome da na neko vrijeme isključimo eijelu kuću, recimo na mjesec dana. Da malo živimo slobodno, onako, jedan-za-sve.
— To mi se čini ogavnim! Znači li to da bih sam trebao zavezivati cipele umjesto da pustim da to učini stroj? I da sam perem zube i da sam češljam kosu i da se sam kupam i perem?
— Kao promjena, bilo bi to sasvim zabavno, ne misliš li tako?
— Ne, to bi bilo stravično. Nije mi se svidjelo kad si prošli mjesec odnio automatskog slikara.
— To sam učinio zato što želim da sami naučite slikati, sine.
— Ne želim ništa raditi. Želim samo gledati, slušati i mirisati; što drugo ima da se radi?
— U redu, idi i igraj se u Africi
— Hoćete li uskoro isključiti kuću?
— Razmislit ćemo o tome.
— Mislim da bi vam bolje bilo da o tome više ne razmišljate, oče.
— Moj vlastiti sin neće meni prijetiti!
— Vrlo dobro.
I Peter odšeta prema dječjoj sobi.

* * *
— Jesam li stigao na vrijeme? — upita David McClean.
— Želiš li doručkovati? — zapita ga George.
— Hvala, doručkovao sam. U čemu je problem?
— Davide, ti si psiholog.
— Trebalo bi da jesam.
— Dobro, onda, pogledaj malo našu dječju sobu. Vidio si je prije godinu dana, kada si navratio; da li si onda opazio nešto neobično?
— Ne mogu reći da jesam; uobičajena nasilja, tu i tamo vidljiva tendencija ka blažem obliku paranoje, sasvim uobičajene kad je riječ o djeci koja stalno osjećaju da ih progone roditelji, ali, zapravo, ništa osobito i neuobičajeno.
Pođoše hodnikom prema dječjoj sobi.
— Sobu sam zaključao — objesni George — a djeca su u toku noći provalila. Pustio sam ih da ostanu i naprave scenu, tako da je i ti možeš vidjeti.
Iz dječje se sobe začu jeziv krik.
— Eto ga — reče George — pogledaj što možeš učiniti.
Uđoše u sobu, bez kucanja, iznenadivši djecu.
Krik naglo utihnu. Lavovi su se upravo hranili.
— Izađite na trenutak, djeco — reče im George. — Ne, nemojte mijenjati mentalnu kombinaciju. Neka zidovi ostanu ovakvi. Hajde izađite!
Kad su djeca izašla, dvojica ljudi počeše promatrati lavove okupljene u gomilu u daljini, kako s velikim užitkom žderu svoj plijen, ma što to bilo.
— Volio bih da znam što proždiru — reče George. — Ponekad gotovo mogu da vidim. Sto misliš, ako bih donio jak dalekozor ovamo i...
David McClean se suho nasmija.
— Teško. — Okrenu se i poče proučavati sva četiri zida. — Koliko dugo sve ovo traje?
— Malo više od mjesec dana.
— Svakako ne izaziva osobito lijepe osjećaje.
— Želim činjenice, a ne osjećaje.
— Dragi moj George, psiholog nikada u svom životu nije vidio činjenice. On sluša samo o osjećajima; nejasne stvari. Ovo ne izgleda

previše dobro, to ti mogu reći. Vjeruj mom njuhu i mojim instinktima, ja imam nos za gadne stvari. Ovo je vrlo loše. Moj ti je savjet da cijelu ovu prokletu sobu razbiješ u komade i da mi u toku iduće godine dovodiš djecu svaki dan na liječenje.
— Da li je tako loše?
— Bojim se da jest. Jedna od prvobitnih namjena ovih soba bila je da nam omoguće proučavanje prizora koje mozak djeteta ostavlja na zidovima, da ih pažljivo proučimo, i da pomognemo djetetu. U ovom je slučaju, međutim, soba postala kanal kojim se u stvarnost pretaču destruktivne misli, umjesto da ih se dijete tim putem oslobađa.
— Zar to nisi mogao osjetiti ranije?
— Osjetio sam samo to da ste vas dvoje razmazili svoju djecu preko svake mjere. A sada ih, na neki način, ostavljate na cjedilu. Na koji način?
— Nisam ih pustio u New York.
— I što još?
— Odnio sam nekoliko strojeva iz kuće i zaplašio ih, prije mjesec dana, da ću im zaključati dječju sobu ako ne napišu domaću zadaću. Stvarno sam je bio zaključao na nekoliko dana da im pokažem da mislim ozbiljno.
— A-ha!
— Da li to išta znači?
— Sve. Gdje im je prije bio Djed Mraz sada je Scrooge. Djeci se Djed Mraz više sviđa. Dopustio si da ova soba i ova kuća zamijene tebe i tvoju ženu kao objekte dječje ljubavi. Ova im je soba i otac i majka, i ona je njihovim životima mnogo značajnija od stvarnih roditelja. I onda dođeš ti i hoćeš da zaključaš sobu... Nije ni čudo što je ovdje mržnja. Možeš osjetiti mržnju kako isijava s neba. Osjećaš li to sunce? George, morat ćeš promijeniti svoj život. Kao i mnogi drugi, i vi ste svoj život izgradili oko komfora i strojeva koji ga daju. Pa vi biste sutra crknuli od gladi kada bi s vašom kuhinjom nešto krenulo pogrešno. Ne biste znali ni jaje da razbijete. Bilo kako bilo, isključi sve. Počni iz početka. Trebat će vremena, ali budi strpljiv i vidjet ćeš: za godinu dana od rđave djece napravit ćemo dobru.
— Ali, neće li to za djecu biti i suviše veliki šok, tako iznenada isključiti sobu, i to zauvijek?
— Radi se jednostavno o tome da ne želim da djeca još dublje utonu

u sve ovo.
Lavovi su završili svoju krvavu gozbu.
Stajali su na rubu čistine i promatrali dvojicu ljudi.
— Sada ja osjećam kako me progone — reče McClean. —Izađimo. Nikada nisam mario za ove proklete sobe. Postajem nervozan od njih.
— Lavovi izgledaju tako stvarni, zar ne? — upita George. — Pretpostavljam da ne postoji nikakav način...
— Što?
— ... da doista postanu stvarni?
— O tome ništa ne znam.
— Neka greška u mehanizmu, temperiranje ili nešto slično?
— Ne vjerujem.
Izađoše.
— Mislim da se sobi neće svidjeti da bude isključena — reče otac.
— Ništa, nikada, ne želi da umre, čak ni soba.
— Pitam se da li me mrzi zato što želim da je isključim?
— Danas ti ima mnogo paranoje — reče David McClean. —Možeš je pratiti kao trag. Nazdravlje. — Saže se i podiže okrvavljeni rubac.
— Je li ovo tvoje?
— Nije. — Lice Georgea Hadleya se ukočilo. — To pripada Lydiji.
Zajedno odoše do kutije s osiguračima i izbaciše prekidače, i tako ubiše dječju sobu.
* * *
Djecu obuze histerija. Vrištala su i skakala naokolo i bacala stvari oko sebe. Urlikala su, jecala i psovala, skakala po namještaju.
— Ne smijete to učiniti dječjoj sobi, ne smijete!
— Ali, djeco.
Djeca se baciše na kauč plačući.
— George — reče Lydia — uključi im ponovo dječju sobu samo na nekoliko minuta. Ne bi se to smjelo učiniti tako naglo.
— Neću.
— Ne možeš biti tako okrutan.
— Lydia, soba je isključena i ostaje isključena. I cijela ova prokleta kuća umrijet će od sada pa nadalje. Što više postajem svjestan gužve u koju smo upali, to mi je više muka. I suviše smo dugo razmišljali o našim mehaničkim elektronskim pupkovima. Kako li nam je samo

potrebno da udahnemo malo poštenog zraka!
I promarširao je kućom, isključujući mehaničke zvučne satove, peći, grijače, čistače obuće, vezače uzica, trljače tijela i brisače i strojeve za masažu, i sve ostale strojeve na koje je mogao staviti ruku.
Kuća je bila puna mrtvih tijela, bar je tako izgledalo. Doimala se poput mehaničkog groblja. Tako tiha. Ništa od skrivene zujeće energije strojeva koji su čekali da počnu djelovati na pritisak prekidača.
— Ne dopusti im da to učine! — zavijao je Peterov glas do stropa, i izgledalo je kao da govori kući, kao da govori dječjoj sobi. — Ne dopusti da otac sve ubije. — Okrenu se prema ocu. — Oh, kako te mrzim!
— Uvrede te neće nikamo dovesti.
— Volio bih da ste mrtvi!
— I bili smo, dugo vremena bili smo mrtvi. Sada ćemo početi živjeti stvarno. Umjesto da se nama upravlja, da nas se masira, mi ćemo od sada živjeti.
Wendy je još plakala, a Peter joj se ponovo pridruži,
— Samo jedan trenutak, samo jedan trenutak, samo još jedan trenutak dječje sobe — zavijali su oboje.
— Oh, George — reče žena — to ne može škoditi.
— U redu, u redu, samo neka zašute. Jednu minuta, da znate, a onda je isključujemo zauvijek.
— Tatice, tatice, tatice! — pjevala su djeca, smiješeći se svojim vlažnim očima.
— A onda ćemo svi zajedno poći na odmor. David McGlean vratit će se za pola sata, da nam pomogne da iziđemo iz kuće i stignemo na aerodrom. Idem se presvući. Lydia, ti im uključi dječju sobu, ali samo na minutu, pazi.
Njih troje odoše čavrljajući, dok on krenu do mračne komore i pusti da ga struja zraka usisa na gornji kat, uđe u sobu i poče se odijevati. Minutu kasnije pojavila se i Lydia.
— Bit će mi drago kad se napokon izvučemo odavde — reče ona.
— Jesi li ih ostavila u dječjoj sobi?
— I ja sam se htjela obući. Oh, ta grozna Afrika. Što li samo vide u njoj?
— Pa, za pet minuta bit ćemo već na putu u Iowu. Kako li smo samo

dospjeli u ovu kuću? Što li nas je natjeralo da kupimo tu noćnu moru?
— Ponos, novac, glupost.
— Bit će bolje da siđemo prije no što se djeca opet suviše zaokupe tim prokletim zvijerima,
U tom trenutku začuše djecu kako ih zovu:
— Tata, mama, dođite brzo, brzo!
Siđoše dolje kroz zračnu cijev i potrčaše hodnikom prema Decjoj sobi. Djece nigdje nije bilo.
— Peter, Wendy?
Utrčaše u dječju sobu. Savana je bila prazna, osim lavova koji su čekali gledajući ih.
— Wendy? Peter?
George i njegova žena u hipu se okrenuše i pojuriše prema vratima.
— Otvorite vrata! — vikao je George drmusajući kvaku.
— Hej, pa vrata su izvana zaključana! Peter! — Lupao je po vratima.
— Otvorite!
Čuo je Peterov glas kako viče izvana, uz sama vrata.
— Nemoj im dopustiti da isključe dječju sobu i kuću — vikao je..
George i Lydia Hadley lupali su po vratima.
— Hajde, djeco, ne budite smiješni. Vrijeme je da krenemo. McClean će stići za minutu i...
A onda začuše zvukove.
Lavovi s tri strane, u žutoj sprženoj travi savane, potmuli koraci po suhoj slami, tutnjeći i urličući iz sveg glasa. Lavovi.
Hadley pogleda svoju ženu, a onda se oboje okrenuše i preko ramena pogledaše zvijeri koje su se laganim pokretima primicale, povijenih leđa, ukrućenih repova. George i Lydia kriknuše.
I najednom shvatiše zašto su im oni krici prethodnih dana zvučali tako poznato.
* * *
— E, pa evo me — reče David McClean pred vratima dječje sobe. — O, zdravo. — Uđe i zagleda se u dva djeteta koja su sjedila nasred proplanka i jela izletničku užinu. Iza njih nalazila se jama s vodom i žuta savana; ponad njih pržilo je vrelo, žuto sunce. Poče da se preznojava: — Gdje su tata i mama?
Djeca ga pogledaše i nasmiješiše se.

— O, oni će doći ravno ovamo.
— Dobro, vrijeme je da krenemo.
U daljini McClean ugleda lavove kako se bore i otimaju, a zatim se smiruju i nastavljaju jesti pod sjenovitim krošnjama drveća.
Zažmiri, gledajući prema njima, rukom zaklanjajući oči od blještava sunca.
Sada su lavovi upravo sve pojeli. Pođoše prema jami s vodom da se napoje.
Sjenka zatreperi ponad vrela lica McCleana. Mnoga sjenki zatreperi.
S plamtećeg neba spuštali su se strvinari.
— Želite li šalicu čaja? — upita Wendy u tišini.

Želimir Sunara: Nauči me voljeti

Onaj pojam što ga nazivamo »ljubav«
uvijek je neizmjeran; nije li raj,
onda je pustinja.
Dumas

Lagano lebdeći ispruži ruku i postavi je između sebe 1 zvijezda. Gledao je svoje prste u rukavici kako zastiru zvijezde, dok se lagano okretao oko sebe, sam u beskraju. Ovdje, daleko u međuzvjezdanom prostoru, tišina je bila potpuna, a svemirsko mu je odijelo svjetlucalo sablasno odražavajući prigušeni sjaj zvijezda, te se doimalo poput titravobijele sjene što se tek naslućuje u beskrajnoj tami.
Zatim makne ruku i zagleda se u zvijezde. Bile su tako bistro jasne. Činilo mu se da bi uz mali napor mogao doplivati do njih, ali shvativši koliko su udaljene, uplaši se.
Razmišljao je da li pokraj tih zvijezda ima života, da li sada tamo žive neka bića, nešto rade, misle... Bilo je mnogo naseljenih planeta u svemiru, a i on je neke posjetio. Ali sada je bio kraj i ove zvijezde ispred njega ostat će zauvijek nedohvatljive.
Pa ipak, bio je sretan. Sreća ga je obuzela dok je osjećao sebe u toj tamnoj dubini unaokolo, punoj tišine i nijemih zvijezda. A bio je sam. Daleko od Zemlje što je kružila negdje u tom prostoru kao i on, puna radosti i ljepote. I lebdeći tako osjetio je kako je sada bliži svimtim nepoznatim svjetovima i zvijezdama, osjetio je kako je i on dio svemira kao i Zemlja, i mada su bili nepojmljivo udaljeni, on ju je osjećao kao neku blagu prisutnost. I bio je sretan.
A onda je shvatio da se ni jedna od ovih zvijezda, što vise oko njega, ne vidi sa Zemlje. Bila je to tako strašna udaljenost. I odjednom, više nije bio sretan, jer ovo što je sada gledao bilo je nešto što nikada nije vidio u životu ni on niti bilo tko drugi. Nitko nikada nije ovako

plutao svemirom posve sam, daleko od planeta, od zvijezda, prepušten prostoru, tami i sjećanjima. Nitko nikada nije gledao ove zvijezde. Bila su to nepoznata mjesta, tajanstvena i njemu neshvatljiva. Osjetio je kako ga ova samoća počinje ponovo plašiti i htjede kriknuti. Međutim, bojao se da će mu ova tišina progutati krik i ostaviti ga ponovo samog i ustrašenog.
Bio je najusamljeniji čovjek koji je ikada postojao.
Milijarde i milijarde kilometara, na stotine svjetlosnih godina praznine dijelilo ga je od najbližeg ljudskog bića, a možda je upravo ona zvijezda koju gleda dala život nekoj civilizaciji, i možda je tamo spas. Međutim, bila je isto tako nedokučiva kao i Zemlja i isto toliko nestvarna.
I po drugi put u životu osjeti strašnu paniku. Srce mu iznenada počne žestoko udaratiDisao je sve brže. Letio je u toj provaliji bez dna, bez vrha, u potpunoj tišini, a praiskonski strah ga je polako obuzimao dok je zgranutim pogledom tražio spas. Gdje je?
— Davide!
Nekamo je morao otići, pobjeći. Kamo?
— Davide, smiri se.
Neki glas? Tko je to?
— Smiri se. Ja sam, Vedran. — Glas je dolazio iz zvučnika u skafandru probijajući se kroz tamni prostor. — Kompjuteri pokazuju da si se veoma uzbudio i trebalo bi da se vratiš na brod.
David se polako smiri, iako je još osjećao prazninu oko sebe, pod nogama...
— Prebaci pogon na automatsko upravljanje i mi ćemo te dovesti na brod — reče glas preko zvučnika.
David učini kako je čuo i osjeti snagu pogonske jedinice na leđima što ga je tjerala kroz tamu i tišinu prema brodu u daljini.
Međutim, znao je da to nije spas.
* * *
Sjedio je u svojoj kabini i mislio na Evu. Neizmjerno je volio tu ženu, njezinu dugu plavu kosu, njezinu ljupkost. Sada je ostala daleko u prošlosti, nedokučiva, prepuštena sjećanjima da je obuhvaćaju svojim drhtavim prstima i da je za trenutak ožive; a onda bi ponovo nestajala ostavljajući pri svakom nestanku sve dublju bol...
Za Davida je to bilo strahotno. Sav je njegov život bio prošlost jer

budućnosti nije bilo. Sve što je imalo da bude zbilo se u prošlosti. Sada, odvojenom od svega i prepuštenom polaganom umiranju, ostala su mu samo sjećanja, ta krhka veza s prošlim događajnima što steže i guši... A jedino što je imalo stvarne veze s prošlošću bila je smrt. Umrijet će isto kao i Eva, isto kao i sva posada svemirskog broda »Fontana« na kojem je on sada bio posljednji i jedini čovjek. Iznenada ga trgne šum.

David podigne glavu i ugleda kako se vrata kabine lagano otvaraju otkrivajući posjetioca. Bio je to Vedran koji se dokotrlja do njega i stade žmirkajući žutom lampicom na glavi. Bio je to najsavršeniji robot na »Fontani« i David mu je sada, kada više nije bilo ljudi, dao titulu kapetana. Sva je posada voljela Vedrana i uvijek su uživali u njegovu društvu, dok bi brod letio prema sljedećoj zvijezdi u očekivanju da tamo postoji neka civilizacija gdje bi Zemljani obavili svoj posao.

— Zbog čega želiš biti sam? — upita Vedran gotovo ljudskim glasom.

— To ti ne mogu objasniti — odgovori David — Moj je život prošao i nemam više što tražiti ni očekivati. Sada se sjećam prošlosti.

— Ali, uvijek si govorio da ljudi vole društvo i da tada zaborave na probleme. Zašto nisi s nama, robotima, i tada ne bi mislio na patnju koju osjećaš?

— Ljudi vole društvo drugih ljudi. Čovjek voli kada osjeća ljubav onog drugog, prijateljstvo, a roboti nemaju osjećaja. Vi ne možete voljeti i zbog toga mi vaše društvo ne može pomoći.

David je znao da se Vedran ne može uvrijediti. On je bio stroj. Pa ipak, htio je pomoći jednom čovjeku, ali ne zato što mu ga je žao već što je tako programiran.

— Mnogo sam ti pričao o ljudima — nastavi David — ali nije sve onako kako sam rekao. To sam shvatio još na Givodu, tom zlokobnom planetu. Zapravo, ja ga niti okrivljujem niti mrzim. I on je dio ovog svemira, pa i onaj virus što je zarazio neizlječivom bolešću neke naše ljude na Givodu, a zatim se zaraza prenijela i na cijelu posadu uključujući i mene. Ja sam samo nesretnik koji je ostao posljednji u životu očekujući skoru smrt.

David se sjeti košmara koji je nastao poslije zaraze nepoznatim virusom na planetu Givodu, koji su kao i tolike druge istraživali na

svome putu. Sva je posada bila zaražena iznenadnim naletom tog smrtonosnog virusa, a onda su polako umirali. I oni najmlađi, još djeca, rođena na »Fontani«, otišli su. Nisu mogli nastaviti posao svojih roditelja. I Eva je nestala, a tijelo joj sada pluta daleko u hladnoći beskrajnog prostora, okruženo vječnom tišinom i tamom. David je znao da će joj se uskoro pridružiti i da će tako zajedno plutati sve do propasti svemira.
— Kako to da se niste uspjeli izliječiti od te bolesti? — upita Vedran prekidajući tišinu u kabini.
— Zato što je to bila potpuno nepoznata bolest, a previše se brzo širila da bismo uspjeli pronaći lijek. Bila je to zamka svemira, jer Givod je prekrasan planet i uopće nismo sumnjali u opasnost zaneseni njegovom ljepotom. Možda je to bila i naša nepažnja, ali još ne mogu shvatiti da onakav planet može donijeti smrt. Givod je najljepši planet za koji znam.
David se zamisli nad onim što je rekao. Umirao je, imao je, možda, još jedan dan života, pa ipak nije htio kriviti planet koji je uništio sve živo na brodu; planet koji mu je odnio sav život još prije nego što će on sam nestati u ništavilu.
— To je najljepši planet — ponovi David.
— Ne razumijem!
— Što to?
— Što znači najljepši?
Na te riječi David osjeti nemoć i poraz i zaželi da bude sam.
* * *
Lagano se popeo željeznim ljestvicama do prozirne kupole na vrhu svemirskog broda. Tu je uvijek dolazio s Evom da se dive svemiru, a onda bi započinjali razmišljati naglas, što bi svatko, tko ih sluša, nazvao razgovorom. Ali nije bilo tako. Oboje bi sjedili u kožnim foteljama ispod crnog svoda posutog zvijezdama, voleći jedno drugo i odsutno bi gledali u prostor da bi onda iznosili svoja razmišljanja o svemiru, o životu, o ljubavi. Oni tada nisu razgovarali.
David je ponovo došao ovamo i sjeo na svoje mjesto pokraj praznog susjednog sjedala, dok je oko njega visio isti onaj crni prostor pun zviježđa. Došao je ovamo posljednji put, da se oprosti sa svima, da se još jedanput sjeti svega prije nego što roboti izbace njegovo tijelo u prostor.

Sada je pomislio na Vedrana koji mu je postavio ono pitanje o ljepoti. Roboti, naravno, ne osjećaju pa i ne mogu znati šta je lijepo. Zbog svega toga morao je da pomisli na sam cilj ekspedicije, koji je sve vrijeme sakrivao duboko u podsvijesti plašeći ga se više nego smrti.
»Fontana« je poslana u svemir da bi ljudi izvijestili druge civilizacije o svome životu, o svojoj ljubavi prema životu. »Fontana« je brod koji je predstavljao ljudskost, nosio je mir i ljubav, tražio je ljepotu. To je bio smisao života na »Fontani«, a života više nije bilo.
David shvati da je brod izgubio značenje jer to više nije bio brod koji je istraživao tuđe civilizacije, koji je tražio život već bord koji je prikazivao jedan život: život svojih stvoritelja. Nekada je to bio brod koji je svagdje gdje naiđe na razum trebao tumačiti ljudske osjećaje. Posada je morala unositi sreću i ljubav na takva mjesta i opravdati svoju najrazvijeniju osjećajnost, zbog čega su im zavidjele druge civilizacije. Nitko nije imao tako bujne osjećaje kao Zemljani, i ti drugi svjetovi bili su siromašniji u svom poimanju ljepote života.
A sada su taj posao morali nastaviti roboti. Koliko su mogli u tome uspjeti?
David je znao da oni nisu mogli uspjeti i sve je to za njega bilo porazno. Zbog toga je i pokušao pobjeći od stvarnosti onda kada je izišao iz broda da bude sam. Htio je osjetiti svu veličinu svemira, da mu ta monstruoznost odnese misli u svoj duboki ponor. Međutim, jedino što je shvatio bilo je da je čovjek nemoćan pred svim tim silama koje su izobličavale svemir. Sve je to izviralo iz tame oko njega dok je bio sam, bez ikakva oslonca, lebdeći usred te neshvatljive veličine, a njegov ga je mozak, nemoćan da pojmi tu misteriju, i te kako uznemirio.
Bilo je to drugi put u njegovu životu da je bježao pred zastrašujućim silama prirode. Bili su to bjegovi u lažnu sigurnost jer nije postojala opasnost za život. To je bio bijeg od neshvatljivoga, strah od spoznaje da je ljudski mozak preslab da bi shvatio moć prirode.
Prvi put se tako teško uznemirio na stjenovitoj morskoj obali. Tada mu je bilo osamnaest godina. Jedne vjetrovite noći izišao je na obalu i spustio se između stijena do uzburkanog mora. Noć je bila tamna, oblaci su zastrli zvijezde, a vjetar ga je nemilosrdno šibao, dok su valovi silovito udarali u nepomične stijene. Sve se oko njega pjenilo,

ali on to nije vidio, samo je čuo šum pjene i tutnjavu vode u tamL Činilo mu se da bi more, kada bi to htjelo, moglo potopiti svu zemlju koja ga je sputavala.
I te noći David je osjetio paniku. Svuda oko njega je tutnjala teška mlatnja valova. Sve je praskalo i jasno je čuo kotrljanje valova kroz tamu, dok bi svaki slijedeći udarac vala sve više zatomljivao bilo koji drugi zvuk. U sljedećem trenutku nije čuo više ništa osim divljeg mora koje je disalo u tami. Tutnjava valova dolazila je sa svih strana. Kako bi more nailazilo na vlažne stijene, svaki sudar bi se pretvarao u bezbroj sitnih kapljica koje su se raspršivale visoko u zraku.
A David je stajao nijem osjećajući kako ga obuzima panika jer se tama oko njega, puna buke i lomljave vode, pretvorila u nešto stravično od čega se moralo bježati. U nešto što je izmicalo razumu i njegovoj moći poimanja. Mrak oko njega se uskomešao.
A sada je sjedio pod kupolom »Fontane« i gledao svemir koji ga je isto tako uznemirio zastrašujući ga svojom dubinom, a, zapravo, on je oba puta za trenutak otkrio mjesto svoga JA u cjelokupnom svemiru; oba puta je shvatio djelić smisla života i to ga je i zbunilo i zastrašilo jer za čovjeka nije bilo predviđeno da shvati sve tajne što su izvirale iz tajanstvene prirode. Čovjek je mogao osjećati samo strahopoštovanje.
* * *
Vrijeme je prolazilo. David se nije micao sa sjedala ispod kupole. Zvijezde su mirovale, a negdje među njima nalazila se Eva i ostala posada »Fontane«. Svi oni koji su radili na brodu, i oni koji su trebali raditi i stvarati nove živote, sada su tamo vani bili prepušteni vječnosti i prostoru. Svi, osim njega.
Kada bi samo za trenutak mogao osjetiti Evin dodir, pomilovati joj plavu kosu, što se poput slapa slivala niz leđa, David bi mogao umrijeti na miru. Međutim, ona je bila daleko i David poželi da opet iziđe u prostor i da je potraži znajući da se više nikada ne bi vratio isto tako sigurno kao što ni Evu ne bi pronašao.
Sjećao se onih dana kada je živio s Evom, kada su jedno drugom bili sve. Upoznao ju je na Zemlji pri izboru posade za »Fontanu«, ali su se zbližili tek nakon nekoliko godina leta. Otada su stalno bili zajedno, pa sve do trenutka kada je gledao kako joj tijelo, umotano u prozirnu foliju, odlazi sve dalje u svemir. A sve do onog kobnog

trenutka kada su se zarazili on nije plakao, jer suzama nije bilo mjesta dok su bili živi. Zajecao je tek kada je Evu progutala tama svemira.
A uvijek su hodali zagrljeni kroz brodske hodnike. Najviše su voljeli šetati po planetarna koje su istraživali i uživali u ljepotama nepoznatih svjetova. Uživali su i u ljepoti Givoda i dali mu dio svoje ljubavi.
Ako bi na nekom planetu postojala inteligencija, njih dvoje su bili klasičan uzorak prave ljubavi.
Sve je to nestalo. »Fontana« je klizila tamom bez onog veselja što je žuborio njenim prostorijama. Brodom su sada upravljali roboti. Davidu je bilo žao tih strojeva koji su morali nastavljati nešto što nikako nisu mogli shvatiti, Ni jedna civilizacija na koju naiđu neće shvatiti ljudske osjećaje i način življenja zasnovan na tim osjećajima. Roboti nisu mogli ispuniti taj zadatak i David je znao da je »Fontana« brod bez smisla. Nikakve svrhe više nije imalo postojanje tog broda i odjednom mu se »Fontana« učini suvišnom u svemiru. Još od trenutka kada je ispratio tijelo posljednjeg člana posade, znao je da je brod samo predmet koji uzalud ide od od zvijezde do zvijezde. Neka civilizacija možda će i ispitati brod, a roboti će im pokazati filmove o Zemlji, ali to nije pravi cilj ekspedicije. Oni nikada neće upoznati čovjeka i njegovu ljubav, koju je on htio prenijeti na sve naseljene svjetove u svemiru.
I David iznenada osjeti kako propada. Sjedala ispod njega je nestalo i on se, zapanjen, našao u potpunoj tami. Znao je da lebdi u prostoru, ali nigdje nije bilo zvijezda. Osjetio je jezu samoće, a i hladnoća je bila nepodnošljiva. Drhtao je. I tada je ugledao, duboko u tami, jednu svijetlu točkicu kako mu se približava. Svjetlost je rasla, postajali sve veća, svjetlija, i shvatio je da je to njegov brod, njegova »Fontana« koja mu dolazi u pomoć. Međutim, lagano je proklizila pored njega u potpunoj tišini, a on je kroz prozore ugledao ljude, svu posadu kako se smije i veseli. Gore pod kupolom, obasjani crvenkastom svjetlašću, sjedili su on i Eva. David je preplašeno gledao dok je brod nestajao u mraku, a on je ponovo počeo osjećati hladnoću zgranut od samoće i tame.
David krikne.
Trgnuo se iza sna preplašen i uzbuđen. Još je sjedio pod kupolom ne

čudeći se što ga je san tako lako svladao jer već dva dana nije spavao.
Lagano ustade i spusti se ljestvicama u unutrašnjost tihog broda. Prošao je pustim, osvijetljenim hodnikom i ušao u svoju kabinu. U istom trenutku osjeti slabost i u glavi mu se zavrti tako da je umalo pao. Činilo mu se da mu pod izmiče ispod nogu pa se nasloni na zid. Bio je to prvi nagovještaj smrti.
David nije htio ni misliti o tome. Prešao je preko sobe i iz kuta izvukao gitaru. Sjeo je na stolicu i s gitarom na koljenima zamišljeno gledao u pod. Onda se trgne i lagano zasvira melodiju koja nije bila tužna. Tišinu u »Fontani« prekinuli su zvuči lepršave muzike. Činilo se da je brod za trenutak pun one sreće iz mnogih proteklih godina. U tom se trenutku otvore vrata i u kabinu uđe Vedran privučen glazbom. David prekine sviranje, dok mu se robot približavao u nastaloj tišini. Stroj se zatim zaustavi.
— Zašto sviraš?
— Ne znam. Valjda iz potrebe.
— Ti voliš svirati?
— Volim. Gitara me podsjeća na ljubav.
Vedran je ponovo stajao ne shvaćajući. Ljubav nije mogao pojmiti. Znao je samo da ljudi ponekad' zbog nje pate, ali nije znao ni šta je patnja.
— Vi, ljudi, želite ljubav, iako vam ona nanosi bol.
— Točno si rekao.
— A vrlo malo smo takve ljubavi nalazili na tuđim planetarna.
— Imaš pravo — potvrdi David — I zato je potrebno da »Fontana« živi, da širi ljubav. Potrebno je da riječ SVEMIR pretvorimo u LJUBAV, a njegovu ledenu pustinju u topli i ugodni vrt. Roboti to ne mogu učiniti.
— Zašto me ne naučiš voljeti?
David se trgne. Iako je to bio samo logičan zaključak mehaničkog mozga, gotovo je zaplakao. Strojevi su radili posao ljudi, ali su znali da ga ne mogu obaviti u potpunbsti Sve što su znali naučili su od ljudi. Sada bi htjeli znati i voljeti, mislili su da ih i to ljudi mogu naučiti.
— To je nemoguće — odgovori David. Više nije mogao govoriti, sjećanja ga obuzmu ponovo. Eva je stajala pred njim.

Iznenada u kabinu uđe još jedan robot i David se vrati u stvarnost. Zbog čega je došao? Što ima reći čovjeku koji umire?
Naravno, nije rekao ništa jer nije bio programiran da govori već je samo ispustio nekakav dugi zvučni signal upućen Vedranu, a potom se Vedran obrati Davidu:
— Pođi s nama.
David ga upitno pogleda.
— Zašto? Uskoro ću umrijeti.
— Nećeš — prekide ga Vedran— Otkrili smo lijek za tu nepoznatu bolest.
* * *
David je — ne vjerujući — ležao u postelji. Upravo se probudio i shvatio da je pred njim još dug život. Vedran je stajao pored njega i da je bio čovjek, smješkao bi se.
— Ali, u čemu je stvar? — upita David.
— Neki roboti — reče Vedran — počeli su ispitivati tu bolest, ali, kao što si i sam rekao, ona se širila vrlo brzo, tako da je pokosila svu posadu, a mi smo tek sada otkrili spasonosni lijek. Dobio si serum, a promijenili smo ti i svu krv iz rezervi što ste ih ponijeli sa Zemlje. Ti si sada izliječen.
David se zadovoljno opruzi na krevetu. Bio je živ.
— A zašto nam niste ništa govorili o tome? — upita.
— Ja nemam osjećaja, ali znam jer si mi tako pričao, da će čovjek lakše podnijeti posljednje sate života ako ne živi u nadi da će biti izliječen. Ta nada i želja mogu ih izluđivati više nego sama misao o smrti. U početku smo radili zajedno s liječnicima, ali kada su oni umrli, nastavili smo sami ne govoreći nikom ništa i ljudi su se pomirili sa situacijom. Nismo vas htjeli obmanjivati lažnom nadom.
David shvati da je to bilo potpuno ispravno i da bi se takva logika jednog kompjutera mogla nazvati nekom vrstom njihove ljubavi — programirane ljubavi. Ali, to je bilo daleko i neusporedivo s onim što je čovjek imao od ljubavi, time se nije moglo »Fontani« vratiti njezin smisao.
Međutim, sada je sve bilo gotovo. On je jedini preživio, spašen u posljednji čas, i bio je ostavljen da živi i upravlja »Fontanom« potpuno sam. Negdje duboko u njemu ta misao iznenada probudi neki užas i sjećanje na one trenutke kada je stajao sam pred

demonskim silama prirode, pred morem i svemirom; kada mu je jedina misao bila da mora pobjeći od onog što je polako shvaćao. Ali sada o tome više ništa nije znao jer je zaspao iscrpljen i željan zaborava. Stvarnost se gubila u kovitlanju čudnih obrisa u tami podsvijesti. Da je bio budan i da je mogao razmišljati, stekao bi dojam da mu mozak leti, ali David je spavao. San ga je vodio prema poznatim, a ipak tajanstvenim mjestima, dok je negdje daleko osjećao prisutnost nečega... Možda stvarnosti? Međutim, čovjek kad sanja to ne shvaća. I David, kad se probudi, saznat će da je to bila samo sjenka u kojoj pronalazimo istinu o sebi i svome životu, u kojoj naslućujemo skrivene želje kojih se inače bojimo jer smo nemoćni da ih ispunimo i zbog toga se stidimo sami sebe.
David je sad spavao mirno i zadovoljno. Nije mogao znati da je ona kratkotrajna spoznaja da je živ bila ispunjena lažnim zadovoljstvom. Jer David tada NIJE mislio na Evu.
* * *
Probudio se nakon krikova. Otvorio je oči, dok mu je u glavi odzvanjao vlastiti glas pun straha pred onim što je imalo da bude. Činilo mu se da je ponovo proživio one trenutke iz svemira ili s obale pobješnjela mora. Osjetio je da drhti. U istom trenutku u sobu uđe Vedran.
— Čuo sam da vrištiš. Nešto nije u redu?
— Ne, samo sam vrištao u snu. U snu...
David se bojao da razmišlja o tome. U mislima su mu još iskrsavale sablasne slike pune sjenki što se kreću, poput duhova prošlosti koji su htjeli da žive. David nije htio da bude s njima na taj način — u snu. To je bilo tako stvarno.
Pričao je s njima, grlio je Evu, a svako buđenje potvrđivalo bi strašnu istinu: oni su bili nedokučivi. I David shvati da se boji »duhova«. Plašio se da će ga posjećivati svake noći, iskorištavajući trenutak kad mu se svijest nije mogla braniti zaboravom. San je bio mjesto njihova okupljanja, a onda bi se to polako prenijelo i u stvarnost. Okrenuo se u krevetu i zagnjurio glavu u jastuk. Pomislio je kako se prevario kada se poveselio što će ostati živ. Sada je znao da će patiti zbog Eve, zbog predivnog Givoda, zbog samog sebe. Nije želio takav život.
— Ja sam živ — prošapće, iako nije bio siguran da li je robot još kraj

njega. — Da bi »Fontana« imala smisla, potrebni su ljudi, a ne jedan čovjek. Zato moj život ovdje nema smisla, kao ni sam brod. Nije trebalo da preživim.
Potom ustane i prođe pored Vedrana, koji je ipak bio tu, i izađe iz prostorije.
Dva sata kasnije, kada je Vedran ušao u Davidovu kabinu, »Fontana« je bio brod bez života. Robot je stajao na vratima i gledao tijelo čovjeka kako visi na konopcu privezanom za nekakvu cijev na stropu. Kada je prišao i čeličnim prstima prekinuo konopac, doznao je da Davidovo srce više ne kuca.
Stajao je nad mrtvim čovjekom i znao da nikada neće shvatiti ljudske osjećaje. Zbog toga nije znao razlog ovog samoubojstva. Vedranu nije niti bilo žao Davida koji ga je volio jer roboti ne mogu osjetiti sažaljenje. Stroj je stajao nepomično i mislio na posao koji mora obaviti prilikom izbacivanja ovog tijela u prostor. Iz svoje memorije izvlačio je sve podatke koji su bili vezani uz to, a onda je spazio neki papirić na podu. Podigao ga je i zaključio da je to poruka koju je napisao David. Pročitao ju je svojim foto-ćelijama:
»Ja sam nekad postojao, postojala je i Eva. Mi smo se voljeli. Čudno je to. Odjednom, više nas nema i nije važno šta je bilo. Nadam se, Vedrane, da tebe to ne muči. Pa naravno, ti si robot. Želim ti samo reći da moj život ovdje nije više imao smisla, a to čovjeka strašno muči. Ni 'Fontana' više nikome nije potrebna. Mogao sam i nju uništiti, ali ja sam čovjek koji osjeća i nisam htio da stradate i vi roboti. Nadam se da svemir ima neku svrhu vašeg postojanja, inače, čemu onda onaj zarazni virus. Znači li to da svemir nije savršen? Da u njemu za ljubav uopće nema mjesta? Ja sam htio mnogo toga doznati, ali... Žao mi je, što te nisam mogao naučiti da voliš. To bi bilo izvrsno rješenje, ali sada ću na sve to zaboraviti. Jer, to je za mene jedino rješenje. Šteta. Nadajmo se da svemir nije besmislen«
Pročitavši poruku, Vedran baci papirić u koš za otpatke i okrene se da pripremi sve što je bilo potrebno za izbacivanje Davidova tijela u prostor.

Ambrose Bierce: Prokletinje

The Damned Thing

POŽUTJELA SF

Preveo Zoran Milović

Jedna od najboljih i najpoznatijih Bierceovih priča, napisana 1898, logičan je nastavak autorovih razmišljanja o čovjeku i nesvjesnim silama koje ga pokreću i posljedicama toga. Nit njegova razmišljanja vodi nas od stroja s razvijenim umom i osjećajima (u priči »Moxonov gospodar«, objavljenoj u SIRIUSU), do neshvatljivih i nepoznatih oblika života, dakle nečega što je, za razliku od strojeva, posve strano »normalnom« čovjekovom svijetu. A baš je to tema ove priče, dok joj se psihološka osnova temelji na tome da su najdublja otkrića o strukturi prirode jednostavno neshvatljiva generacijama koje su živjele prije tih otkrića (što nije nipošto pitanje inteligencije, kako god definirali taj pojam), i to u smislu Clarkeovih riječi: »Dovoljno uznapredovalu znanost nije moguće razlikovati od magije«. Očito je da Bierce, ni po svojim spisateljskim sposobnostima ni po nivou znanstvenog i spekulativnog, nipošto nije zastario ni »požutio«, za razliku od mnogih mladih razvikanih veličina.
(Z. M.)

GLAVA I — ONO ŠTO SE NALAZI NA STOLU NIJE UVIJEK ZA JELO

Pri svjetlosti lojanice, postavljene na rubu grubo tesanog stola, jedan je čovjek čitao neki tekst iz knjige. Bila je to stara knjiga računa, istrošena i pohabana, a rukopis kojim je tekst bio napisan očigledno

nije bio najčitkiji jer je čovjek s vremena na vrijeme prinosio knjigu plamenu svijeće, ne bi li bolje osvijetlio nejasne redove. U tim trenucima sjenka knjige bacila bi polovinu sobe u tamu, zaklanjajući pojedina lica i prilike; osim onoga koji je čitao, u prostoriji je bilo još osam ljudi. Sedmorica su sjedila duž grubih drvenih zidova brvnare, nijemi i nepokretni, a kako soba nije bila odviše velika, svi bijahu nedaleko od stola. Ispruživši ruku, svaki je mogao dotaknuti osmog čovjeka, koji je na stolu ležao, lica okrenuta prema gore, ruku opruženih uz bokove, djelomično pokriven, plahtom. Bio je mrtav.
Čovjek s knjigom nije čitao naglas, nitko nije govorio; kao da su svi čekali da se dogodi nešto; jedino mrtvac ništa nije očekivao. Izvana, iz mrklog mraka, kroz otvor koji je služio kao prozor, dopirali su svi oni oduvijek nepoznati zvuči noći.u divljini — dug bezimen jauk udaljenog kojota; tihi, treperavi zvuk neumornih insekata na drveću; čudnovati krici noćnih ptica, toliko različiti od cvrkuta dnevnih; zujanje krupnih nespretnih buba i cio onaj tajanstveni zbor jedva čujnih zvukova, za koje nam se uvijek čini da smo ih tek napol čuli prije nego što bi utihnuli, kao da su stvorenja što su ih stvarala uvidjela svoju nesmotrenost. Ali družina u sobi ništa od toga nije zapažala; njezini pripadnici nisu bili pretjerano skloni dokonom interesu za stvari koje su bile bez praktične vrijednosti; vidjelo se to na svakoj bori njihovih uštavljenih lica — vidjelo, se čak i pri nejasnom svjetlu jedne jedine svijeće. To su očigledno bili farmeri i lovci iz okoline.
Onaj koji je čitao nešto se malo razlikovao od njih; za njega bi čovjek mogao reći, vidjevši ga, kako je on svjetski čovjek, rječit i načitan, mada je u njegovoj odjeći bilo nečega što je pokazivalo izvjesnu srodnost s ovom sredinom. Njegov kaput jedva da bi zadovoljavao u San Francisku; njegova obuća nije bila obuća za grad, a šešir koji je ležao na podu pokraj njega (jedino je on bio gologlav), bijaše takav da bi onome tko bi ga smatrao običnim predmetom za osobno ukrašavanje izmaklo njegovo pravo značenje. Lice mu je bilo dosta privlačno, s tek malo nagoviještenom strogošću, mada je i tu strogost po svoj prilici usvojio i podržavao kao nešto što je izvan svake sumnje prikladno za jednog predstavnika vlasti. Jer, on je bio istražitelj. Zahvaljujući svome zvanju, došao je u posjed knjige koju je Čitao; ona je pronađena među pokojnikovim

stvarima, u njegovoj kolibi, u kojoj se sada održavala istraga. Završivši čitanje, istražitelj spremi knjigu u džep. U tom trenutku vrata se širom otvoriše i u prostoriju uđe neki mladić. On, očigledno, nije bio brđanin ni po porijeklu ni po odgoju; bijaše odjeven poput ljudi koji .žive u gradu. Međutim, odjeća mu bijaše prilično prašna, kao od puta. On je, doista, naporno jahao kako bi uspio prisustvovati istrazi.

Istražitelj kimnu glavom; nitko drugi ga ne pozdravi.

— Čekali smo vas — reče. — Ovaj posao treba još danas okončati.

Mladić se nasmiješi.

— Žao mi je što sam vas zadržao — reče. — Otišao sam, ali ne zbog toga da bih izbjegao vašem pozivu, već da svome listu pošaljem izvještaj o onome što, pretpostavljam, ovdje treba da ispričam.

Istražitelj se osmjehnu.

— Izvještaj koji ste uputili svome listu — reče on — vjerojatno se razlikuje od onoga koji ćete podnijeti ovdje, pod zakletvom.

— O tome možete misliti što god želite — s primjetnim gnjevom u glasu odgovori mladić i blago pocrveni. — Pisao sam u duplikatu, tako da ovdje imam primjerak članka koji sam poslao. Kako je riječ o nevjerojatnim stvarima, nije pisan u stilu novinskog izvještaja, već kao opis izmišljenog događaja. Može se smatrati dijelom mog iskaza pod zakletvom.

— Ali vi i sami kažete da je sve to nevjerojatno.

— To se vas uopće ne tiče, u slučaju da se ja zakunem da je to istina.

Istražitelj je šutio neko vrijeme, očiju uperenih u pod. Ljudi duž zidova brvnare tiho su razgovarali, ali su rijetko odvajali pogled s mrtvačeva lica.

Istražitelj napokon podiže pogled i reče:

— Nastavljamo istragu.

Ljudi skidoše šešire. Svjedok položi zakletvu.

— Kako se zovete? — upita istražitelj:

— William Harker.

— Dob?

— Dvadeset sedma godina.

— Jeste li poznavali preminulog Hugha Morgana?

— Jesam.

— Jeste li bili u njegovoj blizini kada je umro?

— Blizu njega.
— Kako je došlo do toga... mislim, do vaše prisutnosti?.
— Bio sam kod njega u posjetu radi lova i ribolova. Međutim, moj je zadatak djelomično bio i taj da proučim njega i njegov čudni, usamljenički način života. Izgledao mi je kao zgodan model za lik u nekoj priči. Znate, ja ponekad pišem pripovijetke.
— Ja ih ponekad čitam.
— Hvala vam.
— Mislim na pripovijetke uopće, ne na vaše.
Nekoliko se protivnika nasmija. Na tamnoj i mračnoj pozadini humor se izvanredno ističe. U predasima bitke vojnike je lako nasmijati, a dosjetka u prostoriji za pogubljenje osvaja na prepad.
— Izložite nam sada okolnosti smrti ovog čovjeka — nastavi istražitelj. — Možete se, ako želite, koristiti svim zapisima i pribilješkama.
Svjedok je razumio. Izvadivši rukopis iz džepa na prsima, držao ga je u blizini svijeće i listao stranice, tražeći mjesto od kojeg je želio započeti čitanje.

GLAVA II — ŠTO SE SVE MOZE DOGODITI NA POLJU DIVLJE ZOBI

»... Kada smo pošli od kuće, sunce se tek podiglo iznad krova brvnare. Tražili smo prepelice. Svaki je ponio lovačku pušku, a imali smo i psa. Morgen reče kako je najpogodnije mjesto iza izvjesnog grebena, koji pokaza rukom, te ga prijeđosmo stazom koja je vodila kroz chaparral (hrastik — op. ur.). Na drugoj se strani prostiralo razmjerno ravno zemljište, gusto obraslo divljom zobi. Na izlasku iz chaparrala, Morgan je bio ispred mene svega nekoliko metara. Odjednom, iz nevelike udaljenosti — s naše desne strane i malo naprijed — začusmo buku, kao da se neka životinja s mukom probija kroz žbunje, koje se, kako smo mogli vidjeti, silovito treslo.
— Uplašili smo jelena — rekoh. — E da smo ponijeli brzometnu pušku.
Morgan, koji se zaustavio i budnim pogledom motrio zatalasani chaparral, ne reče ništa, već nape obje cijevi svoje puške i podiže je, spreman da nanišani i opali. Učinilo mi se da se malčice uznemirio,

što me je, moram priznati, iznenadilo, jer je bio na glasu da je izvanredno hladnokrvan, čak i u trenucima iznenadne i neposredne opasnosti.
— Hajde, hajde — rekoh mu — nećeš valjda gađati jelena sačmom za prepelice?
I dalje nije odgovarao; međutim, ugledah mu lice, u trenutku kad se malo okrenuo prema meni, i zapanji me žestina njegova pogleda. U tom trenutku shvatih da se radi o ozbiljnoj stvari, a moja prva pretpostavka bijaše da smo naletjeli na grizlija. Priđoh mu, zapinjući pušku.
Žbunje se umirilo a buka je prestala. Morgan je, međutim, i dalje budnim pogledom motrio naokolo.
— Što je to? Koji je to vrag? — upitah.
— Ona Prokletinja! — odvrati on, ne okrećući glavu. Glas mu je postao promukao i neprirodan. Vidljivo je drhtao.
Zaustih da mu kažem nešto, no istog trenutka opazih kako se u blizini mjesta na kojem se žbunje onako čudno komešalo klasje divlje zobi kreće na najneobičniji način. Teško da će mi uspjeti opisati te pokrete. Činilo se kao da zob leluja neko čudnovato zračno strujanje, koje ne samo da je povija već je čak pritišće o zemlju — tako snažno da se više nije ispravljala; a to se kretanje sporo približava prema nama.
Nijedan prizor koji sam do tada u svom životu vidio nije na mene djelovao tako čudno kao ta neobična i potpuno neobjašnjiva pojava, a ipak se ne mogu sjetiti da sam u tim trenucima bio uplašen. Sjećam se — a spominjem to ovdje zbog toga što sam se, začudo, te stvari prisjetio i u tom trenutku — kako sam jednom, slučajno pogledavši kroz prozor, u trenu zamijenio neveliko drvo u blizini s grupom nešto udaljenijih većih stabala. Činilo se jednako po veličini, ali kako je u cjelini bilo razgovjetnije i oštrije ocrtano u pojedinostima, činilo mi se da nije u skladu. Bilo je to najobičnije narušavanje zakona prostorne perspektive, ali me u tom trenutku zapanjilo i gotovo prestravilo. Toliko se oslanjamo na pravilno djelovanje poznatih nam prirodnih zakona, da svako njihovo prividno poništavanje zapažamo kao ugrožavanje naše sigurnosti, predznak neke nepojmljive nesreće. Prividno ničim uzrokovano kretanje bilja i sporo, uporno približavanje pokretne fronte prema nama, sada je, bez ikakve

sumnje, djelovalo vrlo uznemirujući. Činilo se da se moj drug stvarno prestrašio, i jedva sam povjerovao svojim čulima kad ga ugledah kako iznenada prinosi pušku ramenu i ispaljuje oba naboja u pravcu uskomešanog klasja. Prije nego što se dim od pucnja razišao, začuh glasan bijesan krik — koji je veoma nalikovao na urlik kakve divlje životinje — a Morgan, bacivši pušku, skoči i poput munje odjuri s tog mjesta. U istom trenutku, silovito me obori na zemlju udar nečeg nevidljivog u onom dimu, koji se još nije bio razišao — kao da je s golemim zamahom na mene bila bačena neka mekana, a teškt stvar.

Prije nego što sam uspio ustati i dohvatiti pušku, koja mi je, izgleda, bila izbijena iz ruke, začuh kako moj prijatelj urliče, kao da je na samrtnim mukama, a s njegovim kricima bijahu pomiješani neki promukli, divlji zvuci, kakvi se obično mogu čuti za borbe pasa. Neizrecivo prestravljen, uspio sam se nekako podići na noge i pogledati u pravcu u kojem je Morgan pobjegao; neka me milostivo nebo poštedi još jednog takvog prizora! Nekih desetak metara dalje nalazio sa moj prijatelj, oboren na koljenu, glave iskrenute pod nemogućim kutem, gologlav. Njegova duga kosa bijaše sva raščupana, a cijelo tijelo silovito mu se treslo lijevo-desno i naprijed-natrag. Desna mu je ruka bila podignuta, i činilo se kao da više nema šake — bar je ja nisam uspio opaziti. Druga ruka bijaše nevidljiva. Kako mi sad pamćenje dočarava taj jezoviti i neobični prizor, povremeno sam mogao razaznati tek jedan dio njegova tijela; kao da je nečim bio djelomično zaklonjen — ne mogu to drugačije objasniti — a onda bi ga promjena položaja.opet pokazala u cijelosti.

Sve se ovo odigravalo u toku nekoliko sekundi, no za to je vrijeme Morgan zauzeo sve moguće stavove odlučnog rvača, savladanog većom težinom i snagom. Vidio sam samo njega, a ni on nije bio uvijek sasvim razgovijetna lika. Tokom svih ovih zbivanja njegovi uzvici i kletve čuli su se nejasno i nerazgovijetno, kao da prodiru kroz opnu košmarnih zvukova takvih bijesnih i pomamnih glasova kakve nikada nisam čuo, ni iz čovjekova, ni iz životinjskog grla. Samo sam jedan trenutak stajao tako paraliziran i neodlučan, a zatim bacih pušku i pojurih u pomoć svome prijatelju. U nekom bunilu vjerovao sam da je dobio nekakav napadaj ili neku vrst grčeva. Prije nego sam uspio stići do njega, već je ležao miran i bez glasa. Svi

zvuči prestadoše, ali u istom trenu, s osjećajem užasa koji čak ni ovi strašni događaji nisu izazvali, opet ugledah kako se ono tajanstveno kretanje divlje zobi prenosi od utabanog prostora oko oborenog čovjeka prema rubu šume. Tek pošto je stiglo do nje, bio sam u stanju da skrenem pogled i zagledam se u svog prijatelja. Bio je mrtav.

GLAVA III — I GOL ČOVJEK MOŽE BITI U DRONJCIMA

Istražitelj ustade sa stolice na kojoj je sjedio i stade pored mrtvog čovjeka. Zadignuvši jedan kraj, svukao je plahtu, otkrivajući cijelo tijelo koje bijaše potpuno nago i žuto, poput ilovače, pri svjetlosti svijeće. Prekrivale su ga mnogobrojne široke modro-crne masnice, očigledno uzrokovane udarcima i podlivenom krvlju. Činilo se kao da su grudi i bokovi izudarani maljem. Vidjele su se strašne razderotine a koža je bila iskidana na trake i krpice.
Istražitelj obiđe oko stola i razveza svileni rubac, koji je prolazio ispod brade i bio na tjemenu zavezan u čvor. Kada je rubac uklonjen, otkriveno je ono što je nekada bilo grlo. Izvjesni porotnici, koji su ustali kako bi bolje vidjeli, pokajaše se zbog svoje radoznalosti i okrenuše lica u stranu. Svjedok Harker odbaulja do otvorenog prozora i presavi se preko njega, savladan nesvjesticom i mučninom. Spustivši rubac na vrat mrtvog čovjeka, istražitelj ode u kut sobe i poče da s gomile krpa pokazuje jedan komad odjeće za drugim; svaki je za trenutak držao uzdignut, kako bi ga porotnici mogli bolje promotriti. Sve je bilo iskidano, s naslagama zgrušane krvi na sebi. Porotnici ne htjedoše pobliže razgledavati. Uistinu, oni su to već i ranije bili vidjeli; jedino im je Harkerov iskaz bio nov.
— Mislim da drugih dokaza nemamo — reče istražitelj porotnicima.
— Vaša dužnost već vam je ranije objašnjena. Ako nema nečeg što biste željeli pitati, možete izaći i razmotriti svoju odluku.
Diže se predsjednik porote — visok, bradat čovjek šezdesetih godina, u odjelu od grube tkanine.
— Istražitelju, želio bih postaviti jedno pitanje — reče on. — Iz koje je ludnice pobjegao taj vaš posljednji svjedok?
— Hakeru — ozbiljnim mirnim glasom upita isljednik — iz koje ste ludnice posljednji put utekli?

Harker je opet pocrvenio, ali ništa ne reče. Sedmorica porotnika ustadoše i svečanim korakom izađoše iz brvnare.
— Ako ste završili vrijeđanje — reče Harker, čim su on i istražitelj ostali nasamo s mrtvacem — pretpostavljam da mogu otići.
— Možete.
Harker krenu, ali zastade s rukom koja je već uhvatila kvaku. Profesionalna navika bila je jaka, jača od osjećaja nekakvog osobnog dostojanstva. On se okrenu i reče:
— Ona knjiga koju ste čitali, to je Morganov dnevnik, prepoznao sam ga. Čini se da vas je prilično zainteresirao; čitali ste ga i dok sam ja davao svoj iskaz. Mogu li ga pogledati? Javnost bi rado...
— Ta se knjiga ne odnosi na stvar koju sada ovdje rješavamo — odvrati istražitelj, spuštajući dnevnik u džep od kaputa. — Svi zapisi nastali su prije piščeve smrti.
Dok je Harker izlazio iz kuće, porota ponovo uđe i rasporedi se oko stola, na kome se, sada pokriveno, mrtvo tijelo oštro ocrtavalo pod bjelinom plahte. Predsjednik porote stade u blizini svijeće, iz džepa na prsima izvadi olovku i komad papira, i, s dosta muke, napisa presudu, koju potpisaše i svi ostali, uz dosta napora:
»Mi, porota, nalazimo da je pokojnika zadesila smrt od ruke planinskog lava, mada neki među nama misle da je u pitanju bolest i napadaji.«

GLAVA IV — OBJAŠNJENJE IZ GROBA

U dnevniku pokojnog Hugha Morgana postoje pojedini zanimljivi zapisi koji, kao svojevrsne sugestije, možda posjeduju izvjesnu znanstvenu vrijednost. Prilikom istrage nad njegovim mrtvim tijelom, njegov dnevnik nije uvršten u dokazni materijal. Istražiteljevo je mišljenje bilo da porotu ne treba suviše zbunjivati. Datum prvog navedenog zapisa ne može se utvrditi, jer je gornji dio stranice otrgnut; preostali dio ću navesti:
»... trčao bi u polukrug, glave stalno okrenute prema središtu, a onda bi se zaustavio u mjestu, lajući bijesno. Napokon je pobjegao u žbunje koliko su ga noge nosile. Isprva sam pomislio da je pobjesnio, no, po povratku kući, u njegovom ponašanju nisam zapazio drugih promjena osim onih koje su se, očito, mogle pripisati strahu od

kazne.
Može li pas da vidi nosom? Da li mirisi predaju nekom centru u mozgu slike bića koje ih ispušta?...
2. rujna — Promatrajući zvijezde na njihovu usponu iznad vrha grebena, istočno od kuće, prošle sam noći opazio kako iščezavaju postupno — slijeva nadesno. Svaka je bila zatamnjena samo trenutak, i samo nekoliko njih u isto vrijeme; međutim, sve zvijezde, duž cijelog grebena, koje su bile stupanj ili dva udaljene od vrha, bijahu redom zaklanjane, kao da je između mene i njih nešto prošlo, ali ja to nisam mogao vidjeti, a zvijezde nisu bile dovoljno velike da pokažu obrise nepoznate prilike. Do vraga! To mi se uopće ne dopada...«
Nedostaju zapisi za nekoliko tjedana jer su tri strane istrgnute iz dnevnika.
27. rujna — Opet je prilika bila u okolini — svakog dana nailazim na tragove njezine prisutnosti. Cijele prošle noći stražario sam u onom istom zaklonu, s puškom u ruci, nabijenom dvostrukim punjenjem krupne sačme. Kao i prije, ujutro sam pronašao svježe tragove šapa. A zakleo bih se da nisam spavao — zapravo, gotovo da nisam ni treptao od iščekivanja. To je strašno! Neizdrživo! Ako su ova zapanjujuća iskustva stvarnost, poludjet ću; ako su p'od mašte, znači da već jesam.
3. listopada — Neću da odem! Neće me otjerati odavde! Ne, ovo je moja kuća, moja zemlja. Bog mrzi kukavice...
5. listopada — Više ne mogu izdržati. Pozvao sam Harkera da sa mnom provede nekoliko tjedana. On je razuman čovjek. Na osnovi njegova ponašanja zaključit ću smatra li me ludim.
7. listopada — Našao sam rješenje tajne! Noćas mi je došlo, iznenada, kao nekim otkrovenjem. Kako je sve to jednostavno — kako užasavajuće jednostavno!
Postoje zvuci koje ne čujemo. Na oba kraja skale postoje note koje ne pokreću nijednu opnu tog nesavršenog instrumenta — ljudskog uha. One su ili suviše visoke ili odveć niske. Promatrao sam jato kosova koje je zaposjelo cijelu krošnju — nekoliko krošnji — i cvrkutalo iz sveg glasa. Iznenada — u trenutku — i u isto vrijeme, svi prhnuše u zrak i odletješe. Kako to? Nisu se mogli međusobno vidjeti, jer između njih bile su guste krošnje. Ni s jedne točke njihov

vođa nije mogao biti svima vidljiv u istom trenutku. Mora biti da je dat neki znak upozorenja ili zapovijesti, dovoljno visok i prodoran da nadvlada graju, no koji ja nisam čuo. Zapazio sam, također, istovremeno polijetanje i onda kada su svi tihi, i to ne samo kod kosova već i kod drugih ptica, recimo kod prepelica koje međusobno odijeljene širokim pojasima žbunja — ili se čak nalaze na suprotnim stranama nekog brda.

Pomorcima je poznato da skupine kitova koji se sunčaju ili igraju na površini oceana, međusobno kilometrima udaljene sa zemljinom zaobljenošću između sebe, ponekad zarone u istom trenu i nestanu u isti mah. Signal je dat — odveć nizak za uho mornara koji motri s vrha jarbola i uho njegovih drugova na palubi — no oni ipak osjećaju njegovo treperenje kroz trup broda, onako kao što bas orgulja pokreće kamen katedrala.

Ono što vrijedi za zvukove, vrijedi i za boje. Na svakom kraju Sunčeva spektra kemičar može zapaziti prisutnost integralnih boja sastava svjetla koje nismo u mogućnosti razaznati. Ljudsko je oko nesavršen instrument; njegov je domet svega nekoliko oktava stvarne »kromatske« skale. Ja nisani lud — postoje boje koje ne vidimo. A Prokletinja je upravo takve boje!«

Murray Leinster: Drugo sada

The Other Now

Preveo Zoran Milović

Bila je to očigledna besmislica. Da je Jimmy Patterson rekao bilo kome drugome, a ne Haynesu, razboriti ljudi u bijelim odijelima odveli bi ga liječniku, a psihijatrijski tretman, bez ikakve sumnje, bio bi uspješan. Ozdravio bi i zdrav razum ponovo bi ovladao njime, ali bi vjerojatno od toga i umro. Za sve one koji su voljeli Jimmyja i Jane, ovaj je tok događaja bio i najbolji mogući. Činjenice su očigledno nevjerojatne i sasvim sigurno nemoguće, ali u isto vrijeme i sasvim zadovoljavajuće i, po svojoj unutrašnjoj logici, ispravne. Haynesu bi ipak bilo veoma drago kada bi uspio saznati zašto se sve to dogodilo samo Jimmyju i Jani, a ne i nekom drugom. Mora da postoji neki osobiti razlog, ali ne postoji ni najmanji trag koji bi mogao dovesti do prave istine.

Sve je počelo tri mjeseca nakon toga što je Jane poginula u onoj čudnoj automobilskoj nesreći. Jimmy je njezinu smrt primio vrlo teško. Ova je noć izgledala kao i sve prethodne. Došao je kući kao i obično, i grlo mu se steglo, kao i obično, dok je prilazio vratima. Još je bilo tako nevjerojatno pomisliti kako ga Jane neće dočekati, ni sada, ni ikada više.

Bol u grlu, za koji se nadao da će uskoro nestati, ove je noći bio posebno jak, pa je u očaju pomislio hoće li moći spavati i, ako mu to pođe za rukom, hoće li sanjati. Ponekad je sanjao Jane, i bio je tako sretan, sve dok se ne bi probudio sa spoznajom da je nema i željom da se ubije. Ali večeras ta želju nije osjetio. Bar još nije.

Kao što je kasnije objasnio Haynesu, jednostavno je gurnuo ključ u bravu, otvorio vrata i zakoraknuo. Ali umjesto da uđe, lupio je glavom u vrata, nesabrano ponovo stavio ključ u bravu, otvorio vrata

i pošao unutra...
Da, upravo se to bilo dogodilo. Već je gotovo ušao kad je postao svjestan što se zbilo. Tupo ih je pogledao, no vrata su izgledala savršeno normalno. Zatvorio ih je, i u njemu je počeo rasti neki čudan osjećaj. Pokušao je doći do razumnog zaključka, ali mu nije uspijevalo.
Osjetio je lagani nalet propuha, okrenuo se i ugledao vrata. Bila su širom otvorena. Morao ih je ponovo zatvoriti.
To je bilo sve po čemu se ta noć razlikovala od prijašnjih. Nije bilo nikakva objašnjenja zašto se to dogodilo, ili, bolje reći, zašto je sve to počelo, baš te noći, a ne neke druge. Pošao je u krevet, dok su mu živci bili napeti i nemirni. Bio je uvjeren da je dva puta otvorio vrata. Ista vrata. Bio je uvjeren i da ih je dvaput morao zatvoriti, čuo je već za takve stvari, kada si uvjeren da si neku stvar već jednom napravio. Čudna, ali, bez sumnje, i svakidašnja stvar.
Spavao je, sva sreća, bez snova. Idućeg jutra probudio se sav napet. Prisiljavao se da svako jutro napravi isto: prije no što bi otvorio oči pomislio bi da Jane nije više pored njega. To je bilo. potrebno. Da je to zaboravio i okrenuo se, ugledao prazninu pored sebe, bol što bi ga obuzela zbog činjenice da je živ, dok Jane više nije, bila bi neizdrživa.
* * *
I ovog jutra ležao je neko vrijeme zatvorenih očiju, ali je razmišljao o onom čudnom događaju s vratima. Između dva otvaranja udario je glavom u vrata. Dakle, nije moglo biti ni govora o iluziji ponavljanja. Pošto je vrata zatvorio, i počeo razmišljati o tom čudu s otvaranjem, shvatio je da ili ponovo mora zatvoriti, što mu je samo potvrđivalo da nije riječ o hiru iscrpljena uma. Izgledalo je kao varka, ali se dobro sjećao kako se sve to dogodilo točno na taj način, bez obzira na to je li takvo nešto moguće.
Zijevajući, izišao je van, otišao u restoran na doručak, a zatim se odvezao na posao. Rad je bio divna stvar. Dok je radio, morao je razmišljati o tome što radi. Glavni problem pojavio bi se u onim trenucima kada bi se pojavilo ili dogodilo nešto što bi oduševilo Jane. Svaki bi se put podsjećao kako nema nikakve svrhe zapamtiti nešto da bi joj to kasnije rekao. Jane je bila mrtva.
Danas je dobar dio dana proveo razmišljajući o vratima, ali kada se

vratio kući postao je svjestan da će noć koja je bila pred njim, biti mučna i teška. Znao je da neće moći zaspati, a zaborav i smrt činit će mu se beskrajno primamljivim. Bol koji je donosila istina da si živ, a da Jane nije, bila je tako stravično teška i duboka, i činilo mu se da će tako biti sve dok bude živ. Ova će noć doista biti strašno teška.
Otvorio je vrata i krenuo unutra, ali već idućeg trenutka glava mu je udarila u nešto. Za trenutak je zastao, a onda krenuo rukom prema bravi. Ali vrata su bila otvorena. Gurnuo ih je. Ispred nije bilo ništa u što bi mogao udariti. A opet, glava ga je prilično boljela na mjestu gdje je udario u vrata koja uopće nisu bila zatvorena.
Nije bilo ništa što je mogao učiniti, i ušao je unutra, skinuo kaput i umorno se svalio u naslonjač. Napunio je lulu i, mračnih misli, suočio se s noći koja je bila pred njim. Znao je da će ova biti jedna od najgorih. Zapalio je šibicu i povukao nekoliko dimova, raspaljujući lulu, a zatim je spustio šibicu u pepeljaru. U istom trenu ugledao je u pepeljari opuške cigareta. Janeine cigarete. Nedavno popušene.
Dodirnu ih rukama. Bile su stvarne. Idućeg trenutka ispuni ga uzavreli bijes. Možda je spremačica bila tako neoprostivo drska da puši Janeine cigarete. Bijesno je skočio na noge i jurnuo kućom, tražeći nove znakove njezine drskosti. Nije pronašao nijedan. Dok je u njemu sve kipjelo, polako se vratio i sjeo u naslonjač. Pepeljara je bila prazna. A u kući nije bilo nikoga tko bi je mogao isprazniti. Osim njega, naravno.
Bilo je logično da se zapita da li je još normalan, a kada je to i učinio, na licu mu se pojavio mračan smiješak. Neobični događaji, koji se stalno ponavljaju, mogu predstavljati jedan od načina borbe protiv duboko depresivnih raspoloženja. Svaki put kada bi te neobičnosti pokušao riješiti razumnim razmišljanjima, zaključio bi da se ne može raditi ni o čemu drugom već samo o varkama.
No i dalje je nastavio odlučno razmišljati o tom problemu. U toku dana rad je bio prava blagodat. Ponekad je uspijevao cijelo pola sata zaboraviti na to da je Jane mrtva. Sada se prihvatio razmišljanja o tome da li je poludio ili je ipak zdrav. Ustade i krenu prema stolu u kojem je Jane držala bilježnice i račune o kućanskim troškovima. Stavit će sve to na papir i razmotriti korak po korak, uzimajući u obzir svako za i svako protiv.

* * *

Na stolu je ležao Janein dnevnik, s olovkom utaknutom između dvije stranice. Podiže ga i osjeti kako ga prelama trzaj strave. Jednoga će ga dana možda pročitati — tu apsurdnu kroniku koju mu Jane nikada nije ponudila da pnočita — ali sada ne može. Ne sada!

U tom trenutku pogodi ga misao da se dnevnik ne bi smio nalaziti na stolu. Ruke mu se trznuše i dnevnik pade, rasklopivši se. Ugleda Janein uglast rukopis i ta ga slika tako grozno zaboli. Žurno ga zatvori, ali bol ostade. No ipak, iako je hitro zaklopio korice, datum s ruba otvorene stranice usjekao mu se u pamćenje.

Nekoliko je minuta sjedio, miran, dok mu je svaki živac bio napet poput strune.

Prošlo je dugo vremena prije no što je ponovo otvorio knjigu, ali sada je već imao savršeno razumno objašnjenje. Mora da se Jane nije ograničavala time da sve zapisuje na stranice s točno određenim datumom. Kada je htjela dopisati nešto, tada je jednostavno uzela stranicu, bez obzira na datum.

Naravno!

Jimmy nestrpljivim prstima otvori posljednju ispisanu stranicu, na kajoj je bila olovka. Radio je to kretnjama čovjeka sigurnog u svoje objašnjenje. Datum koji je zapazio bio je današnji. Cijela je strana bila ispisana. Vidjelo se da je pisano nedavno. Bio je to Janein rukopis.

»Bila sam na groblju«, pisalo je. »Bilo je grozno. Od nesreće je prošlo tri mjeseca, a nije mi nimalo lakše. Osjećam duboko neprijateljstvo i mržnju prema šansi. Ona mi više uopće ne nalikuje na apstrakciju. Upravo je šansa bila ono što je ubilo Jimmyja. Umjesto njega, mogla sam poginuti ja. Ili nijedno od nas. Želim...«

Nekoliko trenutaka Jimmyju se činilo da će poludjeti. Kada se uspio sabrati zagledao se u prazan stol. Nije bilo nikakve knjige. Među prstima nije držao nikakvu olovku. Sjećao se da je u očaju uzeo olovku i ispod Janeina teksta napisao »Jane, gdje si? Ja nisam mrtav! Mislio sam da si TI poginula! Zaboga, GDJE SI?« Još se sjećao svog neurednog rukopisa ispod Janeinih riječi.

Ali bilo je sasvim jasno da se ništa slično ne može dogoditi. Bila je to varka.

Ova je noć bila osobito loša, ali, začudo, ne toliko kao neke prijašnje.

Osjećao je stravu koju osjeća svaki normalan čovjek suočen s ludilom, a opet to nije bilo, ako se tako može reći, normalno ludilo. Lud čovjek uvijek ima objašnjenje za neobičnosti, koje su mu se dogodile. Jimmyju ništa nije bilo jasno. Zabilježio je to.
Sljedećeg jutra kupio je mali foto-aparat i opremu za osvjetljavanje, i pažljivo zapamtio kako će ga upotrijebiti. Ova će stvar bar nešto razjasniti. .
Te večeri, kad je dolazio kući, foto-aparat bio je spreman. Otključao je vrata i otvorio ih. Pružio je ruku i napipao vrata koja su još bila zatvorena.
Koraknuo je unatrag i hitro povukao okidač. Fleš žestoko bijesnu zasljepljujući ga. Kada je ponovo ispružio ruku, vrata su bila otvoreha. Ušao je u dnevnu sobu. Ovaj put nije morao još jednom otključavati i otvarati vrata.
Dok je premotavao film i stavljao novu žaruljicu, pogledao je prema stolu. Bio je prazan, točno onakav kakvim ga je ujutro ostavio. Objesio je kaput i sjeo u naslonjač, sav napet. Zapalio je lulu. Tresao je pepeo u pepeljaru i ugledao opuške cigareta.
Uzdrhta. Pušio je, pažljivo pazeći da ne pogleda na stol. Tek kada je istresao i drugu lulu pepela dopustio je sebi da pogleda prema mjestu gdje se jučer nalazio Janein dnevnik.
Ponovo je bio tamo. Otvoren. Na njemu je bilo položeno ravnalo kako se stranice ne bi zaklopile.
Nije osjećao nikakav strah, ali ni nadu. Nije postojao ni jedan razuman razlog zbog čega bi se sve ovo trebalo događati baš njemu. Dok je prelazio preko sobe, prilazeći stolu, osjećao se mračno i očajno. Ugledao je jučerašnji datum i svoj histerični rukopis. Ispod njega bilo je još nešto napisano.
Janein rukopis.
»Ljubavi, možda sam poludjela. Čini mi se kao da si mi pisao, kao da si živ. Možda sam luda što ti odgovaram. Ali, molim te, ljubavi, ako si živ, negdje, nekako...«
Na tom se mjestu nazirala mrlja, očigledno od sasušenih suza. Ostale su riječi bile uplašene, nježne, i isto tako očajničke kao i Jimmyjeve. Sav uzdrhtao, dok su mu se prsti tresli, napisao joj je odgovor, a zatim je namjestio foto-aparat i pritisnuo okidač.
Kada su mu se oči oporavile od bljeska, na stolu više ništa nije bilo.

Cijele noći nije mogao spavati, a idućeg dana nije išao na posao. Otišao je do fotografa i platio astronomsku cijenu da mu se razvije film i odmah povećaju fotografije. Dobio je dvije fotografije, vrlo oštre, i na njima se mogao zapaziti svaki detalj. Prva je izgledala poput trik-slike: vidjela su se vrata, i to dva puta, prvo otvorena, a zatim zatvorena. Na drugoj je bila slika otvorene knjige. Mogla se pročitati svaka riječ poruke. Bilo je neshvatljivo kako je moguće da uopće postoje te dvije fotografije.
Nekoliko sati Jimmy je lutao besposleno naokolo, s vremena na vrijeme pogledajući fotografije. S fotografijama, ili bez njih, ova je stvar bila besmislena. Činjenice su se protivile zdravom razumu. Bit će da je samo zamislio kako vidi te fotografije. Ovako ili onako, postojao je brz način da se provjeri stvar s fotografijama.
Pošao je Haynesu, svom dugogodišnjem prijatelju, koji je s vremena na vrijeme bio i odvjetnik. Kažemo, s vremena na vrijeme, zato što je imao mnoštvo hobija koji nisu imali osobito duboke veze s pravom.
— Haynes — rekao mu je Jimmy tihim glasom, kad je stigao do njega — želim da pogledaš dvije slike i da mi kažeš da li vidiš ono što ja vidim. Bit će da sam sasvim sišao s uma.
Pružio je fotografiju vrata. Jimmyju je to izgledalo kao dvoja vrata, pod pravim kutom, u istom okviru i ovješena o iste šarke.
— Nisam znao da se baviš trik fotografijom — rekao je Haynes pogledavši sliku. — Uzeo je povećalo i počeo je detaljno proučavati.
— Besmislen, ali savršeno obavljen posao. Prekrio si pola filma i eksponirao ga sa zatvorenim vratima, a onda si eksponirao drugu polovinu, ovaj put s otvorenim. Svejedno, prilično pipkav posao da se sve namjesti kako treba. Imao si dobar stativ.
— Kameru sam držao u ruci — reče Jimmy svladavajući se.
— To je nemoguće, Jimmy — odvrati Haynes. — Nemoj mene vući za nos.
— Pokušavam da ne obmanem samoga sebe — reče Jimmy. Bio je potpuno blijed. Pruži drugu povećanu fotografiju i upita: — Što vidiš na ovoj?
Haynes pogleda i poskoči, zapanjen. Čitao je riječi iz dnevnika koji uopće nije bio pred foto-aparatom, a zatim pogleda Jimmyja, s jasnom nevjericom u očima.
— Imaš li kakvo objašnjenje? — upita Jimmy. Proguta i doda — Ja...

ja nemam nikakvo.
Ispričao je sve što se do tada dogodilo, tupo, i ne pokušavajući da bilo kako razjasni stvari. Haynes ga je gledao otvorenih usta i zapanjena pogleda. Kao što je već rečeno, on je imao bezbroj različitih hobija, a među njima i bavljenje četvrtom dimenzijom i takvim sličnim ezoteričnim idejama. Bilo je zabavno govoriti drugima autoritativno o takvim stvarima, no imao je dosta .zdravog razuma, što je najbolje dokazivala raznovrsna i neobična odvjetnička karijera.
— Pa, Jimmy, ako hoćeš da budem iskren... znaš, imao sam jednom jednu klijenticu — progovori Haynes blagim glasom. — Optužila je nekog tipa da ju je izmlatio. Bila je vrlo patetična i sasvim iskrena. Stvarno je vjerovala u sve to. No, njezina je vlastita porodica priznala da se sama izranila, a i liječnici su zaključili kako je ona te trenutke kasnije nesvjesno potisnula iz pamćenja.
— Želiš reći — odvrati Jimmy sabranim glasom — da sam sve to sam napravio, a nakon toga sve zaboravio. Haynes, mislim da ovaj put nemaš pravo. Znaš i sam što bi to značilo, ako si u pravu.
Haynes je oklijevao nekoliko trenutaka. Ponovo je počeo, razgledati fotografije, posebno onu koja je izgledala kao trik-slika.
— Zapanjujući savršeno fiksiranje — promrmlja nesigurnim glasom. — Nikako ne mogu pronaći mjesto na kojem se sastaju te dvije ekspozicije. Neki bi ljudi ovo možda i uspjeli napraviti, a postoji i sasvim zgodno teoretsko objašnjenje. Jedini je problem u tome da je nešto ovakvo jednostavno nemoguće.
Jimmy je čekao.
— Ta nesreća, u kojoj je Jane poginula, nastavi zastajkujući Haynes — Bili ste u svojim kolima, iza kamiona koji je prevozio čelične poluge. Jedna je virila otraga, s privezanom crvenom zastavicom. Kamion je imao zračne kočnice, i vozač ih je uključio pošto je naišao na dio vlažnog asfalta. Kamion je naglo zakočio i stao. Prikočio si, ali kola su se zanijela i počela klizati. Ali, to je besmisleno, Jimmy!
— Samo nastavi — odvrati Jimmy, blijed poput krpe, bez kapi krvi u licu.
— Ti... zabio si se u kamion, a kola su ti bila malo nakoso, zbog klizanja. Poluga je probila vjetrobran. Mogla je pogoditi i tebe. Mogla je oboje promašiti. Stvar šanse... dogodilo se da je pogodila

Jane.
— I ubila je — doda Jimmy tihim glasom. — Da. Ali mogla je pogoditi i mene. Ono u njezinu dnevniku napisano je kao da sam poginuo ja. Jesi li to zapazio?
U Haynesovu uredu zavladala je tišina. Svijet s one strane prozora bio je potpuno prozaičan, sasvim svakidašnji i normalan. Haynes se nemirno pomicao na stolici..
— Čini mi se — reče ne odviše uvjereno — da si napravio isto što i onaj moj klijent. Svi si to sam napisao, a onda zaboravio. Jesi li već bio kod liječnika?
— Poći ću — reče Jimmy. — Ali, molim te reci mi, kako sve ovo tebi izgleda, ovo moje ludilo.
— Pa, reći ću ti nešto — reče Haynes. — Stvar još nije prihvaćena kao prava znanost. Svi, ili gotovo svi, smatraju je prijevarom i opsjenom. No, bilo je o tom pitanju nekih razmišljanja... — Napravi grimasu. — Prvo što je važno reći jest da je Janeina smrt čista slučajnost, stvar šanse. Isto se tako moglo dogoditi da si umjesto nje poginuo ti, ili nijedno od vas. Da si poginuo ti...
— Jane bi — nastavi Jimmy — živjela u našoj kući sama, i bilo bi sasvim moguće da napiše ono što sam pročitao u njezinu dnevniku.
— Da — složio se nevoljko Haynes. — Ne bih ti ovo trebao govoriti, ali... postoji mnoštvo mogućih budućnosti. Mi u ovom trenutku ne možemo znati koja će od njih biti budućnost našeg života. Nitko, osim fatalista, ne može zanijekati ovu istinu. Kada se današnji dan nalazio u budućnosti, postojalo je mnogo današnjih dana, i svaki je bio jednako moguć. Sadašnji trenutak, ovo »sada«, samo je jedan od mnogobrojnih »sada« koji su se isto tako mogli dogoditi. Iz toga je izveden zaključak... ali, ponovo te upozoravam, to nije prihvaćena znanost, već čisto šarlatanstvo... da bi moglo postojati više aktualnih sadašnjih trenutaka. U trenutku prije nego što je poluga udarila, postojale su tri moguće budućnosti. Jedna, u kojoj ni ti ni ona niste pogođeni, druga, u kojoj si pogođen ti, i treća...— Zbunjeno zastade, a zatim nastavi: — U ovom bi slučaju neki ljudi rekli kako mi, zapravo, možemo znati da je sadašnjost u kojoj je Jane poginula jedina sadašnjost. I ostale sadašnjosti mogle su se dogoditi, a možda su se i dogodile.
Jimmy kimnu glavom.

— Ako je to što si rekao točno — reče zamišljenim, zanesenim glasom — tada se Jane nalazi u sadašnjem trenutku, u »sadašnjosti« u kojoj sam ja poginuo. Isto onako kao što sam ja u sadašnjosti u kojoj je poginula ona. Je li tako?
Haynes slegnu ramenima.
Jimmy se zamisli i reče mračno:
— Hvala ti. Čudna stvar, zar ne?
Uze fotografije i zamišljen iziđe.
Haynes je bio jedini koji je znao za cijelu stvar, i bio je nemalo zabrinut. No nije lako reći za nekoga da je mentalno obolio, kada nema nikakvih mogućnosti da ga se liječi jer ni za koga nije opasan. Imao je dosta muka dok je otkrio kako se Jimmy po danu vlada sasvim normalno, kako radi kao i obično i govori potpuno razumno. Haynes je sumnjao u to kako se neobične stvari zbivaju samo navečer, i noću, kada se Jimmy vraća kući. Ponekad je samoga sebe zatjecao u mislima koje su mu kazivale kako bi ono nemoguće moglo biti baš i ono istinito, jer su one fotografije bile izvanredno savršeno napravljene. Ali na kraju bi uvijek zaključivao kako se sve suviše protivi zdravom razumu. Najzad, nije bilo nikakva logičnog razloga zbog čega bi se sve ovo moralo događati upravo Jimmyju.
* * *
Cijeli tjedan nakon Haynesova pseudoznanstvenog objašnjenja, Jimmy je bio sretan i dobro raspoložen. Više nije bilo potrebe da se stalno podsjeća na to kako je Jane mrtva. Imao je dokaze da to nije istina. Pisala mu je u dnevniku koji bi svaki dan nalazio na stolu, a on bi pročitao poruku i odgovarao joj. Čitav tjedan bili su sretni zbog jednostavne činjenice da su sposobni međusobno komunicirati.
Drugi tjedan nije bio tako dobar. Bilo je divno znati da je Jane živa, ali nije bilo odviše ugodno spoznati beznadnu odvojenost od nje. Nema svrhe svemiru u kojem svom voljenom ili svojoj voljenoj možeš samo pisati ljubavna pisma, dok ste razdvojeni različitim sadašnjostima. No, i Jimmy i Jane skrivali su jedno od drugoga ovu novu beznadnost.
Prije nego je sve bilo gotovo, Jimmy je cijelu situaciju pažljivo objasnio prijatelju. Bojali su se da bi sve moglo propasti, jer, iako su im pisma bila nježna i vrlo iskrena, u posljednje se vrijeme mogla nazreti nervoza, sumnje, pa čak i nagovještaj svađa...

Nakon otprilike dva tjedna, Jimmy i Haynes slučajno su se susreli na ulici. Jimmy je sada izgledao mnogo bolje, no još je bio prilično napet. Mada ga je srdačno pozdravio, Haynes se ipak osjećao malo neugodno.
Nakon nekoliko trenutaka upita: — Hm... Jimmy. Ona stvar o kojoj smo nedavno razgovarali... one fotografije...
— Da. Imao si pravo — odvrati Jimmy površno. — Jane se slaže s tobom. Postoji više od jedne sadašnjosti. U sadašnjosti u kojoj sam ja živ, Jane je mrtva. U sadašnjosti u kojoj je ona živa, mrtav sam ja.
U Haynesu se pojavi strepnja.
— Hoćeš li mi, molim te, dati da još malo pogledam one fotografije? — upita. — Takve trik-slike jednostavno ne mogu biti savršene! Želio bih da ih još malo povećam. Mogu li?
— Dat ću ti film — odvrati Jimmy. — Više mi nije potreban.
Haynes je oklijevao. Jimmy mu je ispričao sve što se dogodilo u protekla dva tjedna, govoreći kao da je riječ o najnormalnijim stvarima. Ali ni on nije imao pojma zbog čega i kako je sve to počelo. Haynes je nervozno stiskao ruke.
— Ali, to ne može biti! — progovori očajnički. — Ti mora da si poludio, Jimmy!
Da je doista sumnjao u to da mu je prijatelj stvarno poludio, nikada mu to ne bi rekao.
Jimmy kimnu glavom i nastavi:
— Usput da kažem, Jane mi je nešto napisala. Jesi li preksinoć zamalo imao prometnu nesreću? Netko se zamalo zaletio u tebe na cesti Saw Mili?
— Bio sam u zavoju kad su se na mooj strani ceste pojavila nekakva kola —odgovori Haynes sav blijed. Obojica smo oštro skrenuli. Okrznuo mi je branik i zamalo sam izletio s ceste. Odjurio je dalje. Nije se zaustavo niti da pogleda jesam li sletio s ceste i ubio se. Da sam samo pola metra bio bliže zavoju, kada je izletio preda me...
— Tamo gdje je Jane — reče Jimmy — bio si ti. Baš nekih pola metra bliže rubu. Sudar je bio strašan. U drugim je kolima bio Tony Shields. Poginuo je, tamo gdje je Jane.
Haynes ovlaži usne i upita nesigurnim glasom nešto besmisleno, no ipak to prevali preko jezika:
— A što je bilo sa mnom?

— U Janelnoj sadašnjosti — odgovori Jimmy — ti si u bolnici.
Haynes nervozno prokune. Nije postojao apsolutno nikakav način da Jimmy sazna za ono što se dogodilo preksinoć. Nije to nikome spomenuo. Čak nije imao blage veze tko se mogao nalaziti u drugim kolima.
— Ne vjerujem u to! — uzviknu, i nastavi molećivo: — Jimmy, to nije istina, zar ne? Do vraga, kako si mogao saznati sve to?
Jimmy slegnu ramenima.
— Znaš, Jane i ja... mnogo značimo jedno drugom. — Ono što je slijedilo bilo je tako očito, i on se blago nasmiješio: — Čista šansa, vjerojatnost, osvojila nas je. Ono što osjećamo jedno prema drugom zbližilo nas je i u ovakvoj situaciji. Znaš kada govore kako dvije osobe postaju jedno. Kada bi nešto takvo bilo moguće, Jane i ja bismo bili jedno. Napokon, možda je o svemu tome, o njezinoj smrti, odlučivao neki sićušni kamenčić, ili možda kap vode. To je tako malo. I tako, čini mi se, kada te tako malo odvaja od nekog, a tako neizmjerno mnogo povezuje s njim... pa... ponekad prepreka postaje sve tanja i tanja. U sadašnjosti u kojoj je ona živa, ona ostavlja vrata kuće zatvorenim. U mojoj sadašnjosti ja ta ista vrata otvaram. Ponekad moram otvoriti vrata dvaput, onda kada ih je i ona zaključala. To je sve.
Haynes nije rekao ni riječ, no ono što je namjeravao upitati bilo je tako očigledno.
— Nadamo se — odgovori Jimmy. — Grozno je kad si ovako odvojen, ali... čudo se sve više proširuje. Nadamo se. Dnevnik joj je ponekad u njezinoj, a ponekad u mojoj sadašnjosti. Opušci cigareta također. Možda... — tek u tom trenutku pokazao je osjećaje. Govorio je teško, kao da su mu usta suha. — Kad bih se samo za trenutak mogao naći u njezinoj sadašnjosti, ili ona u mojoj, pa makar samo za djelić sekunde, ni svi vragovi pakla ne bi nas više mogli razdvojiti! Nadamo se...
Sve je to bilo ludilo. Zapravo, bio je to već treći tjedan ludila, mislio je Haynes. Jimmy je sasvim smireno i razumno govorio o Janeinu dnevniku, o tome kako ga svake noći nalazi na stolu, s pismom za njega, o tome kako joj on odgovara. Potpuno mirnim glasom govorio mu je kako izgleda da barijera između njih postaje sve tanja. Svaki put kada bi pošao leći, ugledao bi bar još jedan opušak njezine

cigarete u pepeljari.
Doista su bili vrlo blizu jedno drugom. Razdvajala ih je samo sićušna razlika između onoga što jest i onoga šio je moglo biti. Razlika je, s jedne strane, bila u malenoj kapi vode ili kamenčiću. S druge strane, bila je to razlika između života i smrti. Ali, nadali su se. Uvjeravali bi sami sebe kako barijera među njima postaje sve tanja i tanja. Jimmyju se čak jednom učinilo da su se dodirnuli rukama, ali nije bio siguran u to. Još je imao dovoljno zdravog razuma da posumnja. O svemu je tome govorio kao o potpuno normalnim stvarima, glasno razmišljajući o tome što bi moglo biti uzrok svih ovih zbivanja...
A onda, jedne noći, Haynes je telefonirao. Javio se Jimmy. Glas mu je bio nervozan i nestrpljiv.
— Jimmy! — viknuo je Heynes histeričnim glasom. — Mislim da sam i ja poludio! Sjećaš li se, rekao si mi da je u onim kolima, s kojima sam se zamalo sudario, bio Tony Shields?
— Sjećam se — odvrati Jimmy blagim glasom. — O čemu je riječ?
— Stvar mi nije dala mira — govorio je grozničavo Haynes. — Rekao si mi da je poginuo — u onoj drugoj sadašnjosti. Ali, do vraga, nikome nisam ni riječi rekao o toj nezgodi. I... i tek sam sada skupio snagu i telefonirao mu. Znaš to je stvarno bio Tony Shields! Grozno se uplašio kad sam mu sve ispričao. Mora da sam ga pošteno prepao — sad će mi bar platiti za branik! Nisam mu rekao da je poginuo u onoj drugoj sadašnjosti.
Jimmy je šutio. Izgledalo je kao da ga se sve to nije odviše dojmilo.
— Dolazim! — promrmlja Haynes drhtavim glasom. — Moram razgovarati s tobom!
— Ne dolazi — odvrati Jimmy. — Jane i ja prilično smo blizu jedno drugom, Opet smo se uspjeli dodirnuti. Nadamo se. Barijera postaje sve tanja. Nadamo se da ćemo je uskoro probiti.
— Ali, to je nemoguće! — vikao je Havnes, protestirajući, šokiran nevjerojatnim posljedicama koje bi moglo imati nešto tako besmisleno. — To... to se ne može dogoditi! Što će se dogoditi ako se ti pojaviš u njezinoj sadašnjosti, ili... ako se ona pojavi ovdje?
— Ne znam — odvrati Jimmy. — Ali, nije ni bitno. Važno je samo to da ćemo napokon biti zajedno.
— Poludio si! Ne smiješ...
— Zbogom — reče Jimmy blagim glasom. — Nadam se, Haynes.

Nešto se mora dogoditi. Mora!
Iznenada zašuti. U sobi, iza njega, začu se neka čudna buka.
I Hayneš ju je čuo. Samo dvije riječi, gotovo nečujno tihe, preko telefona, ali bi se mogao zakleti da je to bio Janein glas, drhtav od neizmjerne sreće. Dvije riječi za koje se Haynesu učinilo da ih je čuo bile su: »Jimmy! Dragi!«
Idućeg trenutka telefon je pao na pod i više se ništa nije čulo.
Drhtavim prstima ponovo je okrenuo Jimmyjev broj, ali se nitko nije javio.
* * *

Cijele te noći Haynes je bio budan. Sjedio je u krevetu i buncao.
Ujutro je ponovo pokušao telefonirati, ali se ni tada nitko nije javio.
Telefonirao je i u Jimmyjev ured, a kada ga ni tamo nije uspio pronaći, pozvao je policiju. Objasnio im ja da je Jimmy već gotovo četiri mjeseca, od smrti svoje žene, u vrlo teškom, depresivnom raspoloženju.
Na kraju je policija provalila u kuću. Morali su provaliti jer su sva vrata i svi prozori bili pažljivo i čvrsto zabravljeni iznutra, kao da se Jimmy pokušao što bolje osigurati da ih nitko neće ometati kad se napokon ponovo nađu zajedno. Ali Jimmyja uopće nije bilo u kući, a nije mu bilo nikakva traga. Kao da je iznenada ispario u zrak.
Na kraju su počeli tražiti u ribnjaku i na sličnim mjestima, ali nisu našli ništa što bi im poslužilo kao putokaz pri traženju njegova tijela. Nitko ga više nikada nije vidio. Ragistrirano je da je Jimmy jednostavno napustio grad, i svi su u to povjerovali.
Haynesa je najviše mučilo to što mu je Jimmy rekao s kime se ono zamalo sudario na cesti Saw Mili, a kasnije se pokazalo da je imao pravo. To je bilo osobito teško podnijeti. Osim toga, tu je bila i ona fotografija s dvostrukom ekspozicijom, ona na kojoj su vrata Jimmyjeve. kuće. Bila je savršena, najbolja trik-fotografija koju je ikada vidio. Ali, ako se sve to doista i dogodilo, još je ostajalo pitanje zbog čega se to dogodilo baš njima, a ne i nekom drugom? Kakvi su čudni mehanizmi bili u to uključeni? Kako i zbog čega je sve to uopće počelo? Zašto, su se te čudne stvari dogodile baš tada, baš na tom mjestu, baš Jimmyju i Janei, i to na takav osobiti način? I da li se uopće išta dogodilo?

Sada, nakon Jimmyjeva neobjašnjiva nestanka, Haynes je zaželio da s njim još jednom razgovara — razumno, na miru, bez straha i bez histerije, bez svih tih zastrašujućih čudesa.
On je natuknuo Jimmyju, a ovaj je prihvatio (zar ne?) mogućnost postojanja drugih »sada«. No, ako je to prihvatio, onda je vjerojatno prihvatio i ono ostalo. U jednoj, ovoj, sadašnjosti, Jane je bila mrtva. U drugoj, mrtav je bio Jimmy. Barijera je probijena upravo između ovih dviju sadašnjosti...
Kad bi samo mogao razgovarati s Jimmyjem o svemu tome!
Uz ove dvije, postojala je također i sadašnjost u kojoj su oboje bili mrtvi, i sadašnjost u kojoj su oboje bili živi! A ako su tako očajnički željeli da budu zajedno... u kojoj su se od te dviju sadašnjosti našli?
To su bile stvari za čije bi rješenje Haynes bio spreman dati sve što ima, ali znao je da će biti najpametniji bude li držao jezik za zubima. Inače, lako bi se moglo dogoditi da dođu razumni ljudi u bijelim ogrtačima i odvedu ga na liječenje. Isto kao što se to moglo dogoditi i Jimmyju.
Jedino u što je bio do kraja siguran bilo je da je sve to sasvim nemoguće. Ali, za nekoga tko je volio Jimmyja i Jane, bez obzira na to koja je barijera probijena, bila je to sasvim zadovoljavajuća nemogućnost, isto kao i za njih same.
* * *
Haynesova su kola uskoro bila popravljena. Bez problema je mogao otići do groblja. Iz nekog čudnog razloga nikada to nije učinio.

Norman L. Macht: Način života

A Way of Life

Prevela Ingrid Jurela

Začuo je korake na stepenicama, kucanje na vratima stana ispod njegovog, zatim glasove na hodniku. Malo je odškrinuo vrata da bi sam sebi potvrdio ono što je mislio da se događa.
—... Ured za negativne stavove. Zanima nas vaše zdravlje.
Zatvorio je vrata. Razgovor neće trajati duže od desetak minuta. Onda će doći do njegovih vrata. Sjedne, duboko udahne i glasno izdahne.
Deset minuta za bijeg. Prošli put mu je trebalo manje od pet minuta da zbriše iz stana u kojem je živio. Ili, bolje reći, postojao. Sad se osjećao umornim, teškim i nepokretnim za kretanje. Sjedio je, svjestan sve kraćeg vremena.
Vjerojatno su još neki pred zgradom. Neki, prezirno će u sebi. Ne neki, nego roboti. Stvari. Ali, to je bila samo isprika da se ne pomakne, da se ne napregne. Za samo nekoliko trenutaka mogao bi biti na krovu kuće i pobjeći preko krovova obližnjih zgrada. Još prije no što je unajmio taj stan, razgledao je okolicu i isplanirao sistem bijega. Točno je znao kojim putem treba da krene i mogao je to izvesti i noću i danju, bez teškoća.
Nakon dvadeset godina stalnog premještanja bio je već iskusan bjegunac. Gledajući zgradu izvana, i ne ulazeći u nju, mogao je prosuditi je li pogodna za rad ili stanovanje. Poznavao je sve male ulice, prolaze, tunele i kanalizacije svih većih gradova u zemlji bolje no gradski štakori. A mnogo ih je i vidio neprestano bježeći.
Zašto? Zašto je živio takvim životom? Svaki put kad bi se to upitao, ništa mu pametnije nije padalo na um nego da za sve okrivi svoju irsku krv. Proklinjao je, osuđivao. Ali nije imao izbora. Znao je da su

morali postojati neki drugi razlozi zbog kojih je odabrao takav način života, ali svejedno kakvi, ostali su zakopani duboko u njemu, a on ih nije htio, ili nije mogao, iskopati. Unutrašnja istraživanja, koja su postajala sve češća kako je stario, uvijek su prestajala čim bi došao do svog irskog podrijetla.

U početku ga je njegov jezik često uvaljivao u neprilike, ali je s godinama postao oprezan i najprije dobro razmislio prije nego što je progovorio. Ali još i sad je imao svijetlocrvenu kosu, blijedu, gotovo bezbojnu put, osjećaje koji su naprosto vreli ispod te prozirne površine i koje je vrlo kratko mogao svladavati prije no što bi prasnuo. U društvu gdje su takvi osjećaji bili zločin, još od rođenja je bio osuđenik. I opet ta njegova irska krv.

Pa, zapravo, ne baš zločin, to nije bilo sasvim točno. »Stavovi suprotni i nespojivi s osobnim i općim dobrom«. To je bio službeni izraz za to. Osuđeni su slani u bolnice, a dehumanizacija je bila lijek. Sekunde su odmicale. Sjedio je. Kakva korist sad od bijega? Taj monstruozni DNV ga je nadjačao. Uništio igru. Cak ako i držiš zatvorena usta, on ti čita misli. Naljutiš li se, prokuneš vladu, osjetiš ljudsku potrebu da nekoga udariš, i igle samo što ne iskoče iz sprave. Posvuda su bile te proklete sprave i mogle su učas pročešljati cijelo područje i otkriti osobu u čijoj su se glavi rodile sve te zabranjene emocije.

Boreći se protiv pojedinaca, još i sad bi ih mogao izbjeći, nadmudriti ih i nastaviti život s nekom dozom samopoštovanja. Ali još nije otkrio kako da nadmudri detektor negativnih valova.

Detektor negativnih valova bio je samozavaravanje. Glupa šala. Bio je to zao, odvratan, nasilni način prodiranja u nečiji um da bi se otjerale zle, odvratne i nasilne misli. A što je još gore, takvo je njegovo djelovanje poticalo iste zle, odvratne i nasilne misli protiv njega samog. Jednostavno rečeno, obostrano odvratno samozavaravanje.

Sjedio je. Počešao se po glavi. U ruci mu ostadoše dvije dlake. Jedna crvena i jedna bijela. Gledao ih je. Bijela. Star je da i dalje bježi. Bilo mu je četrdeset osam godina, ali se osjećao gotovim. Ne bi ga čak ni ubili, a to je bilo najgore od svega. Bili su tako dragi i dobri, puni lažnog zanimanja i brige za njegovo dobro. A tko će bolje od njega znati što je dobro za njega samoga? Kad bi rekao: »Ubijte me za

moje dobro«, onda bi tako morali i učiniti.
A zašto se onda nije ubio ako je to bilo rješenje? Da ih prevari i spriječi da spase još jednu dušu? Ne. Kad bi ga oni ubili, umro bi s razlogom. Ako bi se sam ubio, njegova bi smrt bila beznačajna.
U hodniku dolje začuše se neki glasovi. Razgovor je trajao kraće no obično. Ili je već prošlo deset minuta? Još je imao dovoljno vremena da pobjegne preko krovova ako sve ostavi. Ali, morao bi se pomaknuti. Sad.
Koraci su se uspinjali prema njegovom katu. Bilo je prekasno. Preostalo mu je samo da miruje.
Na vratima se začu pristojno kucanje. Osjećajući se potpuno bez emocija, ustane da bi otvorio. Još jedna šala. Došli su po njega da ga odvedu zbog nekontroliranih emocija, a on tu stoji i ništa ne osjeća. Otvori vrata i zagleda se u njihova lica.
— Patrick Carter?
— Tako je.
— Mi smo iz Ureda za negativne stavove. Došli smo se raspitati za vaše zdravlje. Smijemo li ući?
Stane u stranu i kretnjom ih pozove unutra. Nosili su obična odijela, a ne uniforme.
Čovjek koji je govorio bio je nizak četrdesetogodišnjak koji je ostavljao vrlo ugodan dojam. Bio je ćelav. Na glavi, malo ispod čela, imao je brazgotinu, zapravo cijeli niz brazgotina — nekoliko malih krugova nepravilno raspoređenih. Bio je jedan od Preobraćenika.
Druga dvojica bila su mlađa. Bilo im je oko osamnaest godina i bili su, kako ih je on zvao, neljudi. Bili su dio nove generacije, rođeni pošto su nastupili Zakoni ponašanja. Odmah nakon rođenja rutinski su im izveli lobotomiju, kao što je tražio zakon. Nikad nisu saznali što je to srdžba, mržnja, predrasuda, agresija ili bilo koja pobuda k nasilju. Oči su im odavale nekakav neodređeni prazni pogled, a lica su im bila nevjerojatno slična.
Sjeli su jedan po jedan na razbijeni kauč koji je napola ispunjavao malu prostoriju i čekali da i on zauzme mjesto na jedinom preostalom dijelu pokućstva u sobi.
— Naš detektor negativnih valova otkrio je u ovoj zgradi postojanje nekih simptoma bolesti. — Govorio je poput liječnika koji tješi majku teško bolesnoga djeteta. — Dakako, bolje je da suradnjom

otkrijemo nosioca bolesti te da ga izliječimo, nego da sve stanare stavimo u karantenu.
»Krivca« umjesto »nosioca bolesti«, mislio je.
— Smijem li vidjeti vašu karticu ponašanja?
Imao, ih je nekoliko. Neke su potvrđivale da se preobratio, ali to se moglo provjeriti vrlo jednostavno: trebalo ga je jednostavno ošišati i vidjeti ima li brazgotine. Te je kartice pokazivao kad su ga zaustavljali na ulici ili kad je bio uhvaćen u masovnim racijama, gdje su provjere bile samo površne. Druge su potvrđivale da je iz različitih razloga fizički nesposoban za liječenje, ali da ne pokazuje neprijateljsko ili negativno ponašanje, pa ga se ne smatra štetnim za društvo. Sve su bile lažne.
Iz džepa uzme jednu koja je potvrđivala da nije učinio ništa loše, ali da još nije bio na liječenju, te mu je dodade. Ovaj ju je proučavao šutke, s očitom sumnjičavošću.
— Čarteru, prema ovome je već prošla godina dana otkako ste se posljednji put prijavili za liječenje i bili odbijeni — rekao je. — Jeste li otad katkad osjetili ljutnju ili kakvu nasilnost?
Načas je stao kao da se prisjeća; čelo mu se namrštilo, pogledao je uvis.
— Ne, ničega se ne mogu sjetiti.
Zapravo, sve vrijeme su mu se po glavi vrzli nepomični osmijesi na licima dvojice mladih pomagača. Zar su im nakon rođenja i usta namjestili tako da se neprestano smiješe?
— Kako starimo, a ne podvrgavamo se liječenju, sve je veća mogućnost da se zapadne u nepovratno nepoželjno ponašanje. Te se promjene dogode vrlo često a da ih nismo ni svjesni. Detektor negativnih valova golema je novost u pomoći društvu da se takva stanja rano otkriju i na vrijeme izliječe. Naši nam izvori govore da ste i vi vjerojatno došli u to stanje a da toga, dakako, ni sami niste svjesni.
Ta prokleta pristojnost! Sve je to značilo samo jedno: napokon su ga uhvatili. Namamili su u zamku starog revizionista, onog vatrenog tipa crvene kose. Sad će ga dehumanizirati za dobrobit čovječanstva. Ali, bio je nesposoban da osjeti ikakvu ljutnja prema čovjeku koji je sjedio nasuprot. Jadnik je uistinu vjerovao u ono što je činio. Sjedio je tu i govorio, a bio je programiran da i Vjeruje u to. Možda je prije

dvadesetak godina i on bio zao i buntovan baš kao i ja, mislio je Čarter, ali sredili su ga. Izbušili su mu nekoliko rupa u glavi, sprtljali nešto s mozgom... i ugasili tu vatru u njemu.
Nije odgovorio, a i što bi mogao odgovoriti? Imao je priliku da pobjegne i nije ju iskoristio. Nije ni važno. DNV bi srušio sve njegove alibije — još jednom je tehnologija potčinila ljudskost.
— Predlažemo vam da pođete s nama kako bi se obavile daljnje pretrage. Sad postoje novi načini liječenja starijih osoba. Možda će vam pomoći koji od njih. Pričekat ćemo dok uzmete stvari.
Dakle, tako je to bilo. Došli bi, a ti bi morao s njima. Nikad se nisi vraćao isti. Ako bi se uopće i vratio. Gdjekad bi liječenje ubijalo. Događale su se nezgode. Smrtnost među onima koji su prošli četrdesetu bila je velika.
Ili bi jednostavno završio u Domu. Čuo je za postojanje Doma, ali je vrlo malo znao o tome. Dom je bio za neizlječive, toliko je znao, za one koji se iz bilo kojih razloga nisu mogli izliječiti, i za luđake čiji su mozgovi za vrijeme liječenja bili tako sprčkani da više nisu vrijedili ni za što.
Na vlastito iznenađenje osjeti veliko olakšanje. Na vlastito iznenađenje i razočaranje, jer nikad nije ni pomislio na to da bi ga mogla napustiti njegova irska krv. Ali bio je umoran od bježanja, povlačenja po skučenim, jeftinim, napola srušenim stanovima, od neprestanog iščekivanja da na stepenicama začuje korake koji će ga otjerati u neku novu rupu. Predugo se borio da održi vatru ljudske baklje u tom svijetu pasivnosti i mekušaca, gdje je gnjev u početku bio opasnost, zatim sve rjeđi, da bi sad, na kraju, gotovo potpuno nestao. Sve se više osjećao kao crni papar u dijetnoj hrani nekog čiraša. Bio je paprika u kremi od jaja. Bio je sam.
U Institutu za liječenje ponašanja nije bilo mjesta. Ali, vjerojatno su Patricka Čartera smatrali akutnim nosiocem zaraze. Odmah su ga uveli u kartoteku i dali mu sobu.
Svi činovnici i pomoćnici bili su mladi — svima je odmah nakon rođenja bila obavljena lobotomija. On je to nazivao procesom poslušnosti. Oči su im bile prazne, a cijeli izgled odavao uniformiranu mirnoću. Bio je to onaj izgled krajnjeg mira koji je graničio s dosadom.
Bolničarka koja ga je pratila do sobe bila je zgodna djevojka od

otprilike dvadeset jedne godine. Nije mogao a da je ne upita:
— Jeste li ikad bili zaljubljeni?
— Imam mladića — nehajno mu odgovori.
— Nisam vas to pitao. Jeste li ikad osjetili žar strasti u sebi, divlje, neodoljive tjelesene želje koje su vas izluđivale sve dok ih ne biste zadovoljili?
Pogledala ga je tako kao da je najteži i najbeznadniji slučaj u njenoj karijeri.
— Ovo je vaša soba, gospodine Čarteru — reče i otvori vrata. Žurila je da ga što prije ostavi samog.
Kad je ostao sam, nasmije se u sebi.
— Jadnica! Ne znatni što je ljubav. I nikad neće saznati. Šteta!
Komisija za ponašanje i stavove imala je najjači utjecaj na vladu. Oni su odlučivali o tome može li se netko izliječiti ili ne može, da li da se vrati na ono što su nazivali »prestankom života« ili da se progna u Dom. Žalbe i molbe nisu se uvažavale.
Sjedio je i promatrao dva muškarca i ženu pred sobom. Svi su bili preobraćeni.
— Čarteru — reče predsjednik komisije — kako to da ste doživjeli četrdeset osmu, a nikad niste bili dekontaminirani?
— Ali, imam karticu ponašanja.
— Da, točnije, nekoliko. Sve su lažne, dakako. Naši zapisi govore o tome da se nikad niste liječili. Zašto?
Nije imalo smisla boriti se protiv njih. Opustiti se i uživati u svemu.
— Vjerojatno sreća — nasmijao se. Nisu bili oduševljeni njegovom šalom.
— Čarteru — upita žena — vjerujete li da je ljutnja pozitivan, konstruktivan osjećaj?
— Katkad.
— Priznajete li nasilje, napadanje i ubijanje ljudi?
— Ne, ne priznajem — odlučno odgovori.
— No, ne vodi li ljutnja k nasilju?
— Ne nužno. Mnogo puta sam bio ljutit, a nikoga nisam udario.
— Čarteru — preuzeo je riječ predsjednik komisije — mrzite li ikoga?
— Ikoga? — upita i načas zastane. — Ne, mislim da nikoga ne mrzim.

— Mislite, li da je individualcu i cijelom društvu bolje ako su eliminirani ljutnja i mržnja i svi negativni stavovi?
— I da i ne. To jest ne ako su popratni učinci preveliki.
— Na koje to popratne učinke mislite?
— Pa pogledajte ove ovdje! Hodaju okolo poput kakvih zombija. Ugodni su, slatki i bezopasni, uvjeren sam u to, i vjerojatno pokazuju da im se neke stvari sviđaju i imaju neke osjećaje, ali — govorio je gestikulirajući — u njima nema vatre, strasti, dubine. Ne, ako se ne mogu nasmijati a da ponekad nekog i ne povrijedim, ako ne mogu voljeti bez mržnje, ili da me ne mrze, pa radije bih da je tako, katkad strašno, nego da živim takvim životom kakvim ova dvojica nazivaju život.
— To je sve što mislite reći?
— Da. Sve dok ne pronađete način da ograničite djelovanje emocija, ne uništavajući njihovu dubinu, sposobnost da se osjete preostale emocije. Po mome bi bilo bolje da ostavite ljude kakvi jesu, ili bolje, kakvi su bili.
— Čarteru — progovori treći član komisije — dužnost je države da postupa tako da zaštiti interese i dobrobit cijelog društva. Kad bismo postupali prema željama i hirovima nekog pojedinca, zavladala bi zbrka i nered. Ne mislite li da je društvu bolje bez nasilja?
— Zavisi. Ako je dobro usmjerena, agresivnost je dobra. Odabrali smo prosječaost, to smo učinili. Gledajte, u ovoj zemlji već više od dvadeset godina nije stvoreno nešto veliko. U svjetskoj povijesti nikad nije stvoreno nešto zaista veliko bez nasilnosti. Zamislite se malo nad tim.
Komisija to nije namjeravala učiniti.
— Vi od nas stvarate divljake. Oni koji su bili preobraćeni imaju samo pozitivne osjećaje prema svojim sugrađanima. Smatram da je to vrijedno dostignuće, pa čak ako se vi i ne složite s tim. Boli nas što se tako patite i mučite, izgrađujete tako proturječne stavove, protivne dobrobiti društva. Recite mi, zašto bi država prolazila kroz svu tu muku da ostvari taj cilj ako ne bi svima bilo bolje?
— Pa, to je jedan od načina za suzbijanje svake mogućnosti da netko pokaže pobunu ili neslaganje s vladom.
Nije to namjeravao reći, premda je u prošlosti znao često razmišljati o tome. Prije no što su se zvuči njegova glasa raspršili, znao je da to

nije smio izgovoriti naglas.
Ali izgovorio je. Dotad se nikad nije pretvarao, uvijek je bio otvoren i izravan o svojim negativnim mišljenjima, izlagao ih je kao da stavlja čarape na sušilo. Tako i nije bilo smisla sakrivati sve preostale proturječne teorije.
Ispitivanje je završilo. Otpustili su ga.
Nakon toga su ga potanko pregledali, a rezultati pregleda bili su priloženi dokumentima s usmenog ispitivanja i sve to upućeno činovniku ABC-a za raspoređivanje.
Dok je čekao, promatrao je službenike Instituta, osobito one mlađe tražeći među njima nekoga tko je poslije rođenja bio operiran, a kojemu su ostali neki nezamjetni ostaci emocija. Nije bilo takvih.
Pa napokon, živio sam punom parom dulje no većina drugih. Ovi mladi nikad neće saznati što to znači.
Došao je izvještaj: nepogodan za liječenje.
Tog poslijepodneva odveli su ga u Dom.
Direktor Doma, još jedan od preobraćenika, čitao je izvještaj i lupkao prstima po stolu.
— Mmmm....zaista, ovakvi slučajevi poput vašeg su najžalosniji. Toliko ste čekah da se javite na liječenje, a onda je bilo kasno. Pogrešno. Samouništavajuće. Šteta, šteta!
Još više zabrinutosti, zaštite koja je davila.
— Nisam predugo čekao — pobunio se. — Napokon su me uhvatili.
Direktor se pretvarao da nije čuo.
— Ovdje više nema takvih nesretnika kao što ste vi, Čarteru. Davno prije bilo ih je mnogo, ali većina ih je pomrla; starija generacija, previše stara da bi se počela liječiti kad su se stali primjenjivati Zakoni pozitivnih stavova. Konačno su našli mir koji im je nedostajao.
— Oprostite, no ne smatra li se to lupkanje prstima po stolu fizičkim izrazom negativnog stava? Lupkanje prestade. — Nešto kao vježba nekoga iz koga još nisu istjerani vragovi, eh? — Nasmijao se kratko i odmah ušutio da se strogi izražaj direktorova lica ne bi pogoršao.
— Vi ćete, dakako, biti odvojeni od onih jadnika koji su doživjeli neke nezgode za vrijeme liječenja. Sve što možemo učiniti jest da im pokušamo olakšati patnje dok su ovdje kod nas. Nešto se mora platiti kao jamstvo za vječni mir većine njih. »Tako oduvijek jest«, kaže

pjesnik.
A preobraćenici su oni koji uopće ne pate; zacijelo je netko rekao i to. Jedva je čekao da se vrati među mlade pomoćnike, njihove plastične osmijehe i ostalo.
— Vidjet ćete da naši članovi Doma imaju potpunu slobodu kretanja u okviru Doma i okolice i malo je strogih pravila. Činjenica da ste nepogodni da živite u našem društvu, ne znači da će itko od ovdašnjih službenika s vama postupati loše. Napokon, naša želja je da zaštitimo, a ne da kažnjavamo. — Direktor ustade i pruži ruku. — Želim da ovdje nađete mir i sreću, Čarteru.
Dobro došao u zatvor!
Zapravo, i nije bilo tako loše, morao je to priznati. Soba mu je bila svijetla, čista i zračna, veća no većina u kojima je boravio dok je bio izvan Doma.
Kroz prozor je mogao vidjeti ulaz kroz koji je došao. Visoki zidovi okruživali su Dom i nestajali u gustoj šumi koja kao da je okružavala ostatak zemljišta. Nije vidio nikakve druge zgrade ili da se nešto giba. Gdje su držali te luđake?
Sve je bilo tiho, mirno i uredno. Osjećao je da će dosada biti najteži oblik kazne.
Ležao je na krevetu i proučavao pravila. Tu je bio raspored obroka, rada knjižnice (vjerojatno su imali samo neke sladunjave pričice), a tri puta tjedno su prikazivani filmovi. Već godinama nije bio u kinu, sve od onda kad su spaljeni oni stari dobri filmovi. Sad su snimali samo neke dosadne gluposti koje su nazivali ljubavnim pričama. No istina je bila u tome da nitko više nije znao što je to stvarna ljubav. Toliko o tome. Na kraju je stajao zahtjev da svaki član Doma koji u sebi opazi neko negativno svojstvo, nastoji ga obuzdati kako ne bi zarazio ostale.
Spusti karticu i osluhne. Tišina. Okrenu glavu. Nijednog zvuka. Je li sam? Nije moguće da u cijeloj zgradi nema nikoga. Dok je ulazio kroz vrtna vrata, zaprepastio ga je izgled stare zgrade i zemljišta što ga je okruživalo. U zgradi zacijelo ima više od sto soba.
Vani je bilo gotovo potpuno mračno. Ustade i osjeti da je gladan. Nije li vrijeme za večeru? Provjeri na kartici. Prošetaj malo, pogledaj uokolo i bit će!
Izađe u hodnik i odšeta do stepenica. Stojeći na vrhu, začu

nerazgovijetne zvukove nekog gibanja na katu ispod. Ulovi i neke prijateljske, zamamne mirise hrane.
Krenuvši niza stepenice, zapazi prvog stanovnika Doma. Na dnu stepenica u pokretnim kolicima bilo je neko prastaro, smežurano stvorenje nalik na čovjeka.
Čarter stade. Pobogu, zar su takvi bili stanovnici Doma? Nije ni čudo što je tiho kao u grobu.
Dok je tako stajao gledajući niz nekoliko preostalih stepenica, debela starica prođe šepajući prema blagovaonici. Oh, ne, promrmlja. Da nije bijo mirisa hrane i krčenja u njegovom želucu, otišao bi natrag u sobu i legao da više nikad ne ustane.
Slijedeći trag zvukova i mirisa krene niza stepenice prema blagovaonici. Hodnik je bio prazan.
Blagovaonica je bila velika prostorija četvrtasta oblika, dobro namještena, a zidovi su bili obloženi drvom. Bila je topla, vesela, nekako je privlačila i bila je gotovo prazna. Stajao je na vratima i brojao. Petnaest ćelavih ili bijelih glava koje su se klimale. Jedan prestade jesti i pogleda ga, bezizražajno, bez pozdrava, ne neprijateljski, pa čak ni znatiželjno. Ništa. Drugi spazi da je ovaj digao glavu i učini isto. Zatim treći, onda ostali, sve dok svi nisu gledali u njega. Onda, kao da im je dan neki nevidljivi znak, svi počnu jesti.
Tek tad mu postade jasno da ni jedan od njih ne sjedi u društvu. Svi su sjedili za posebnim stolovima. I nitko nije govorio.
Odabere stol pokraj prozora i sjedne. Na stolu je bio prostrt bijeli štolnjak, tanjuri su bili od šarenog porculana, a u vazi je bio svježe ubran cvijet. Posluživala ga je slatka mlada djevojka, što ništa nije značilo. Svi su mladi ljudi bili slatki, nepromjenjivo nevjerojatno slatki, prijazni, spokojni. I dosadni.
Hrana je bila izvrsna. Kuhajući samome sebi tolike godine, bio se navikao na jednostavne nemaštovite obroke. Ova je bila gurmanska hrana: primjerena godišnjem dobu, raznolika i obilna. To je bilo dovoljno da ublaži i najnegativni je stavove. Privremeno. Za vrijeme obroka.
Pokušavao je da za vrijeme jela ne podiže pogled s tanjura. Soba je sama po sebi bilo udobna i djelovala je odmarajući, gotovo terapeutski, ali je izgled ostalih na njega djelovao depresivno.

Jednom je pogledao kroz prozor, no zbog tame nije mogao vidjeti ništa.
Sjedio je pri drugoj šalici kave, zadubljen u bezbroj dekorativnih detalja na zidovima i stropu. Stariji stanovnici Doma već su bili otišli; bio je sam, bez želje da se makne. Otvorila su se vrata i pojavila se neka žena. Bila je prilično mlađa od ostalih; bilo joj je pedesetak godina, nekoliko više ili manje, a na sebi je imala smeđi džemper i kockastu suknju. Kosa joj je bila tamna; s mjesta gdje je sjedio nije mogao opaziti da ima sjedina.
Je li ona stanovnica Doma ili namještenica? Bila je zgodna žena, ugodna, inteligentna pogleda i prirodna izgleda i nije se doimala kao netko tko se liječi. Činilo mu se da nema pogled preobraćenih; na njenom licu bilo je nečega što već odavno nije vidio na nekome. Stajala je na vratima, pogledala ga oklijevajući, a zatim se uputila kao prema njemu i onda skrenula k stolu na suprotnoj strani sobe i sjela.
Čarter ju je slijedio pogledom i nastavio ju je gledati dok su joj donosili hranu i dok je jela. Jednom ga je nakratko pogledala, ali čim je susrela njegov pogled, oborila je oči. Jela je ubrzano, nervozno. Upravo su joj donosili kavu kad mu je postalo jasno da će za nekoliko trenutaka otići. Mogao ju je izgubiti za trenutak, ovu večer ili zauvijek.
Ustao je i, noseći svoju napola praznu šalicu, krenuo k njoj.
— Smijem li vam se pridružiti?
Iako je vjerojatno naslutila njegovo približavanje, bila je zaprepaštena.
— Da — tiho odgovori.
— Zovem se Patrick Čarter. Nov sam ovdje. Od podneva, bolje rečeno.
Prvi put ga pogleda u lice. Oči joj se raširiše, rasvijetle. Nasmiješi se.
— Zao mi je. Tako nekako. Ne, zapravo, žao mi je — govorila je zbunjeno poput kakve školarke na prvom ljubavnom sastanku. — Kad sam ušla u blagovaonicu i vidjela vas da tamo sjedite, upitala sam se je li moguće da je to ljudsko biće, netko tko je mlađi od osamdeset. Nisam se usudila pomisliti da bi moglo biti tako.
— I ja sam pomislio slično kad sam vas ugledao. A upravo sam maloprije stigao. Kako dugo ste ovdje?

— Dvije godine, ili malo dulje, ili mi se možda tako čini. — Prekinu razgovor čim se djevojka koja je služila kavu približila kako bi nam napunila šalice.
— Recite mi — reče on kad su ponovo bili sami — je li ovakvo zbližavanje protivno pravilima?
— Oh, nije. Oni to podržavaju sve dok razmjenjujemo pozitivne misli i stavove. A ovog trenutka nemam nijednu negativnu misao. Ni slučajno — nasmijala se.
Osjetio je neko uzbuđenje kakvo nije osjetio već nevjerojatno dugo. Poznavao je mnogo žena, no one njegove generacije već su odavno sve bile preobraćene, a naučio je da strast nestaje u spokojstvu. Mlade žene su mu se doimale poput nedozrelog voća s plastičnih stabala i uopće ga nisu zanimale. A ova je bila prava, istinska žena, neliječena kao i on sam.
— Zovem se Margaret Riley — reče. — Zvali su me Maggie.
— Maggie? — Zamislio se nad imenom. — Ovdje ste već dvije godine? Kako ste ostali pri sebi?
— Ponajprije dolazeći na objede tek kad su svi već pojeli i otišli. — Ponovo se nasmije. Bio je to najljepši zvuk koji je ikad čuo. Želio je reći nešto čemu bi se nasmijala. Ruka mu dodirnu njenu na stolu. Ona se ne pomaknu. — I vjera, nada. I irska tvrdoglavost.
— Zar su svi takvi? — upitao je. — Mislim, zar su ti koje sam sad vidio svi koji žive u ovoj velikoj kući?
— Ne, nisu to svi. No, čini mi se, prosjek godina je negdje oko sedamdesete. Neki od njih su ovdje još od osnutka Doma, a to je već dvadeset godina.
— Gdje su ostali?
— Mislim da ih, je negdje oko pedesetak. Neki su trenutačno u bolnici; nikad neće ni izaći. Drugi su vjerojatno izolirani.
— Izolirani?
— To se događa ako si zaista zao i nepristojan — reče šapatom i šaleći se, nagnuvši se prema njemu. — Sve dok te to ne prođe, osuđen si da samuješ u vlastitoj sobi kako ne bi zatrovao i druge. Ovdje ima najgoropadnijih ljudi za koje si ikad čuo — nasmije se. — Mislim da sve od rođenja nisu imali nijednu pozitivnu misao: Takvima je — uperi prstom u njega kako bi naglasila svoje riječi — trebalo da izvedu potpunu lobotomiju.

Zatvarali su. Ustane i odjednom se osjeti nekako čudno.
— Postoji li ovdje neko mjesto gdje bismo mogli razgovarati?
— Možda bi htio prošetati?
— Smijemo li? — upita.
— Naravno. Pričekaj me ovdje kraj vrata dok uzmem kaput.
Dok ju je čekao, prvi put je postao svjestan emocionalne snage koja je nadirala u njemu, žurila da ispuni prazninu što je nastala kad ju je ugledao da ulazi u blagovaonicu. Osjećao se punim elektriciteta, pomlađenim, ponovo živim.
Vani je bilo hladno i vrlo tamno. Pustio je da ga vodi.
— Zar ih ne zabrinjava to da bi netko mogao pobjeći?
— Ovi ovdje? — nasmijala se. — Ne. Cijelo područje je opkoljeno detektorima negativnih valova. Cim bi kročio nogom kroz vrata, oni bi registrirali prisutnost nekog tko nije preobraćen, tko je zaražen i u bijegu. Za pet minuta bi te pokupili i zatvorili tridesetak dana u sobu zbog nedruštvenog ponašanja.
Približi joj se. Ruke im se sretnu, sklope u obostranoj znatiželji.
— Kako si uspjela sačuvati čovječnost? — upita je.
— Laganje. Skrivanje. Lažne kartice. Tablete. Prigušivanje reakcija. Smirivanje emocija. Sve dok me nisu pokupili oni iz DNV-a, pročitali mi um.
— Moja životna priča — dopuni on.
Šuteći su šetali okolicom Doma, sve do ruba šume. Toliko mnogo toga želio je reći, pitati, ali bilo je ugodno šutjeti. Skrenuli su i krenuli u suprotnom smjeru. Više nije mogao vidjeti Dom i nije imao pojma gdje je.
Ona odjednom stade i pogleda ga.
— Osjećam se divno — reče. — Prvi put nakon ne znam koliko dugo vremena. — On je poljubi, dugo i nježno. Ona mu stavi ruku na obraz i onda je makne tako naglo da se uplašio. — Znaš li što, Patrick? — reče veselim glasom, i on prvi put osjeti njen provincijski naglasak. — Sve sam ove godine provela sputavajući i zatomljujući svoje prave osjećaje u sebi, a prilično sam temperamentna. Znaš, bila sam gotovo potpuno uvjerena da je sva moja ljudskost nestala, a tako sam se borila da je sačuvam. — Žestoko ga poljubi u usta. — Pa, dragi moj, mogu ti reći da je živa, zahvaljujući tebi, i da izgara od želje da ti je pokažem.

Poslije, mnogo kasnije, reče mu:
— Život zapravo čini dvoje, nije li tako? Ništa drugo.
— Dvoje pravih ljudi — odgovori on kimnuvši.

Enio Amić: Ne kupujte rabljene stvari

Razmislim li bolje, ave je počelo mnogo ranije, kad sam odlučio da kupim tu šklopociju od kola, praveći se skroman i govoreći: »Meni kao studentu i ne treba nešto posebno. Samo da se »kotrlja«. Da, naravno! Da sam tada znao da ću zbog te starudije »posijedjeti« i na koncu se naći, bez pretjerivanja, tamo gdje je Bog rekao laku noć, onog bih popodneva, umjesto da sa zadovoljstvom izbrojim svu svoju uštođevinu, lijepo koknuo ono lažljivo bure od bivšeg vlasnika i pobjegao glavom bez obzira (baš ga mrzim, za ne?). Pitate da li bi to vrijedilo? E, isto kao da sam ja vas pitao može li čovjek da se zbog pokvarenog auta nađe negdje, još ne znam gdje, ali da je siguran da nije na majčici Zemlji, pa čak ni negdje u okolini. Kad biste rekli ne, morao bih vas razuvjeriti. Meni se upravo to dogodilo!

* * *

Kasnio sam, više nego kasnio. Ovo je već treći put što kasnim na sastanak s djevojkom do koje mi je stvarno stalo i o kojoj mislim sve najbolje (što se za njezino mišljenje o meni, bojim se, poslije ovog više neće moći reći). Sve zbog toga jer je ova rđa od prijevoznog sredstva (mrsko mi je i da je nazovem automobilom) baš sada, usred najgušćeg mraka (bilo je oblačno i malčice prohladno s vjetrom), opet našla da mi dokazuje kako tvrdoglavost nije karakteristična samo za jednu četveronožnu životinju. Ni da se makne. Uz to, ja sam jedan od rijetkih vozača koji se baš nimalo ne razumiju u motore, čak i kad treba promijeniti običnu svjećicu. Tada mi je jedino padalo na pamet da ću kad se izvučem odavde, prvom prilikom zamijeniti cijeli automobil, uz geslo: dok drugom ne omrkne, meni neće svanuti. Kao kec na devet došla je i činjenica da je cesta valjda jedini prilaz gradu gdje je promet više nego rijedak. Zato odlučih da pođem pješice i pokušam pronaći neki telefon. Kad sam ga već toliko zakrasio, da se makar javim i malo zagladim stvar (a i da se nekako iščupam odavde).

Hodao sam tako petnaestak minuta i baš počeo razmišljati da sam, k'o bog, i put pogrešio, kadli u daljini ugledam svjetlo. Poradovah se i požurih u jadnoj nadi da je većina problema sad pred rješenjem. Kako sam se približavao, raspoznah kućicu, malo po strani od ceste, ograđenu tamnom visokom željeznom ogradom i prikrivenu drvoredom jablanova. Ne znam zašto, sjetih se jedne scene iz filma »Predskazanje« (gledali ste film, zar ne?), što baš ne govori u prilog mojoj hrabrosti, koliko maštovitosti. (To je jedna od pouka koju sam usvojio poslije cijele te zgode. Maštoviti dečki nikako ne bi smjeli hodati sami noću po otvorenoj i napuštenoj cesti. Nije zdravo!) No dobro, osmjelim se ja tako, prođem kroz kapiju (začudo, izostala je ona karakteristična škripa šarki), gotovo pretrčim desetak metara do ulaznih vrata i zakucam. Zatim još jednom jače, pa još jače. Htio sam tako nastaviti dok nekog ne probudim, ali uto pomislih: Ako već molim čovjeka da mi pomogne, ne morom mu još i vrata polomiti. Inače, ne upadam nepozvan u tuđe domove, ali sada sam bio u takvoj gužvi da sam se i na to osmjelio: Nekoga zacijelo ima dok gore sva svjetla. Mora da me ne čuju. Tko zna, možda je nekakva zabava pa se ogrebem i za kakvu klopu. Dobro, znam da to nije baš na j uzvišeni je, ali ako ste studirali, znate kako je živjeti na studentskoj menzi. Zato pritisnem na kvaku i hrabro otvorim.

Gorko sam se razočarao! U kućici, koja je, zapravo, predstavljala samo jednu poveliku prostoriju, ne samo da nije bilo nikakve zabave već ni žive duše. Nekoliko udobnih trosjeda i fotelja razmještenih oko dva niska stolića (na jednom je, istini za volju, bilo pet-šest upotrijebljenih čaša), a odmah desno uz sam ulaz povisoko postolje. Na postolju ležala je otvorena velika knjiga koja me podsjetila na prijemnu knjigu u nekom hotelu. Začudo, upravo s brojnim potpisima. Tada sam sebi to objasnio čudnim kolekcionarstvom (lako je sada odmahivati glavom, ta i sami znate da se ljudi danas bave svačim). Baš pomislih kako bi bilo zgodno da i sam potražim nešto sa čime bih uprljao neku čašu i tako sretan dočekao vlasnika, kadli u dnu sobe u lijevom kutu ugledah lijepu drvenu ogradicu i stepenice koje su vodile dolje. Aha, tu smo, pomislih, zato i nisu čuli kad sam ono obrađivao ulazna vrata.

Kako mi se žurilo, a ipak ne mogu telefonirati s nečijeg telefona a da ne pitam za dopuštenje (da budem iskren, i telefon je trebalo

pronaći), pođoh da tražim vlasnika.
Silazeći niz stepenice čudio sam se — obično se podrumi ne grade tako da se do njih stiže niz pedesetak spiralno uvijenih stepenica. Kad sam napokon sišao, ugledah nova vrata što su se slabo nazirala na kraju hodnika dugog dvadesetak koraka. Hodnik se, pak, sav topio u jarkocrvenom svjetlu. Dok sam prolazio kroz to svjetlo (neki ekscentrik, izgleda), za trenutak mi se učinilo da su mi vrata i bočni zidovi nestali iz vida, ali to sam si tada objasnio blagim i kratkotrajnim »crvenim sljepilom«. Kad sam se približio vratima, smijucnuo sam se na račun onih ulaznih i rekao: S ovima ću biti nježan. Samo ću lagano pokucati i ući.
Otvorih vrata — i zastadoh kao ukopan. Da sam sam sebe mogao tada vidjeti, zacijelo bih utvrdio da su istinite one priče koje kazuju da se od iznenađenja donja vilica može spustiti cio pedalj. Moje iznenađenje bilo je upravo toliko.
* * *
Blistava kružna dvorana imala je promjer kojih stotinu metara. Unatoč veličini, bila je potpuno ispunjena glavama koje su žamorile, njihale se i naginjale nad stolove, što su se jedva razabirali kroz gužvu. Prvi stolovi bili su kojih 4—5 metara od mene, a na njima — nećete vjerovati — ruleta. Obična ruleta!
Trebalo je da prođe skoro puna minuta nemuštog buljenja i zaprepaštenosti, da bih postao svjestan onoga što mi je već od samog ulaska bilo nevjerojatno, toliko nevjerojatno da u početku nisam htio ni uočiti.
Neke glave što su se naginjale nad stolove nisu bile ljudske (što se, ipak, moglo očekivati)! Možda žabolike, ribouste, svjetlucave, magličaste, buljooke — ali ljudske nikako.
Kažu: žene, piće i kocka najveći su čovjekovi, poroci. Ovdje je kocke bilo i previše (a i raznovrsnih žena i pića), a ako se još kockate s nekim, ili nečim, što ni ne nalikuje na čovjeka, onda je to previše i za liberalca kakav sam ja. Kako već rekoh, hrabrost mi nije najveća vrlina i u skladu s tim bio sam potpuno spreman da se izgubim glavom bez obzira, najvećom brzinom i što dalje (pa makar prespavao kraj ceste negdje u travi), kadli iza sebe začujem škrgutav glas:
— Izvolite žetone!

Kao oparen okrenuh se i spazih iza sebe malu, nabijenu, pun metar visoku mehaničku priliku koja je meni najviše nalikovala na stari, mada dobro uhranjeni, predratni radio što mi je pružao jedan od svojih brojnih krakova, na kojem je bila gomilica raznobojnih okruglih pločica. (Pitanje jezika kojim govorim riješeno je vjerojatno tako što sam prepoznat kao pripadnik rijetke vrste čudovišta koja imaju sam dva para izdanaka i samo dva oka na okrugloj glavi za koju nije teško sklopiti osnovne misaone slike.)
Nađoh se pred teškom dilemom. Što da uhvatim: žetone ili maglu? U taj čas progovori iz dubine mojih gena hrabro, ratničko, staroslavensko srce i ja zgrabih žetone: Kad je bal, nek je maskenbal! Kako nitko nije od mene zatražio da išta platim, poradovah se poklonu i ogledah se za stolom kojem bih prišao. Odlučili se za jedan malo ulijevo, za kojim se okupilo najviše ljudskih, ili bar čovjekolikih glava. Priđoh i stadoh da promatram. Osim tri normalna, humanoidna lako prepoznatljiva čovjeka (moja vrsta, da) i jedne polovice (malog, baterijskog, jednometarskog i buljookog čovječuljka s velikim klempavim ušima), guralo se tu još nekoliko u najmanju ruku čudnih stvorenja. Jedno je bilo visoko, snažno, prekriveno krljuštima i nalik na veliku južnoameričku žabu. Drugo je bilo usko, drhturavo, šesteroruko stvorenjce, blijedim tijelom nalik na hibrid banane i veknice, s divnim, golemim smaragdnim očima. Treće »biće«, priča za sebe, satojalo se od dva tijela. Na tlu je bilo nekoliko puta sklupčano svojim tamnozelenim zmijskim tijelom koje se odebljalim krajem uzdizalo uz rub stola. Tu je postepeno nestajalo i rasplinjavalo se u gustu, tjestastu izmaglicu koja se nejednako širila i skupljala, mijenjajući boje, sablasno šišteći i zveckajući (nastojao sam da budem na suprotnom kraju stola i da ne dižem pogled).
Dok sam promatrao igru, jedan od ljudi, koji mi je jako nalikovao na poznatog, visokog političara, ne dižući glavu reče:
— Naprijed, prijatelju, i vaši žetoni vrijede!
Ujedno ohrabren i obeshrabren što su me opazili, priđem stolu i položim najmanji, plavi žeton na polje 14, crveno. Ruke, ručetine i razni ostali izdanci položiše žetončiće, loptica padne i kotač rulete se zavrti. Uz škrgutanje, mrmljanje, siktanje i jednu tišinu (ja sam šutio otvorenih usta i više nego napet) kotač se sve sporije vrtio, zatim se loptica-srećkica zaustavi: 15, zeleno. Tropa ali zamalo!

Već se htjedoh naljutiti i odustati kad se sjetih da su žetoni besplatni. Samo naprijed! Uz takvo ohrabrenje i uz pomoć fiksa (pića što su ga gotovo svi srkutali i koje je lagano prskalo u ustima i uskoro mi zaružičastilo pogled), dobro se zagrijah i zaigrah.
Čak sam i dobio nekoliko puta, ali zatim počeh gubiti. Izgubio sam jedno desetak puta i u trenutku kad htjedoh sve staviti na jednu kartu (da završim igru pa da idem svojim poslom), kad mi čovjek s moje desne strane (ovaj je, opet, nalikovao na manje-više dobrog i poznatog pjesnika koji je pjevao o ljubavi i dobroti; i stalno je pomalo dobivao na ruleti) reće:
— Lakše, momče, život ti je u opasnosti.
Nisam ga dobro razumio ili shvatio, te skupljajući žetone koji su mi ostali, nehajno upitah:
— Kakav život?
Odgovor me nije nimalo utješio:
— Tvoj život. Znaš pravila igre, ne?
Ukočih se u položaju u kojem sam se zatekao. Što to ovaj priča? Okrenuh se i zabrzah:
— Što život? Kakav život? Moj? Kakve su to šale? Glava se podigne i zelene, malo zamućene oči umorno me pogledaju:
— Ili se praviš ili stvarno nisi pri sebi. Uložio si, ako ne znaš — doda malo sarkastično, činilo.mi se — sve svoje osobine osim ove tri. — Pri tom pokaže na moju ruku i tri preostala žetona. — Upravo si izgubio upornost i imaginaciju. Izgubiš li i ove tri osobine, ode ti čitav na rižina polja ovog žapca — i pokaza rukom na priliku preko puta, čija su golema usta bila razvučena kao da se cerekaju.
— Ma... — kao da me je netko polio hladnom vodom i više mi svijet nije bio ružičast — što vi tu pričate? Ja sam ovdje slučajno. Nemam ni pare. A, a upornost mi treba, nisam još završio fakultet. I nemojte se šaliti, ja sam ove žetone dobio besplatno.
Nesvjesno sam se povukao nekoliko koraka unatrag. Usta onog velikog ljuskavca malo su se smanjila i počela ispuštati nekakvo mumljanje, a pjesnik iznervirano reče:
— Ne znam što izvodiš, ali neće ti uspjeti. Dobro znaš da je naplata na izlazu, a da se pravila ne mogu mijenjati.
— Ali čujte — povikah okrećući se zbunjeno i tražeći nečiju pomoć — ja sam ovdje slučajno, pojma nemam što se ovdje događa i gdje

sam zapravo... ja... stvarno.... — Osjetih neke iglice u želucu, začuh vlastito srce kako aritmično poskakuje, a kosa uz uši mi se čudno naježila i nakostriješila.
Čovjek mi hladno odgovori:
— Ušao si, igraš. Samim tim si se obavezao da ćeš poštovati sva pravila igre. Uzmicanja i predomišljanja nema!
Ono žapce počne groktati stisnutih usta i ja nekako povjerovali u sve što se zbiva. Okrenuh se što sam brže mogao, a noge mi same potrčaše prema ulazu kroz koji sam ušao.
Gotovo sam se dohvatio vrata kadli začuh grozan urlik koji me natjera da se okrenem. Onaj gadni, ružni, ljigavi žabac urlikao je širom razjapljenih usta, sav se nakrivio i svojom pijavičastom ručetinom nišanio u mene nekakvom debelom, šupljom olovkom.
— Neee... — zavičem i nagnem se naprijed ispruženih ruku ne bih li dohvatio vrata i nekako utekao. Gledao sam u otvor očekujući bol i lomatajućj nasumce rukama ispred sebe, vidio strana, izbuljena lica... i onesvijestio se. .
Čini mi se da sam kao kroz maglu vidio nekakva u zlatasto odjevena stvorenja koja su mi pokušavala objasniti gdje se nalazim, kako sam tu dospio nekakvim energetskim vratima koja zakrivljuju i premošćuju prostor, kako to sve nije moja već njihova krivica i kako treba sve da zaboravim. Međutim, za ovu posljednju tvrdnju ne bih stavio ruku u vatru— čovjek svašta vidi u polusnu.
* * *
Probudio sam se uz zrake jutarnjeg sunca, sav mokar od rose (tada zaradih i dobru prehladu) u travi kraj »kola«, tada uvjeren da je loš san posljedica povelikih kamenčuga koje su mi zamijenile udoban krevetac.
Kako sam napokon stigao kući, što sam sve poslije čuo od izabranice srca svoga i kako sam idućih nekoliko dana proveo u krevetu, neću vam pričati; nije naročito zanimljivo.
Zanimljivija je i za moje zdravlje mnogo bolja vijest da sam održao obećanje i oslobodio se svog povampirenog auta (za ne tako lošu cijenu, iako sam bio spreman platiti samo da ga netko uzme).
Ponekad vidim jadnika kome sam ga uspio utrapiti, kako crven u licu, u predinfarktnom stanju, kleči i pokušava izmoliti Njegovo Gospodstvo da se pokrene makar samo još jednom. Jadnik? Ja sam

sebi svečano obećao da ću ubuduće kupovati samo ganc nove stvari i obećanje ispunjavam sa zadovoljstvom.
A što reći o događaju koji sam vam upravo ispričao? Možda mi nećete vjerovati. Tada izvolite svratiti k meni na kavicu pa ću vam pokazati tri žetona na kojima piše: »Ljubav«, »Poštenje« i »Dobrota« (to jedino nisam prokockao).
Ako mi ni tada ne budete vjerovali, savjetovat ću vam da i sami potražite usamljenu kućicu na pustoj cesti malo izvan grada. Ako budete dovoljno uporni i još kojim slučajem posjedujete nedavno kupljena, jogunasta i više nego polovna kola, zacijelo ćete uspjeti. Ako vas pri tome još i sreća posluži i uspijete zdravi i čitavi izaći, pišite mi da usporedimo dojmove.

S poštovanjem Vaš
Enio Amić

Peter Phillips: Amajlija

Counter Charm

Preveo Zoran Milović

Shavallan malo bolje namjesti teret na svojim starim, koščatim ramenima, i nastavi težak uspon. Rastresita zemlja osipala mu se pod tromim i teškim koracima. Putovanje u Tihe Zemlje bilo je naporno i dugo, ali do njegova cilja nije više bilo daleko. Oblačna sumaglica omotavala se oko visokih padina Slieve-na-mone, ali vrh planine bio je čist i jasan, i, kada je iskrsnuo iz magle, Shavallan ugleda tron kralja Sheeja.
Cio je dvor bio na okupu, očekujući njegov povratak; i teret, čak teži i od tovara što ga je nosio na leđima, podiže mu se sa srca kad ugleda vlastiti narod i mnogobrojne rođake i prijatelje koji su se sakupili ovdje, neki čak i iz vrlo dalekih zemalja.
Dvojica sa sjevera požuriše da mu pomognu, ali Shavallan im mahnu neka odu i sam nastavi do podnožja trona. Uz uzdah olakšanja spusti svoj teret na tlo. Omot je bio velik gotovo kao i on sam.
Tri malene čarobnice počeše cupkati papir i razvezivati konopce svojim obijesnim prstima, vičući visokim, kriještavim glasićima:
— Stojeto, štojeto, štojeto?
Shavallan ih otjera hitrim pokretom ruke a zatim se nakloni kralju Sheeji.
— Sjedi — reče mu kralj. — A vi ostali, budite tiho. Neka se ovaj malo odmori i povrati dah.
— Sve vrijeme ovog svijeta — mrmljao je jedan vilenjak. — Sve vrijeme ovog velikog prostranog svijeta.
Shavallan zahvalno sjede i nasloni se na omot koji je donio.
— Kako je bilo? — upita kralj.
Shvallan uze mrvicu burmuta, kihnu i strese se od zadovoljstva.

— Velika magija — reče. — Veća čak i od one koju vi možete izvesti, Gospodaru, uz sve poštovanje prema Vama. Posvuda je tišina: ne čuje se ni pjev ptica ni cika štakora.
— A Oni-koji-nas-ne-vide?
— Polja su žuta — nastavi Shavallan, praveći se kao da nije čuo. — Čak i korov jedva raste. Na drveću nema ni jednog lista. Rijeke su mrke i blatne i u njima više nema riba.
— Ali što je s Onima-koji-nas-ne-vide?
— Koji-nas-nikada-neće-vidjeti — jednostavno odgovori Shavallan. Kleknu i poče odmotavati konopce kojima je bio zavezan omot. Kralj se nagnu naprijed, a i ostali se uzbuđeno okupiše naokolo.
— Ovo je — reče Shavallan s ponosom u glasu — velika amajlija, Čarobni brojač. S tim talismanom možemo slobodno i bez opasnosti ići po njihovim kućama i palačama, možemo nositi njihovu odjeću i plesati na njihovim ulicama.
Sporim kretnjama poče otkrivati svoj poklon Malom narodu.
— Sve vrijeme ovog svijeta — promrmlja ponovo onaj vilenjak. — Sve vrijeme ovog velikog prostranog svijeta.
— No, i što je to? — upita kralj nestrpljivo.
— Ovo je — reče Shavallan odmičući i posljednji papir — Geigerov brojač za otkrivanje ostataka radioaktivnosti.

Robert Silverberg: Ples suncu

Sundance

Prevela Vesna Paravić

Danas si likvidirao oko 50.000 Žderača u Sektoru A i sad provodiš tjeskobna noć. Ti i Herndon odletjeli ste u zoru na istok, sa zlatnozelenim izlaskom. sunca za leđima, i posipali živčanim pilulama područje od tisuću hektara uz Rašljastu rijeku. Nastavili ste letjeti do prerije s one strane rijeke odakle su Žderači već bili istrijebljeni i gdje ste objedovali izvaljeni na debelom mekom travnatom sagu. Na tom mjestu trebalo bi da nikne prvo naselje. Herndon je ubrao nekoliko sokocvjetova pa si uživao pola sata u blagim halucinacijama. A onda, kad si pošao prema helikopteru da započneš popodnevno posipanje pilula, iznenada je rekao:
— Tome, kako bi se osjećao kad bi se ustanovilo da Žderači nisu samo životinje, štetočine? Da su narod, recimo, s jezikom i obredima i poviješću i sa svime?
Sjetio si se kako je bilo s tvojim narodom.
— Nisu — rekao si.
— Pretpostavimo da jesu. Pretpostavimo da Žderači...
— Nisu. Prestani s tim.
Ima u Herndonu crta okrutnosti koja ga tjera da postavlja ovakva pitanja. On napipava slabe točke; to ga zabavlja. Cijele ti je noći odzvanjala u glavi njegova slučajna primjedba. Pretpostavimo da Žderači... pretpostavimo da Žderači... pretpostavimo... pretpostavimo...
Spavaš neko vrijeme, i sanjaš, i u snu plivaš rijekama krvi.

Glupost. Grozničava utvara. Znaš koliko je važno brzo utamaniti Žderače prije nego što stignu naseljenici. Oni su samo životinje, osim

toga čak i štetne životinje; upropaštavatelji ekologije, eto što su proždrljivi uništavatelji biljaka koje oslobađaju kisik, i oni moraju nestati. Nekolicina ih je sačuvana radi, zoološkog proučavanja. Ostali moraju biti uništeni. Obredno iskorjenjivanje nepoželjnih bića; stara, stara priča. Ali, ne komplicirajmo sebi posao grižnjom savjesti, govoriš sam sebi. Ne sanjajmo rijeke krvi.
Žderači čak i nemaju krvi, ne bar onakve kakva bi mogla teći rijekama. Imaju, eto, neku vrst limfe koja prožima svako tkivo i prenosi hranu osmozom. Otpadni produkti izlaze istim putem, osmotski. Proces je strukturno analogan tvom sistemu cirkulacije, jedino što nema mreže krvnih žila spojene s glavnom crpkom. Životna im tvar samo curi kroz tijela kao da su amebe ili spužve ili neki drugi primitivni oblik života. S druge strane, imaju nedvojbeno visokorazvijen živčani i probavni sustav, konfiguraciju udova i organa i tako dalje. Čudno, razmišljaš. Problem sa stranim bićima i jest u tome što su strana, govoriš sam sebi, ne prvi put.
Za tebe i tvoje drugove njihova je biologija fantastična jer vam dopušta da ih istrebljujete tako uredno.
Letiš iznad pašnjaka i sipaš živčane pilule. Žderači ih nalaze i gutaju. Za sat vremena otrov dopire u sve dijelove tijela. Život prestaje; slijedi brzo raspadanje stanične tvari, Žderač se doslovno raspada, molekulu po molekulu, čim prestane ishrana tvar nalik na limfu djeluje kao kiselina; nastupa opća liza; meso, pa čak i kosti koje su im hrskavičaste, rastapaju se. Za dva sata — lokva na tlu. Za četiri — ništa. Kad pomisliš koliko milijuna Žderača treba uništiti, baš je lijepo od tih tijela da se sama uklanjaju. Inače.kakva bi grobnica postao ovaj svijet!
Pretpostavimo da Žderači...
Prokleti Herndon. Gotovo da bi poželio redigiranje memorije kad ujutro ustaneš. Da istružeš njegove glupe misli iz glave. Kad bi se usudio. Kad bi se usudio.
* * *
Ujutro, on se ne usuđuje. Redigiranje memorije ga plaši; pokušat će se otresti svoje novopronađene krivice bez toga. Žderači su, tumači sam sebi, biljožderi bez razuma, jadne žrtve ljudskog ekspanzionizma, ali zaista ne zavređuju strasnu obranu. Njihovo istrebljenje nije tragično; šteta ih je, ništa više. Ako Zemljani treba

da dobiju ovaj svijet, Žderači ga moraju napustiti. Postoji razlika, govori sam sebi, između eliminacije Indijanaca s američke prerije u devetnaestom stoljeću i uništenja bizona na toj istoj preriji. Čovjek se osjeća malo tužan zbog klanja golemih stada koja su grmjela prerijom, žali zbog kasapljenja milijuna plemenitih smeđevunastih životinja, da. Ali, kad pomisli na sve što je učinjeno Siouxima, osjećaji ne staju pri pukom sažaljenju, već prerastaju u bijes zbog zločina. Čuvaj emocije za pravu ideju.

On hoda od svog »mjehura« na rubu logora prema središnjoj zgradi baze. Kamena staza je vlažna i svjetlucava. Jutarnja se magla još nije digla, sva su stabla pognuta, dugi izrezuckani listovi teški su od vodenih kapljica. Zastaje, čučnuvši, da promotri nešto slično pauku kako razapinje svoju asimetričnu mrežu. Dok on promatra, mali se vodozemac, nježna nijansa tirkiza, šulja po tlu mahovinom obraslom što može skrivenije. Ali ne dovoljno skriveno; on nježno podiže malo biće i stavlja ga na nadlanicu. Škrge trepere od strave, i vodozemčevi se bokovi tresu. Boja mu se polako, lukavo mijenja sve dok ne poprimi bakrenu boju kože. Kamuflaža je fantastična. On spušta ruku i vodozemac otrči u lokvu. On kreće dalje.

Četrdeset mu je godina, niži je od većine članova ekspedicije, širokih ramena i prsnog koša, sjajne crne kose, tupa i sroka nosa. On je biolog. Ovo mu je treće zanimanje, jer nije uspio ni kao antropolog ni kao posrednik za prodaju gradilišta. Zove se Tom Dvije Trake. Bio je dvaput oženjen ali nije imao djece. Pradjed mu je umro od alkohola; djed je bio rob halucinogenih droga; otac je, tjeran bolesnim nagonom, posjećivao jeftine salone za redigiranje memorije. Tom Dvije Trake zna da je iznevjerio obiteljsku tradiciju, ali još nije pronašao vlastiti način samouništavanja.

U glavnoj zgradi nalazi Herndona, Juliju, Ellen, Schwartza, Changa, Michaelsona i Nicholsa. Doručkuju. Ostali već rade. Ellen se diže, prilazi mu i ljubi ga. Njezina kratka, meka plava kosa škaklja mu obraze.

— Volim te — šapće mu. Provela je noć u Michaelsonovu mjehuru.

— Volim te — odgovara on i srdačno, brzo povlači prstom, odozgo nadolje, između njezinih malih bijelih dojki. Namiguje Michaelsonu, koji kima i dobacuje im poljubac. Svi smo ovdje dobri prijatelji, misli Tom Dvije Trake.

— Tko danas baca pilule? — pita.
— Mike i Chang — odgovara Julia. — Sektor C.
— Još jedanaest dana i poluotok će biti čist — kaže Schwartz. — Tada možemo u unutrašnjost.
— Ako budemo imali dovoljno pilula — ističe Chang.
— Jesi li dobro spavao, Tome? — upita ga Herndon.
— Nisam — odgovara Tom. Sjeda i bira na automatu doručak. Na zapadu magla se polako diže s planina.
Nešto mu grozničavo kuca na potiljku. Već je devet tjedana na ovom svijetu, i za to vrijeme izmijenila su se jedina doba — sušno razdoblje ustupilo je mjesto maglama. Magle će trajati mnogo mjeseci. Prije nego što se pašnjaci opet osuše, Žderača više neće biti i počet će dolaziti prvi doseljenici. Hrana klizi niz žlijeb i on je prihvaća. Ellen sjedi do njega. Gotovo je dvaput mlađa od njega i ovo joj je prvo putovanje; ona im vodi evidenciju, ali je kvalificirana i za redigiranje memorije.
— Izgledaš zabrinuto — govori mu Ellen. — Mogu li ti pomoći?
— Ne. Hvala.
— Nije mi drago kad si neraspoložen.
— To je rasno obilježje — kaže Tom Dvije Trake.
— Sumnjam u to.
— Vjerojatno se moja rekonstruirana ličnost već malo izlizala. Razina traume je bila preblizu površini. Ja sam samo pokretna vanjska politura, znaš.
Elen se lijepo smije. Ima na sebi samo nasprejani poluogrtač. Kosa joj je mokra; ona i Michaelson kupali su se u zoru. Tom Dvije Trake namjerava je zaprositi kad obave zadatak. Nije se ženio otkako mu je propao posao s gradilištima. Terapeut mu je predložio razvod kao dio rekonstrukcije. Ponekad se pita kamo je otišla Terry, i s kim je sada.
Ellen kaže:
— Djeluješ mi prilično stabilno, Tome.
— Hvala — odgovara on. Ona je mlada. Ona ne zna.
— Ako je ovo samo prolazno neraspoloženje, mogu ga začas redigirati.
— Hvala — kaže on. — Ne.
— Zaboravila sam. Ti ne voliš redigiranje. i
— Moj otac...

— Da?
— Za pedeset godina srezao si je memoriju do niti — kaže Tom Dvije Trake. — Dao si je izbrisati pretke, nasljeđe, vjeru, ženu, sinove, a na koncu i ime. A tada je sjedio i smiješio se cijeli dan. Hvala lijepa, nikakvo redigiranje.
— Gdje radiš danas? — pita Ellen.
— Na farmi; moram obaviti neka ispitivanja.
— Želiš društvo? Slobodna sam cijelo jutro.
— Hvala, ne — kaže on, prebrzo. Ona izgleda uvrijeđeno. Od pokušava ispraviti svoju nepromišljenu grubost dotičući joj lagano rame i govoreći: — Možda po podne, u redu? Dobro će mi doći malo seksa. Može?
— Može — kaže ona i smiješi se, pa oblikuje usanama poljubac. Poslije doručka on odlazi na »farmu«. Ona obuhvaća tisuću hektara istočno od baze; ogradili su je projektorima živčanog polja na svakih osamdeset metara, i to je dovoljna barijera da spriječi lutanje zarobljene populacije od dvije stotine Žderača. Kad ostali budu istrijebljeni, ova skupina će ostati radi ispitivanja. U jugozapadnom dijelu farme nalazi se mjehur s laboratorijem gdje se vrše eksperimenti: metabolički, psihološki, fiziološki, ekološki. Preko farme dijagonalno teče rječica. Na istočnom rubu proteže se lanac travnatih brežuljaka. Gusta trava savane razdvaja pet zasebnih guštika nožolisnog drveća. Kisikove biljke, zaštićene ispod trave, gotovo su posve skrivene, osim fotosintetičkih klasova što strše do visine od tri do četiri metra u pravilnim razmacima i osim limunski žutih respiratornih tijela, visokih do grudi, što ispuštaju mirisne i omamljujuće plinove. Po polju se kreću Žderači u raštrkanom krdu grickajući nježno respiratorna tijela.
Tom Dvije Trake opazi krdo uz rječicu i ide prema njemu. Spotiče se o kisikovu biljku skrivenu u travi ali spretno hvata ravnotežu i, hvatajući naborani otvor respiratornog tijela, udiše duboko. Osjećaj očaja nestaje. Približava se Žderačima. To su nezgrapna, okrugla, spora bića, obrasla gustim, grubim, narančastim krznom. Tanjuraste oči izbuljenesu iznad uskih gumastih usana. Noge su im tanke i ljuskave, kao u kokoši, a »ruke« kratke i priljubljene uz tijelo. Promatraju ga spokojno i nimalo radoznalo. — Dobro jutro, braćo! — ovako ih danas pozdravlja, i pita se zašto.

* * *

Danas sam zapazio nešto čudno. Možda sam udisao previše kisika na poljima; možda sam podlijegao misli koju mi je usadio Herndon; a možda se pomalja i porodični mazohizam. No, dok sam promatrao Žderače na farmi, prvi put mi se učnilo da se ponašaju inteligentno, da postupaju nekako obredno.

Pratio sam ih tri sata. Za to vrijeme otkrili su pola tuceta izdanaka kisikovih biljaka. U svakom slučaju obavili su isti slijed radnji prije jela. Oni su:

Oblikovali razvučen krug oko biljaka.

Pogledali sunce.

Pogledali svoje susjede slijeva i zdesna u krugu. Oglasili se nejasnim njiskavim glasovima tek poslije svih tih radnji.

Opet pogledali sunce. Prišli i počeli jesti.

Ako to nije bila zahvalnica prije jela, što je onda bilo? Ako su toliko duhovno napredni da se mole prije jela, ne činimo li mi genocid? Da li se čimpanze mole prije jela? Pa mi ni čimpanze ne uništavamo kao što likvidiramo Žderače! Naravno, čimpanze ne diraju u ljudske kulture, i bila bi moguća neka vrst koegzistencije, dok Žderači i Zemljani-poljoprivrednici jednostavno ne mogu djelovati na istom planetu. Ipak, to je i etičko pitanje. Likvidacija se opravdava tvrdnjom da su Žderači na istom stupnju inteligencije kao i ostrige, ili u najboljem slučaju ovce. Savjest nam je mirna jer je otrov brz i bezbolan i jer se Žderači posve raspadaju kod umiranja, štedeći nas muke oko spaljivanja milijuna tijela. Ali, ako se oni mole...

Zasad neću ništa reći ostalima. Želim više dokaza, čvrstih, objektivnih. Filmovi, vrpce, holograms. Onda ćemo vidjeti. Što ako mogu dokazati da istrebljujemo inteligentna bića? Moja obitelj nešto zna o genocidu, na kraju krajeva, jer ga je osjetila na svojoj koži prije samo nekoliko stoljeća. Sumnjam da ću moći zaustaviti proces na ovom planetu. Ali, ako ništa drugo, mogu se povući iz operacije. Vratiti se na Zemlju i uzbuditi javnost, pobuditi protest.

Nadam se da sve ovo samo zamišljam...

Ništa ne zamišljam. Oni se okupljaju u krugove; gledaju sunce; ržu i mole. Oni su samo kugle želatine na kokošjim nogama, ali se zahvaljuju za svoju hranu. Kao da me te velike tanjuraste oči promatraju optužujući. Naše pitomo krdo, ovdje na farmi, zna što se

događa: da smo se spustili sa zvijezda da iskorijenimo njihovu vrstu, i da će samo oni biti pošteđeni. Ne mogu se nikako obraniti, niti čak izraziti nezadovoljstvo, ali oni znaju. I mrze nas. Otkad smo ovdje ubijeno je dva milijuna Žderača, i u prenesenom smislu ja sam okaljan krvlju; i što ću činiti, što mogu učiniti?
Moram postupiti vrlo pažljivo, da ne završim drogiran i redigirane memorije.
Ne smijem ispasti čudak, varalica, huškač. Ne mogu ustati i optužiti! Moram pronaći saveznike. Kao prvog, Herndona. On zacijelo zna istinu; on je taj koji je mene naveo ma to kad smo posipali pilule. A ja sam mislio da je to njegova uobičajena pakost!
Razgovarat ću s njim večeras.
* * *
— Razmišljao sam o onom što si natuknuo o Žderačima — kaže on.
— Možda nismo dovoljno precizno obavili psihološka ispitivanja. Hoću reći, ako zaista jesu inteligentni...
Herndon žmirka. On je visok, sjajne tamne kose, krupne brade, istaknutih jagodica.
— Tko kaže da jesu, Tome?
— Ti si rekao. S one strane Rašljaste rijeke, rekao si...
— To je bila samo misaona hipoteza. Radi konverzacije.
— Nije. To je bilo nešto više. Ti si zaista vjerovao u to.
Herndon kao da je smeten.
— Tome, ne znam što želiš početi, ali nemoj. Da sam i na trenutak pomislio da ubijamo inteligentna bića, otrčao bih na redigiranje tako brzo da bih uzrokovao implozijski val.
— Zašto si me to onda pitao? — upita Tom Dvije Trake.
— Dokoho čavrljanje?
— Zabavljaš se budeći osjećaj krivice u drugima? Ti si gad, Herndone. Ne šalim se.
— Slušaj, Tome, da sam znao da će te jedno hipotetsko pitanje toliko uzbuditi... — Herndon trese glavom. — Žderači nisu inteligentna bića. Očito. Da jesu, ne bi nam naredili da ih likvidiramo.
— Očito — odgovara Tom Dvije Trake.
* * *
— Ne, ne znam što je Tomu — reče Ellen. — No, sigurna sam da mu je potreban odmor. Prošla je tek godina i po od rekonstrukcije

njegove ličnosti, a prije toga je doživio i te kakav živčani slom.
Mlchaelson pogleda grafikon.
— Već je triput zaredom odbio posipati otrov. Tvrdio je da se ne može odvojiti od ispitivanja. Do vraga, možemo raditi bez njega, ali me muči već i sama pomisao da on izbjegava posao.
— Kakvim se ispitivanjem bavi? — upita Nichols.
— Ne biološkim — reče Julia. — Cijelo vrijeme je sa Žderačima na farmi, ali ne vidim da ih testira. Samo ih promatra.
— I razgovara s njima — doda Chang.
— Da, i razgovara — reče Julia.
— O čemu? — upita Nichols.
— Tko to zna.
Svi pogledaše Ellen.
— Ti si najprisnija s njim — reče Michaelson. — Ne možeš li ga izvući?
— Moram najprije saznati u što je upao — odvrati Ellen. — On mi ništa ne govori.
* * *
Znaš da moraš biti vrlo pažljiv, jer njih je više i njihova bi briga za tvoje duševno zdravlje mogla biti smrtonosna. Već su uočili da si uznemiren, i Ellen je počela tražiti uzroke toj uznemirenosti. Sinoć si ležao u njezinu zagrljaju, i ona te ispitivala, posredno i vješto, i znao si što želi saznati. Kad su se pojavili mjeseci, predložila ti je da pođete na farmu i prošetate između zaspalih Žderača. Ti si odbio, ali ona zna da si se vezao s njima.
I sam si sebe sondirao — oprezno, nadaš se. I znaš da ne možeš učiniti ništa kako bi spasio Žderače. Odluka je donijeta i neopoziva je. Ovo je opet 1876: ovo su bizoni, ovo su Siouxi, i oni moraju biti uništeni jer dolazi željeznica. Ako progovoriš, tvoji će te prijatelji obuzdati i smiriti i redigirati, jer ne vide ono što ti vidiš. Ako se vratiš na Zemlju i pokušaš uzbuditi javnost, bit ćeš ismijan i preporučen za još jednu rekonstrukciju. Ne možeš ništa učiniti. Ne možeš ništa učiniti.
Ne možeš spasiti, ali možda možeš registrirati.
Otiđi u preriju. Živi sa Žderačima; postani im prijatelj; nauči njihove običaje. Zapisi sve, cijelu njihovu kulturu, tako da se bar to ne izgubi. Poznaješ metode terenske antropologije.

Učini za Žderače ono što je tada učinjeno za tvoj narod.
* * *
On nalazi Michaelsona.
— Možeš li me osloboditi zaduženja nekoliko tjedana? — pita.
— Osloboditi? Kako to misliš?
— Želim obaviti neka terenska ispitivanja. Htio bih napustiti bazu i raditi sa Žderačima u divljini.
— Što nedostaje onima na farmi?
— To mi je posljednja prilika da ih proučim u divljini, Mike. Moram ići.
— Sam, ili s Ellen?
— Sam.
Michaelson polako kimne.
— U redu. Kako hoćeš, Tome. Idi. Neću te zadržavati.
* * *
Plešem u preriji pod zelenozlatnim suncem. Oko mene se skupljaju Žderači. Gol sam, koža mi svjetluca od znoja; srce mi lupa. Govorim im svojim stopalima, i oni razumiju.
Oni razumiju.
Oni imaju jezik tihih zvukova. Oni poznaju ljubav i strah i zanos. Oni imaju obrede. Oni imaju imena. Oni imaju povijest. Uvjeren sam u sve to.
Plešem na gustoj travi.
Kako da doprem do njih? Svojim stopalima, rukama, stenjanjem, znojem. Skupljaju se oko mene, stotinama, tisućama, i ja plešem. Ne smijem stati. Gomilaju se oko mene i glasaju se svojim zvukovima. Ja sam vodič od stranih sila. Sad bi me trebao vidjeti moj pradjed! Sjedeći na trijemu a Wyomingu, s vatrenom vodom u ruci, trulog mozga — gledaj me sad, stari! Gledaj ples Toma Dvije Trake! Govorim ovim stranim bićima svojim stopalima, pod suncem koje je pogrešne boje. Plešem. Plešem.
— Slušajte me — govorim. — Ja sam vam prijatelj, ja sam jedini kojem možete vjerovati. Vjerujte mi, govorite mi, učite me. Dajte mi da sačuvam vaše običaje, jer uništenje će uskoro doći.
Plešem, i sunce se penje, i Žderači mrmljaju.
Tamo im je vođa. Plešem prema njemu, natrag, naprijed, klanjam se, pokazujem na sunce, zamišljam biće što živi u toj plamenoj lopti,

oponašam zvukove ovog naroda, klečim, dižem se, plešem. Tom Dvije Trake pleše za vas.
Dozivam u pamćenje vještinu koju su moji preci zaboraviti. Osjećam snagu kako struji u meni. Plešem kao što su plesali a doba bizona, plešem s onu stranu Rašljaste rijeke.
Plešem, a sad i Žderači plešu. Polako, nesigurno, kreću se prema meni, premještaju težinu s noge na nogu, i gegaju se uokolo, dižući nogu po nogu.
— Da, tako! — vičem. — Plešite! Plešite!
Plešemo zajedno, a sunce dosiže zenit.
Pogled im više nije optužujući. Zapažam toplinu i srodnost. Ja sam im brat, crvenokožni suplemenik, onaj koji pleše s njima. Više mi ne izgledaju nezgrapni. Ima neke čudne, snažne ljepote u njihovim kretnjama. Oni plešu. Oni plešu. Skaču oko mene. Bliže, bliže, bliže! Pokrećemo se u mahnitosti.
Sad pjevaju nejasnu slavopojku radosti. Bacaju naprijed ruke, otvaraju male pandže. Premještaju težinu u skladu, lijeva noga naprijed, desna, lijeva, desna. Plešimo, braćo, plešimo, plešimo, plešimo! Stišću se uz mene. Njihovo meso podrhtava; miris im je sladak. Nježno me guraju preko polja do dijela gdje je trava visoka i neugažena. I dalje plešemo, tražeći kisikove biljke, i nalazimo skupine biljaka ispod trave, i oni se mole i grabe ih nespretnim rukama, odvajajući respiratorna tijela od fotosintetičkih klasova. Biljke u agoniji oslobađaju struju kisika.
Vrti mi se u glavi. Smijem se i pjevam. Žderači grickaju žute perforirane kugle, kao i stabljike. Gurkaju biljke prema meni. To je ritual, shvaćam. Uzmi od nas, jedi s nama, pridruži nam se, uzmi, jedi, pridruži se. Saginjem se prema naprijed i primičem žutu kuglu ustima. Ne grizem, grickam kao oni, moji zubi gule kožu kugle. Sok mi prska u usta a kisik ispunja nosnice. Žderači pjevaju hosane. Trebao bih biti obojen bojama svojih predaka i imati perjanicu, pozdraviti njihovu vjeru u odori onoga što je trebalo biti moje. Uzmi, jedi, pridruži se.
Sok biljaka struji mi žilama. Grlim svoju braću. Pjevam, i glas mi napušta usne i pretvara se u luk, sjajan poput uglačanog čelika; pjevam dubljim glasom, i luk se pretvara u patinirano srebro. Žderači se naguravaju. Miris njihovih tijela postaje mi vatreno crven. Njihovi

tihi krici postaju oblačići pare. Sunce je vrlo toplo; njegove su zrake sitni nazupčani zvižduci, kratki i stegnuti, gotovo nečujni dometu mog uha, plink! plink! plink! Gusta trava mi mrmori, duboka i bogata, a vjetar raznosi plamenove duž prerije. Proždirem još jednu kisikovu biljku, pa još jednu. Moja se braća smiju i viču. Govore mi o svojim bogovima, o bogu topline, bogu hrane, bogu zadovoljstva, bogu smrti, bogu. svetosti, bogu zablude, i o drugim bogovima. Recitiraju mi imena svojih kraljeva, i čujem im glasove kao mrlje zelene plijesni na čistoj površini neba. Objašnjavaju mi svoje obrede. Moram ovo zapamtiti, kažem sam sebi, jer kad jednom nestane, neće se nikad vratiti. Nastavljam plesati. Nastavljaju plesati. Boja brežuljaka postaje gruba, sirova, poput abrazivnog plina. Uzmi, jedi, pridruži se. Pleši. Tako su nježni!
Iznenada, čujem zujanje helikoptera.
Lebdi visoko na nebu. Ne mogu vidjeti tko njime upravlja. — Ne! — vrištim. — Ne ovdje! Ne ovaj narod! Slušajte me! Ovo je Tom Dvije Trake! Zar me ne čujete? Ovdje obavljam terenska ispitivanja. Nemate prava... !
Moj glas tvori spirale plave mahovine obrubljene crvenim iskrama. Spirale struje nagore i vjetar ih raspršuje.
Vrištim, urlam, ričem. Plešem i prijetim šakama. Iz krila helikoptera izranjaju člankoviti kraci raspršivača pilula. Svjetlucave slavine pružaju se i vrte. Živčane pilule padaju na polje poput kiše, ocrtavajući plameni trag koji polako nestaje s neba. Zvuk helikoptera postaje krzneni sag što se pruža sve do horizonta, a moj se prodorni glas gubi u njemu.
Žderači odlaze od mene, tražeći pilule, grebući po travi da ih nađu. Još plešući, uskačem među njih, izbacujem im pilule iz ruku, bacam ih u potok, mrvim ih u prah. Žderači reže i gledaju me nakostriješeno. Okreću se i traže pilule. Helikopter odlijeće ostavljajući za sobom trag gustog uljanog mirisa. Moja braća proždrljivo gutaju pilule.
Nema načina da ih zaustavim.
Obuzima ih radost i oni se ruše i mirno leže. Tu i tamo trgne se pokoji ud, a zatim i to prestaje. Počinju se otapati. Tisuće njih tope se u preriji, tonući u bezličnost, gubeći oblik kugle, splašnjujući, otječući u zemlju. Veze molekula neće izdržati dugo. To je sumrak

protoplazme. Oni umiru. One nestaju. Satima hodam prerijom. Sad udišem kisik, sad jedem žutu loptu. Zalazak sunca počinje zvonjenjem olovnih zvona. Crni oblaci zovu mjedenim trubama na istoku, i sve jači vjetar je vir crnih čekinja. Dolazi tišina. Pada noć. Plešem. Sam.

* * *

Opet dolazi helikopter, i pronalaze te, i ti se ne opireš dok te unose. Ne osjećaš čak ni gorčinu. Mirno objašnjavaš što si radio i što si naučio i zašto bi bilo nepravedno uništiti ovaj narod. Opisuješ biljku koju si jeo, i kako je utjecala na tvoja osjetila, i dok govoriš o blaženoj sinesteziji, o teksturi vjetra, o glasanju oblaka i o zvuku sunčeva svjetla, oni povlađuju i smiješe se i govore ti da ne brineš, da će sve ubrzo biti u redu, i dotiču ti podlakticu nečim hladnim, toliko hladnim da osjećaš zujanje i šum, i protuotrov struji u tvoju venu i ekstaza ubrzo nestaje, ostavljajući samo iscrpljenosti jad.

* * *

— Nikada ni iz čega ne izvlačimo pouku, nije li tako? — kaže on. — Izvozimo svoje strahote na zvijezde. Zatiremo Armence, zatiremo Zidove, zatiremo Tasmance, zatiremo Indijance, zatiremo svakoga tko nam je na putu, a onda dolazimo ovamo i bavimo se istom ubilačkom rabotom. Niste sa mnom bili tamo. Niste plesali s njima. Niste vidjeli kako bogatu, složenu kulturu imaju Žderači. Da vam objasnim njihovu plemensku strukturu. Vrlo je zbijena: za početak, sedam stupnjeva bračnog srodstva, pa faktor egzogamije što zahtijeva...

— Tome, dragi, nitko neće Žderačima učiniti ništa nažao — kaže tiho Ellen.

— A religija — nastavlja on. — Devet bogova. Svetost i zabluda štuju se podjednako.

— Mi ih ne uništavamo — kaže Michaelson. — Zar ne. shvaćaš, Tome? To je sve plod tvoje mašte. Bio si pod utjecajem droge, ali sad te pročišćavamo. Bit će ti uskoro dobro. Ponovo ćeš imati osjećaj perspektive.

— Mašta? — gorko će on. — Narkomanski san? Stajao sam tamo u preriji i gledao kako bacate pilule. I promatrao kako oni umiru i rastapaju se. Nisam to sanjao.

— Kako da te uvjerimo? — pita ozbiljnim glasom Chang. — Što će

te uvjeriti? Hoćeš li da s tobom preletimo preko zemlje Žderača da vidiš koliko ih milijuna ima?
— Ali koliko ih je milijuna uništeno? — pita on.
Uporno tvrde da nema pravo. Ellen mu ponovo objašnjava kako nitko nikada nije želio nauditi Žderačima. — Ovo je znanstvena ekspedicija, Tome. Ovdje smo da ih proučavamo. Kad bismo povrijedili inteligentni oblik života, prekršili bismo sva naša načela.
— Priznajete da su inteligentni?
— Naravno. Nikad nismo ni posumnjali u to.
— Zašto onda bacate pilule? — pita on. — Zašto ih ubijate?
— Ništa od toga se nije dogodilo — kaže Ellen, uzimajući mu ruku u svoje hladne dlanove. — Vjeruj nam. Vjeruj nam.
— Ako želite da vam vjerujem — odgovara on ogorčeno — zašto ne obavite posao kako treba? Izvucite taj stroj za redigiranje i obradite me. Riječima me nećete uvjeriti da odbacim ono što sam vidio vlastitim očima.
— Sve si vrijeme bio pod drogom — kaže Michaelson.
— Nisam nikada uzimao nikakve droge! Osim onog što sam pojeo na pašnjaku, dok sam plesao — i to tek pošto sam promatrao taj pokolj koji traje tjednima. Ne misliš li valjda da je to retroaktivna iluzija?
— Ne, Tome. Iluzija je bila trajna — objašnjava Schwartz. — To je dio tvoje terapije, tvoje rekonstrukcije. Došao si ovamo s uprogramiranom iluzijom.
— Nemoguće — kaže on. Ellen ga ljubi u grozničavo čelo.
— To je učinjeno da te pomiri sa čovječanstvom, znaš. Strašno si ga mrzio zbog istiskivanja vlastitog naroda u devetnaestom stoljeću. Nisi mogao oprostiti industrijskom društvu što je rastjeralo Siouxe, bio si pun mržnje. Kad bi sudjelovao u zamišljenom suvremenom istrebljivanju — tako je bar smatrao tvoj terapeut — kad bi shvatio da je to potrebno, riješio bi se mržnje i mogao bi zauzeti mjesto u društvu kao...
— Ne pričaj gluposti! — odgurava je on. — Da imaš imalo pojma o rekonstrukcijskoj terapiji, shvatila bi da nijedan terapeut koji drži do svog ugleda ne bi bio tako plitak. U rekonstrukciji nema nikada korelacije jedan prema jedan. Ne, ne dodiruj me. Ne prilazi mi. Ne prilazi mi.

Ne uspijevaju ga uvjeriti da je to samo san uzrokovan drogom. To nije mašta, govori sam sebi, i to nije terapija. Ustaje. Izlazi. Ne slijede ga. Uzima helikopter i traži svoju braću.

* * *

Opet plešem. Sunce je danas mnogo toplije. Žderači su brojniji. Danas sam obojen, danas imam perjanicu. Tijelo mi sjaji od znoja. Plešu sa mnom, i to takvom mahnitošću kakvu nikad prije nisam vidio. Lupamo stopalima po utabanom pašnjaku. Posižemo rukama za suncem. Pjevamo, urlamo, vičemo. Plesat ćemo sve dok ne padnemo.

Ovo nije mašta. Ovaj narod je stvaran, on je inteligentan, i oh je osuđen. Znam to.

Plešemo. Usprkos komi plešemo.

Moj pradjed dolazi i pleše s nama. I on je stvaran. Nos mu je orlovski, a ne tup kao moj, i nosi golemu perjanicu na glavi; mišići su mu poput užeta ispod smeđe kože. Pjeva, urla, viče.

Pridružuju nam se ostali članovi moje porodice. Zajedno jedemo kisikove biljke. Grlimo Žderače. Svi mi znamo kako se osjeća progonjeni.

Oblaci pjevaju i vjetar poprima teksturu i sunčeva toplina ima boju. Plešemo; Plešemo. Naši udovi ne znaju za umor.

Sunce raste i ispunja cijelo nebo, i više nema Zderača; vidim samo svoj narod, očeve svojih očeva kroz stoljeća, tisuće svjetlucavih koža, tisuće orlovskih noseva, i mi jedemo, biljke, i nalazimo oštre kolce, zabijamo ih u meso, i slatka krv teče i suši se u plamenu sunca, i plešemo, i plešemo, i neki padaju od umora, i plešemo, i prerija je more skakućućih perjanica, ocean perja, i plešemo, i moje srce grmi, i moja koljena postaju voda, i sunčevo svjetlo me proždire, i plešem, i padam, i plešem, i padam, ispadam, i padam.

* * *

Ponovno te pronalaze i vraćaju. Stavljaju ti hladan kljun na ruku da izvuku biljnu drogu iz tvojih žila, i daju ti još nešto da se smiriš i odmoriš. Odmaraš se i veoma si miran. Ellen te ljubi, i ti joj miluješ meku kožu, a onda dolaze ostali i govore ti nešto, nešto umirujuće, ali ti ne slušaš jer tražiš stvarnost. To nije laka potraga. To je poput propadanja kroz mnoga zaklopna vrata, traženje sobe čiji se pod ne okreće na šarkama. Sve što se dogodilo na ovom planetu je tvoja

terapija, govoriš sam sebi, usmjerena pomirenju ogorčenog starosjedioca s osvajanjem bijelaca; ovdje zapravo nikoga ne istrebljuju. Odbijaš to i propadaš i shvaćaš da to mora biti terapija tvojih prijatelja; oni nose težinu nakupljenih stoljeća krivice i došli su ovamo da se riješe tog tereta, i ti si ovdje da ih oslobodiš bremena i preuzmeš njihove grijehe! podijeliš im oprost. Opet propadaš i vidiš da su Žderači obične životinje koje ugrožavaju ekologiju i koje valja ukloniti; njihova kultura, koju si zamislio, tvoja je halucinacija, posljedica davnih komešanja. Pokušavaš povući tvoje prigovore ovom potrebnom uništavanju, ali opet propadaš i otkrivaš da nema nikakvog uništavanja osim u tvojoj glavi, koja je izmučena i poremećena zbog tvoje opsjednutosti zločinačkim postupkom prema vlastitim precima, i ti nstaješ jer se želiš ispričati svojim prijateljima, tim nevinim znanstvenicima koje si nazvao ubojicama. I opet propadaš.

Riječ urednika

Dragi čitatelju!

Najprije da ispunim obećanje iz prošlog broja. Riječ je o Isaacu Asimovu i njegovim uputama za autore priča koje pristižu na adresu sf magazina što ga on uređuje:
— Znanstvena fantastika je literatura ideja, i to novih. Smišljanje svježe ideje vjerojatno je najteži dio pisanja dobre sf pripovijetke. Naime, u većini priča poslanih uredništvu variraju se stare teme, toliko stare da im se može poželjeti samo da počivaju u miru. Evo kratkog popisa završnih redaka za koje bi bilo najbolje da su posljednji put napisani ovdje, a ne u pričama:
»... no sve je to bio samo san!«
»... a onda se Sunce pretvorilo u novu!«
»... jer su ta stravična čudovišta došla baš sa Zemlje!«
»... i tako ćemo se. Evo (ili: Adame). nas dvoje morati pobrinuti da se nastani ovaj pusti planet!«
»... planet što sam ga načinio u školi kao domaću zadaću nazvao sam Zemlja!«
»... taj je putnik kroz vrijeme baš prouzročio ono što nam je bila zadaća da spriječimo kad smo pošli na putovanje kroz vrijeme!«
»... ali. ali. ne želite li mi valjda reći da sam već mrtav?«
»... no invazorski svemirski brod bio je tako sićušan da ga se nije moglo opaziti!« »... oni su zapravo bili nerođeni mladunci!!« (čovjeka, mrava. žabe. robota, divovskih jastoga itd).
»...a ti zločesti Izvanzemljani učinili su da svi poludimo!!!« (ili da izazovemo rat. ili da izmislimo sf, ili da razvijemo raketnu tehniku, ili...).
— To reče Asimov. A ja: nisam baš sistematizirao »nije-za-SIRlUS« priče, no Asimov mi je eto nehotice pomogao.
A Vi: »Zamjeram vam što su vam kritike:
1. veoma spore, pa prođu mjeseci i mjeseci dok objelodanite

nesretnom autoru je li mu priča vrijedna pažnje, i
2. kratke i vrlo neupotrebljive, bez ikakva načina da se autoru ukaže na moguće greške. Ako ste se, kao časopis, prihvatili zadatka da objavljujete priče mladih autora (čak i njihove prve radove), trebalo bi da to uradite pošteno i na pravi način. Pretpostavljam da imate previše posla, da ste u novčanim teškoćama itd. No zar se to može opravdati šturom šaljivošću vaših odgovora? Cini se da se, štoviše posve sigurno, autorima obraćate između redaka porukom: što nas briga za vas (autore), kad imamo sebe (SIRIUS)!«
— E, na ovo moram opet nešto reći. Prvo, zaista je SIRIUS prevršio svaku mjeru u kašnjenjii s ocjenama priča što ih šaljete. Međutim, baš nekoliko dana prije nego što sam primio ovo Vaše pismo, poduzeo sam prilično energične i korjenite mjere da se stanje popravi. Koliko ću uspjeti — vidjet ćemo.
Drugo, shvaćam prigovor o šturosti ocjena, ali ga ipak ne prihvaćam potpuno. Naime, u rubrikama »za i »nije za ..« pokušavam recenzentove (i vlastite). ocjene sažeti u kratku, ali što informativniju poruku svim čitateljima koji pokušavaju pisati sf ili je već naveliko pišu. što informativni ju — takvu da iz nje svatko može shvatiti što i kako treba, a što i kako ne treba pisati za SIRIUS. Dakle: pošteno — barem s mojega stajališta. A ako u tome ne uspijevam — recite mi što da učinim. »Štura, šaljivost« ne mora biti i neinformativnost
— mislim ja. Možda čak i suprotno: komunikativnost. Ako mi to ne uspijeva, kajem se
— i predlažem Vam da mi predložite oblik i način koji bi bio prihvatljiviji za potencijalne autore priča. I, najzad, za onu primjedbu za »obraćanje autorima između redaka« takvu primjedbu zaista ne mogu prihvatiti. Naime, ne mogu poreći da volim SIRIUS (i ono što je on postigao u proteklih sedamdeset brojeva), no smatram da ne bih imao ŠTO voljeti da nije Vas, autora i čitatelja, bez čije podrške ne bi više ni bilo SIRIUSA. Imamo, dakle, sebe, SIRIUS, ali samo zato što Vi to želite!
— Opet Vi: »Opažam priče na temu SIRIUS. Sto to znači? Zar da ćete se spustiti na razinu dječjih listova, kako biste omogućili da vam čitatelji laskaju? Mislim da je to pomalo neozbiljno, ali dopuštam da i sama griješim, jer sam, odveć ozbiljno shvatila vaše napore da sf u Jugoslaviji postane NEŠTO.«

— Opet ja: Uvjeren sam da ste dobronamjerni (ne samo zato što ste ljepšeg spola) pa Vama, a i ostalima koji čitaju SIRIUS, obećavam da će se u dućih tisuću SIRIUSA imenica SIRIUS pojavljivati u pričama samo ako se odnosi na onu poznatu, najsjajniju zvijezdu što se vidi s našeg zemljostajališta. A o mojim naporima da u Jugoslaviji sf postane NEŠTO: uvjeravam Vas da to niste shvatili previše ozbiljno! Naime, to je i te kako ozbiljno, a i ozbiljno teško nastojanje da se to postigne. Vjerujte mi — a ne samo meni nego i ostalim, za to zaslužnijim sf-ovcima, iz Zagreba i onima izvan njega!
— Naslovna stranica ovog broja? Očito je da ste zapazili kako nije seiijska Prvi put za SIRIUS načinio ju je MIROSLAV SINOVČIĆ, naš umjetnik koji već nekoliko godina uspješno ilustrira naslovne stranice najpoznatijih američkih (SAD) magazina. U narednim SIRIUSIMA vidjet ćete još pokoju njegovu naslovnu stranicu. Kako Vam se sviđa, dragi čitatelju?
— Sto da Vam još kažem o ovom broju SIRIUSA? Da Vas upozorim na tri priče domaćih autora (Brebera, Meserka i Sunare)? Tu nemam riječi (osim jedne: debitant — a odnosi se na Brebera... — samo, zar njegova priča djeluje i najmanje debitantski?).
— Idući broj? Samo o onom domaćem, opet: Belan, Đokić... Uostalom, čitat ćete. I javit ćete mi se sa svojim mišljenjima o tome (i svemu ostalome), zar ne?
— Da, dakako!
Vaš Borivoj Jurković.

SCAN i OCR: Sekundica
Ispravka: MasterYoda
Prelom: MasterYoda
www.sftim.com

e-knjiga:

Chita(m) 2012.